

2018. szeptember

V. évfolyam 3. szám

BIZTOSÍTÁS

ÉS KOCKÁZAT

A BIZTOSÍTÁSI SZAKMA
TUDOMÁNYOS FOLYÓIRATA

PEPP cikkek

Proposal for a Pan-European Personal Pension Product (PEPP)

Falco R. Valkenburg

Gondolatok a PEPP-ről biztosítói fókusszal

Lencsés Katalin

Néhány észrevétel a PEPP szabályozásra vonatkozó előterjesztésről

Dr. Matits Ágnes

Az aktuáriusok európai szövetségének álláspontja a PEPP szabályozásról

Változások a halandóságjavulás mintázatában Magyarországon

Vékás Péter

Pénzügyi tudatosság és hosszabbodó nyugdíjas évek

Vaskövi Ágnes

Az IFRS 17 hatásai a biztosítók üzleti működésére és pénzügyi eredményére

Árendás Ákos Tuzson – Orbán Barbara – Urbán Dóra

Az esettanulmány-módszer alkalmazása a biztosítási szektor ismertségének növelése érdekében

Ábrahám Zsolt

Helyzetkép a mezőgazdasági biztosítások alakulásáról

Bábáné Demeter Edit

Múltunk emlékei rovat

Horváth Gyula – Tamás Gábor

ELŐSZÓ

Tisztelt Olvasó!

Szerzőink idén nyáron sem télenkedtek, aminek eredményével most találkozhatnak a Biztosítás és Kockázat iránt érdeklődők. Ebben a számban külön blokkot szentelünk az életbiztosításoknak, ezen belül is a nyugdíjkérdésnek, illetve az ehhez szorosan kapcsolódó élettartam-kockázatnak.

Az új európai PEPP szabályozással – amely egy magasan standardizált európai nyugdíjtermék meghonosítását célozza – négy cikk is foglalkozik. Az első írás, melyet az Európai Aktuáriusi Szövetség igazgatósági tagja jegyez, az Európai Bizottság által benyújtott jogszabálytervezet szövegét ismerteti. Ezt követően olvashatják az európai biztosítókat képviselő Insurance Europe észrevételeit arról, hogy a szakma mit tart fontosnak kiemelni egy európai nyugdíjtermék kapcsán. Harmadikként pedig egy aktuáriusi reflexiót találunk, mely a PEPP lehetséges magyarországi hatásairól fogalmaz meg néhány gondolatot. Szerkesztőségünk él a véletlenek adta lehetőségekkel is. A mostani szám nyomdába adásakor jelent meg az Aktuáriusok Európai Szövetségének (AAE) hivatalos álláspontja a PEPP tervezet szerinti alapértelmezett befektetési opcióról, melyet szintén közrebocsátunk, hogy még több szempontot csatoljunk be a közös gondolkodásba.

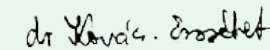
A halandóság csökkenéséből fakadó élettartam-kockázat hosszú távon jelentős pénzügyi következményekkel járhat a nyugdíjbiztosításban. Így a magyarországi halandóságjavulási mintázatban tapasztalható változásokat bemutató tanulmány is szorosan kapcsolódik a nyugdíj témaköréhez. A blokkot záró írás pedig a berlini Nemzetközi Aktuárius Kongresszusról ad részletes beszámolót, ahol az előadások fókuszában szintén a hosszabbodó nyugdíjas évek és a kapcsolódó pénzügyi tudatosság állt.

Folyóiratunk már tavaly megkezdte a figyelemfelhívást a közelgő IFRS 17 standardokra, a mostani számunkban ezt a témát is folytatjuk. A Deloitte aktuáriusi csapatának cikkéből megtudhatjuk, hogy mi a 10 legnagyobb tévhit az IFRS 17 kapcsán, és arról is képet kaphatunk, hogy annak várhatóan milyen hatása lesz az általános biztosítói üzletvitelre.

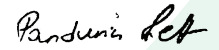
Ezt követően némiképp könnyedebb hangvételre váltunk, és egy cikk segítségével betekintést nyerhetünk abba, hogy milyen a biztosítási szektor ismertsége az egyetemista diákok körében. Az írás a 2017 novemberében megrendezett „Biztosítsd Be Magad” versenyen keresztül azt is megvizsgálja, hogy miként alkalmazható az esettanulmány módszere az iparág ismertségének növelésére az Y generáció körében.

Olvashatnak még egy figyelemfelhívó összefoglalót a mezőgazdasági biztosítások 2017. évi alakulását bemutató statisztikai kiadványhoz. A szeptemberi számot szokás szerint a „Múltunk emlékei” rovattal zárjuk, amely a Deák Ferenc tér szomszédságában álló Anker-palota történetét mutatja be.

Jó olvasást kívánunk mindenkinek!

Dr. Kovács Erzsébet
főszerkesztő

Pandurics Anett
MABISZ elnök

IMPRESSZUM

A Biztosítás és Kockázat folyóirat kiadója a Magyar Biztosítók Szövetsége. A lap negyedévente jelenik meg, s elsősorban olyan cikkeket közöl, amelyek a biztosítási szakma számára releváns, aktuális témát dolgoznak fel elméleti szempontból vagy empirikus alapon. A kiadvány bármely részének másolásával és terjesztésével kapcsolatos minden jog fenntartva. A kiadó mindent elkövet az adatok és információk megjelenés előtti ellenőrzéséért, mindemellett a MABISZ az esetleges valótlanból, pontatlanságból eredő károkért a felelősségét kizárja.

SZERKESZTŐSÉG

Pandurics Anett - *elnök*
Dr. Kovács Erzsébet - *főszerkesztő*
Lencsés Katalin - *szerkesztő*

Szerkesztőbizottsági tagok:

Balogh László	Dr. Molnos Dániel
Erdős Mihály	Nagy Koppány
Gordos József	Papp Lajos
Dr. Hanák Gábor	Püski András
Heit Gábor	Szalai Péter
Horváth Gyula	
Dr. Kovács Levente	

TANÁCSADÓ TESTÜLET

Dr. Baji Petra PhD
Dr. Barabás Béla CSc
Dr. Bélyácz Iván DSc
Dr. Farkas Szilveszter PhD
Dr. Forgó Ferenc DSc
Dr. Gáll József PhD
Dr. Hajdu Ottó Dsc
Dr. Kovács Antal CSc
Dr. Takáts Péter PhD
Dr. Tókey Balázs PhD

TARTALOM-ELŐÁLLÍTÁS

Budapesti Corvinus Egyetem Biztosítási Oktató és Kutató Csoport (BOKCS)

1093 Fővám tér 8.
Intézményi azonosító: FI43814
Adószám: 15329743-2-43

KIADÓ

Magyar Biztosítók Szövetsége
1062 Budapest, Andrássy út 93.
Telefon: (+36 1) 802-8400
Fax: (+36 1) 802-8499
Levélcím: 1381 Budapest 62., Pf. 1297

TARTALOM

PEPP cikkek

Proposal for a Pan-European Personal Pension Product (PEPP)..... 6

Falco R. Valkenburg

Gondolatok a PEPP-ről biztosítói fókusszal..... 12

Lencsés Katalin

Néhány észrevétel a PEPP szabályozásra vonatkozó előterjesztésről28

Dr. Matits Ágnes

Az aktuáriusok európai szövetségének álláspontja a PEPP szabályozásról 32

Változások a halandóságjavulás mintázatában Magyarországon.....34

Vékás Péter

Pénzügyi tudatosság és hosszabbodó nyugdíjas évek48

Vaskövi Ágnes

Az IFRS 17 hatásai a biztosítók üzleti működésére és pénzügyi eredményére.....58

Árendás Ákos Tuzson – Orbán Barbara – Urbán Dóra

Az esettanulmány-módszer alkalmazása a biztosítási szektor ismertségének növelése érdekében 76

Ábrahám Zsolt

Helyzetkép a mezőgazdasági biztosítások alakulásáról92

Bábné Demeter Edit

Múltunk emlékei rovat98

Horváth Gyula – Tamás Gábor

PROPOSAL FOR A PAN-EUROPEAN PERSONAL PENSION PRODUCT (PEPP)

Falco R. Valkenburg AAG, RBA,

(Independent consulting actuary based in The Netherlands, Member of the Board of the Actuarial Association of Europe)

ÖSSZEFOGLALÓ

Jelen cikk az Európai Bizottság jogszabálytervezetét, illetőleg annak hátterét mutatja be, mely egy EU-szintű európai nyugdíjtermék (PEPP) jogszabályi környezetének megalkotását célozza. Az írás elsősorban az induló javaslatot kívánja bemutatni, de szó lesz még a további menetrendről, illetőleg a jelen stádiumban még vitatott kérdésekről.

SUMMARY

This article describes the proposal for a Pan-European Personal Pension (PEPP) product by the European Commission. It provides the background for the proposal. The main part of the article is a summary of what is proposed for an EU-wide 2nd regime for the PEPP. The article concludes with the process going forward and a brief mention of some topics of the current discussion.

Kulcsszavak: biztosítás, nyugdíjbiztosítás, PEPP

Key words: insurance, pension product, PEPP

JEL: E21, E22, G22

DOI: 10.18530/BK.2018.3.6

<http://dx.doi.org/1018530/BK.2018.3.6>

The European Commission published on 29 June 2017 their proposal for a Regulation on a Pan-European Personal Pension (PEPP) product¹. PEPP is basically a third pillar individual pension savings product. The European Commission mentions nine reasons for this proposal²:

The first four reasons are linked to the demographic challenges in Europe:

1. Ageing of the population
2. Ensure an adequate income in retirement
3. Current personal pension products are underdeveloped in some Member States
4. Need to complement the existing pension systems: state-based and occupational pensions

As many state pension arrangements are financed on the basis of pay-as-you-go, the ageing of the population creates a financial pressure to these arrangements. Less actives have to pay the retirement payments of the retirees. Such pension arrangements are now revised by lowering the payment in retirement, increasing the retirement age, other measures or a combination of measures. They all result in less adequate income in retirement. When there are no or limited possibilities for additional pension savings in order to 'compensate' the reduction of the state pension arrangements, there is a need to complement the current pension arrangements according to the European Commission

The next two reasons relate to the set up of a European Capital Market Union:

5. National markets in the European Union remain fragmented
6. Need to increase long-term investment in the European Union to foster growth and jobs

The final three reasons relate to an increase of cost efficiency:

7. Lack of competition
8. Insufficient supply of personal pension products in some Member States
9. Lack of transparency and ability to switch providers

The regulation proposes a voluntary, EU-wide 2nd regime for a pan-European Personal Pension product. It is not about replacing any existing pension systems, including existing personal pension products. In addition, the European Commission published a recommendation to the Member States on the tax treatment of personal pension products, including the PEPP. This is remarkable as the field of tax is a matter for the sovereign states and is not territory for the European Commission.

Many types of providers

The proposal would make it possible for many types of providers to offer a PEPP product. Currently there is only one main type of personal pension provider: insurers. If already

authorised under EU rules offering a PEPP product should be possible for asset managers, insurers, banks, IORP³s and some investment firms.

PEPP as a European label

The European Insurance and Occupational Pensions Authority (EIOPA) will verify the compliance with the PEPP regulation. The objective is to create a European label for PEPP. This means that the authorisation to provide PEPPs and the designation 'PEPP' in relation to a personal pension product may only be used after authorisation by a single EU authority, which will be EIOPA. Of course EIOPA will then coordinate the work with other European Supervisory Authorities and National Competent Authorities.

■ The objective is to create a European label for PEPP.

Once a PEPP product is authorised, it can be distributed throughout the European Union and EIOPA will manage a central public register. A PEPP product will be supervised by National Competent Authorities. EIOPA will coordinate the supervisory workplans on an annual basis and will also get mediation power in case of cross-border disagreements.

Distribution

Distribution rules under the Insurance Distribution Directive (IDD) and Markets in Financial Instruments Directive (MiFID II) apply to insurers and investment firms and specific rules apply to other providers. Documents must be provided electronically. A PEPP key information document in line with KID under PRIIPs Regulation should be provided, with additional information including information on switching, portability and ESG⁴ policy. PEPP savers may waive the right to advice if they select the default investment option. PEPP providers must draw up a personalised PEPP Benefit Statement similar to the Pension Benefit Statement under the IORP II Directive. The Commission will adopt delegated acts regarding the determination of assumptions for the projections. EIOPA will develop Implementing Technical Standards (ITS) on the PEPP Benefit Statement.

Investment options

The prudent person rule applies to the investment of contributions to a PEPP. The proposal states further that a PEPP provider:

- shall offer up to five investment options to PEPP savers (meaning 'no more than five')
- shall include a default investment option and may include alternative investment options ['at least one of them shall offer a cost-effective investment option to PEPP savers']

- shall ensure sufficient protection for PEPP savers by designing all investment options on the basis of proven risk-mitigation techniques

The PEPP saver selects an investment option at inception and may change this once every five years without charge. The default investment option shall ensure capital protection for the PEPP saver. This means that the PEPP saver must be able to recoup the capital invested. The European Commission may adopt a delegated act specifying the risk-mitigation techniques.

Switching providers

PEPP savers may switch providers - within a Member State or cross border - "*no more frequently than once every 5 years after conclusion of the PEPP contract*". Information on current balances etc. must be provided free. The total fees and charges applied by the transferring PEPP provider for closing the account must not exceed 1.5% of the balance transferred. The PEPP saver shall bear the costs and any loss incurred in redeeming the assets for the sake of transfer. "*The PEPP saver shall bear the costs and any risk of financial loss connected with the capital protection provided by the transferring PEPP provider. This capital protection ...shall be consumed at the moment of switching providers.*". Any other charges imposed by the transferring or receiving PEPP provider must be reasonable and in line with actual costs.

Decumulation

The Member State determines the conditions relating to decumulation options. This includes setting the retirement age, minimum and maximum saving periods, redemption in case of particular hardship. PEPP providers may make available to PEPP savers one or more of the following forms of out-payments:

- annuities;
- lump sum;
- drawdown payments;
- combinations of the above forms.

The choice of decumulation approach is made by the PEPP saver at the outset and can be changed once every five years during the accumulation phase thereafter. The list of decumulation options in the proposal covers all the possible options under the proposal, but keep in mind that the decumulation options are restricted to what the Member State allows them to be. This might mean that in a given Member State only one particular option is allowed.

Feasibility Study

On the request of the European Commission, Ernst & Young (EY) has undertaken a feasibility study. This study includes a tax mapping. Most Member States apply the EET tax

construction. This means the contributions to the product are exempt (E) of (income) tax, Investments returns in the accrual period are likewise exempt (E) and the payments in the decumulation phase are taxed (T). The study further points at stark differences between Member States in levels of market penetration. EY advises that the default investment option should not be defined at EU level. EY don't think a capital guarantee is needed.

Ernst & Young advises that the default investment option should not be defined at EU level.

Harmonisation of the decumulation phase does not need to be a requirement. EY suggests that the provision of PEPPs should be open to asset managers and banks, as well as insurers. EY estimates the market potential to be €0.7 trillion by 2030.

Process

The process is now that both European Parliament and the European Council of Ministers will develop a response. Such responses usually include many suggestions for amendments. These three documents (Commission proposal, response Parliament and response Council) will then form the basis for the discussions amongst the three European legislative bodies. This is referred to as the Triologue. The current expectation is that both Parliament and Council will finalise their responses mid 2018. The Triologue could then take place in the second half of the year. The aim is then to conclude the Triologue before the end of the year and at least before next year's European elections.

Discussions and amendments

From the discussions in Parliament and the papers produced by the rapporteur of the European Parliament, Sophie in 't Veld MEP (Netherlands), it appears that there is a good deal of support in general for the PEPP proposal. At the same time, it is also clear that Parliament will propose many amendments to the original proposal. This is very common though. It is likely that also the Council will have many wishes to amend the proposal as well. Topics for discussion are: whether the default should have a guarantee, which providers are allowed to provide a PEPP, how to incentivise a PEPP product via tax or otherwise, how to achieve transparency in costs and many more. There is also debate about the differences between providers in terms of capital requirements. These differences result in fact in different PEPPs even if all specifications are further the same. Generally spoken one could say that a product offered by an insurer will offer a higher level of certainty than a product offered by a pension fund that has lower capital requirement than would be the case under Solvency II.

Sources

The proposal of the European Commission for a regulation on a pan-European personal pension product (PEPP)

https://ec.europa.eu/info/publications/170629-personal-pension-products_en

Presentation of 5 October 2017 from the European Commission to EIOPA's Occupational Pensions Stakeholder Group

https://eiopa.europa.eu/Publications/Meetings/04._COM_Presentation_PEPP_Proposal_%28COM%29.pdf

GONDOLATOK A PEPP-RŐL BIZTOSÍTÓI FÓKUSSZAL

Lencsés Katalin (MABISZ)

ÖSSZEFOGLALÓ

Az Európai Bizottság 2017 júliusában egy új jogszabálytervezetet nyújtott be, melynek célja egy olyan új egyéni, európai nyugdíjtermék (PEPP) létrehozása, mely a szándékok szerint növeli a hosszú távú befektetéseket, jobb terméket kínál a fogyasztók számára, és ösztönzi a határon átnyúló szolgáltatásokat.

Az európai biztosítási szakmának régi hagyományai vannak a hosszú távú befektetések kínálatában, ezen túlmenően jelenleg az egyéni nyugdíjtermékek értékesítésében is piacvezetők a biztosítótársaságok. Ebben a pozíciójában az európai biztosítási szakma is szeretne hozzájárulni észrevételeivel az új terméktípus szabályozásának véglegesítéséhez. Jelen cikk az Insurance Europe kapcsolódó hivatalos álláspontját mutatja be. Ez a szervezet az európai biztosítók és viszontbiztosítók szövetsége, melynek tagjai a nemzeti szövetségek, amelyeken keresztül az Insurance Europe az európai biztosítási díjbevétel mintegy 95 százalékát képviseli.

SUMMARY

In July 2017 the European Commission published a draft Regulation for a Pan-European Personal Pension Product (PEPP) that aims at raising more capital for long-term investment, offering enhanced product features for consumer and encouraging cross border provision.

The European insurance industry have a long standing tradition as providers of long term saving products and for the time being the insurance sector is the market leader in the provision on private pension product. In this position the European insurance industry would like to contribute with its comments to the development of this new type of product. Present article summarize the official position of Insurance Europe that is the European insurance and reinsurance federation. Through its 35 member bodies – the national insurance association – it represents insurance and reinsurance undertakings that account for around 95% of total European premium income.

Kulcsszavak: biztosítás, nyugdíjbiztosítás, PEPP

Keywords: insurance, pension product, PEPP

JEL: E21, E22, G22

DOI: 10.18530/BK.2018.3.12

<http://dx.doi.org/1018530/BK.2018.3.12>

Mostanra már hozzászoktunk, hogy az Európai Unió jogalkotási folyamatai kapcsán betűszavakat kell megtanulnunk. Ilyen volt a PRIIPs, IDD, MiFID, és lehetne még tovább sorolni. Jelenleg aktuális feladat, hogy barátkozunk a PEPP betűszóval, amely szintén egy készülő uniós jogszabályt jelent. Az Európai Bizottság 2017 júniusában benyújtott egy jogszabálytervezetet¹, melynek célja olyan határon átnyúló, egyéni nyugdíjtermék létrehozása, amely egyszerű és vonzó, hosszú távú megtakarítási formát kínál az európai állampolgároknak (PEPP – Pan European Personal Pension Product).

Az új európai nyugdíjtermékben lévő potenciál, piacalakító hatás egyelőre nehezen megbecsülhető, ugyanakkor a biztosítóknak mint a jelenlegi legnagyobb piaci szereplőknek az egyéni nyugdíj-megtakarítások területén, oda kell figyelniük a fejleményekre, ha nem szeretnék veszélyben látni a pozíciójukat.

Az induló szövegtervezet jelenleg a szokásos egyeztetési útját járja a Parlamentben és a Tanácsban, a végleges jogszabályi szöveg tehát egyelőre még nem ismert. A bizottsági szövegjavaslat bemutatását az előző cikk (Falco R. Valkenburg) tartalmazza, jelen írás tehát erre nem tér ki. Célunk ugyanakkor megismertetni az olvasóval, hogy mit remél az európai jogalkotó a PEPP szabályozástól, illetve melyek azok a kérdések, melyeket a biztosítási piac szükségesnek tart kiemelni egy nyugdíjcélú termék kapcsán. A biztosítói álláspont bemutatása a biztosítók európai szövetsége, az Insurance Europe hivatalos álláspontjának a bemutatásával történik.

Milyen problémákra keres választ a PEPP?

Az új jogszabálytervezetet aligha lehet megérteni anélkül, hogy szélesebb európai kontextusba ne helyeznénk.

- *Demográfiai folyamatok*

A demográfiai folyamatok jól ismertek: az EU28 vonatkozásában² a termékenységi ráta az 1960-as 2,5 átlagról 2016-ra 1,6-ra esett³, ezzel párhuzamosan egy most megszülető EU-állampolgár várható életkilátásai átlagosan 10 évvel hosszabbak, mint 1960-ban. Az aktív korú lakosság (15–64 év között) aránya folyamatosan szűkül, miközben a 80 év feletti lakosság aránya a számítások szerint 2050-re megduplázódik, és eléri a 11,4 százalékot. Míg 2006-ban 4 aktív lakos jutott egy inaktívra, addig 2050-re ez az arány 2:1-re fog módosulni a várakozások szerint.⁴ A felosztó-kirovó nyugdíjrendszereket érő kihívások ennek megfelelően széles körben ismertek.

- *Jellemzően alacsony egyéni nyugdíj-megtakarítások*

Egyéni nyugdíj-megtakarítások esetében olyan termékekről beszélünk, ahol a fogyasztónak (többé-kevésbé) magától kell arra az elhatározásra jutnia, hogy hosszú távú elkötelezettséget vállal egy olyan – jellemzően illikvid – termék mellett, melynek hozadékát a nyugdíjas éveiben

fogja majd élvezni. Az ilyen típusú döntések nehézkes voltát mutatja az az adat, hogy az EU 25 és 59 év közötti életkor sávba eső népességének mindössze 27 százaléka költ egyéni nyugdíjtermékre, ami a teljes népesség 13 százalékát jelenti.⁵ Az önkéntes nyugdíjcélú megtakarítások – összefüggésben az eltérő társadalombiztosítási rendszerek sajátosságaival – lényegében néhány tagországban koncentrálnak (lásd 1. sz. táblázat), ráadásul az egyes országok megtakarítási megoldásai rendkívül különbözőek, ami megnehezíti az EU-szintű megoldások kialakítását. Az EU-felmérések szerint a jelenlegi privát nyugdíjtermékeknek több hiányosságuk is van, ilyen például a tájékoztatás problémája⁶, a tényleges értékesítési csatornák szűkössége, a rossz ár-érték arány⁷, a szolgáltatóváltás lehetőségének hiánya. Több esetben kritikaként fogalmazódik meg az is, hogy nem biztosított ezen megtakarítások hosszú távú védelme (lásd tőkegarancia elvárása).

1. sz. táblázat: EU-háztartások pénzügyi eszköze, azon belül készpénz/bankbetét és egyéni nyugdíjtermékek (2015. decemberi adatok)

Tagország	Összes pénzügyi eszköz (GDP %)	Készpénz és bankbetét az összes pénzügyi eszköz %-ában	Egyéni nyugdíjtermékek aránya az összes pénzügyi eszköz %-ában
Hollandia	325%	19%	0,4%
Egyesült Királyság	324%	24%	n/a
Belgium	309%	29%	3,4%
Dánia	294%	17%	9,9%
Svédország	281%	14%	0,9%
Ciprus	259%	63%	n/a
Málta	257%	46%	9,0%
Olaszország	251%	31%	0,9%
Franciaország	222%	28%	1,0%
Portugália	212%	44%	0,6%
Spanyolország	187%	42%	4,2%
Ausztria	182%	41%	1,3%
Németország	182%	39%	3,9%
Görögország	148%	66%	n/a
Finnország	144%	30%	4,0%
Luxemburg	140%	50%	n/a
Írország	139%	37%	1,3%
Bulgária	135%	38%	0,3%
Magyarország	124%	28%	2,6%

Horvátország	121%	55%	0,7%
Észtország	113%	29%	1,5%
Cseh Köztársaság	110%	52%	6,2%
Lettország	108%	34%	1,1%
Szlovénia	102%	50%	4,8%
Lengyelország	97%	48%	0,2%
Litvánia	92%	36%	0,1%
Szlovákia	77%	62%	2,4%
Románia	72%	35%	0,2%
Összesen	228%	30%	2,3%

Forrás: Eurostat, European Commission

- *Fejletlen tőkepiacok a nyugdíj-megtakarítások vonatkozásában*

Más, fejlett régiókkal összehasonlítva az európai megtakarítások tőkepiaci kitettsége alacsony. Az európai háztartások jellemzően még mindig a bankbetétet részesítik előnyben (lásd 1. sz. táblázat), és a nyugdíjalapok tőkepiaci jelenléte is alacsonyabb, mint más fejlett régiókban (lásd 2. sz. táblázat). Ugyanakkor az európai nyugdíjalapok, illetve a nyugdíj-megtakarításokat kezelő intézményi befektetők jelentős mértékben hozzájárulhatnak az európai részvénytőkepiacok kapitalizációjához. Nem véletlen tehát, hogy a PEPP projekt szorosan kapcsolódik az EU egy másik fontos projektjéhez, a Tőkepiaci Unióhoz (Capital Market Union)⁸, melynek célja a finanszírozási források mozgósítása az európai növekedés érdekében. Ennek része többek között az innovatív megoldások támogatása, a cégek tőkepiaci aktivitásának megkönnyítése, a hosszú távú és fenntartható befektetések ösztönzése, a banki és tőkepiaci kapacitások megerősítése, valamint a határon átnyúló befektetések elősegítése.

2. sz. táblázat: Nyugdíjalapok⁹ tőkepiaci jelenléte (2015. évi adatok)

Ország	A nyugdíjalapok által kezelt vagyon tőkepiaci befektetés része a GDP %-ában
USA	79%
EU27 (Ciprus nélkül)	31%
Japán	30%
Kanada	77%
Svájc	118%

Forrás: Európai Bizottság

- *Politikai megfontolások*

Természetesen nem hagyható ki a felsorolásból a politikai környezet sem. Nehéz lenne tagadni, hogy az EU több szempontból is válságos időszakot él át mostanában. Ez az EU-testületeket, elsősorban pedig a Bizottságot arra ösztönzi, hogy fokozott aktivitással vesse bele magát Unió-szintű projektekbe, ezzel is bizonyítva azt, hogy a közösség igenis életképes.

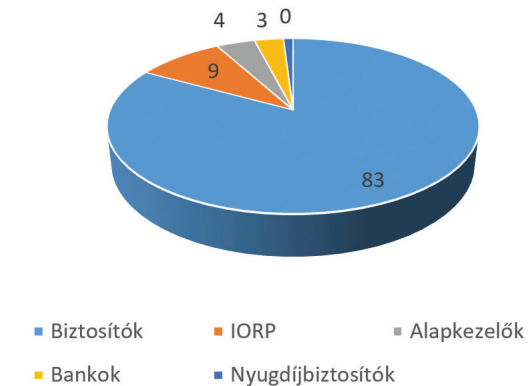
Sokan sokszor vádolták már az EU döntéshozóit túlzott bürokratizmussal, a jogalkotási folyamatok elhúzódásával. Nos, a PEPP esetében ez a vád nem áll meg, mivel a jogalkotás a megszokotthoz képest kivételes gyorsasággal történik (ami jelen esetben nem feltétlenül tekinthető pozitív fejleménynek). Az IDD esetében több mint 4 év telt el a jogszabálytervezet benyújtása és annak véglegesítése között. A PEPP esetében ez az időszak minden bizonnyal lényegesen rövidebb lesz. A Bizottság eltökéltségét mutatja az is, hogy a jogszabálytervezet formája rendelet, ami kihirdetésekor hatályossá válik, és nem igényel tagállami implementációt.

Mi lehet a PEPP hozzáadott értéke EU-szinten?

A jogalkotó várakozásai az előző pontban felsorolt problémákhoz kapcsolódnak, miszerint az új terméktípus segít azokra megtalálni a válaszokat.

- Makroszinten remélt hatás, hogy az egyéni megtakarítások nagyobb arányban kerülnek átcsoportosításra a bankbetétekből a tőkepiacok irányába, ezáltal a lakosság nagyobb arányban finanszírozhatja a beruházásokat.
- Egy egyszerű, biztonságos és nagyrészt standardizált termék megjelenése kiegészíti a nemzeti piacokon már meglévő nyugdíjtermékeket, és egyben ösztönzi a nyugdíjcélú megtakarítások növekedését.
- Több tagországban még fejletlen a második, illetve harmadik nyugdíjpillér, ezekben az országokban a PEPP ezt a hiányt is pótolhatná.
- Jelenleg nincs egységes, „harmadik pillér” piac, ami megakadályozza azt, hogy az európai polgár maximalizálja a méretgazdaságosságból, kockázatmegosztásból és innovációból fakadó előnyöket.
- Jelenleg az egyéni nyugdíjtermékek több mint 80 százalékát biztosítók értékesítik (lásd 1. sz. ábra). Nem titkolt cél ezen is változtatni, és az értékesítési csatornákat differenciáltabbá tenni.

1. sz. ábra: Egyéni nyugdíjtermékek vagyongeloszlása szolgáltatóként¹⁰ az Európai Gazdasági Térségben, 2014. év végi adatok szerint¹¹

Forrás: EIOPA

Hogyan látja a biztosítási szakma a PEPP tervezetet?

A jogalkotó várakozásai a PEPP kapcsán tehát jelentékenyek. Kérdés, hogyan látja mindezt a jelenlegi legnagyobb egyéni nyugdíjterméket forgalmazó iparág, a biztosítási szakma. Az európai biztosítók témával kapcsolatos álláspontját az európai szövetség, az Insurance Europe anyaga foglalja össze, melyet ez a fejezet mutat be.¹²

Az európai biztosítási szakma természetesen támogat minden olyan kezdeményezést, amely felpörgetheti az egyéni nyugdíjcélú megtakarításokat. Ugyanakkor figyelembevételre ajánl néhány olyan szempontot, melyet egy nyugdíjtermék kapcsán fontosnak lát, és amely kérdéseket a Bizottság induló szövege nem rendez megnyugtató módon.

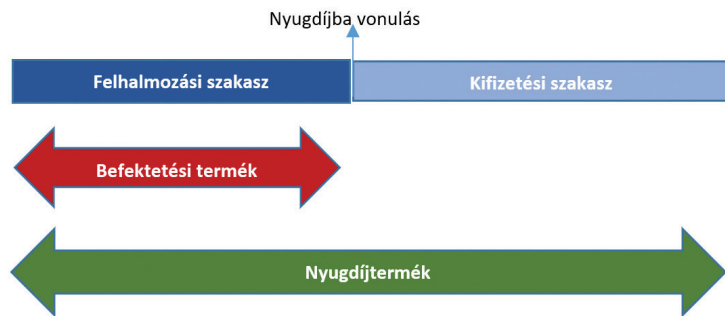
1. A valódi nyugdíjtermékeknek a termék tőkegyűjtési és kifizetési szakaszának kihívásaira egyaránt reagálnia kell.

A tervezet jelenleg a tőkegyűjtési szakaszra koncentrálna, a kifizetési szakaszra nem fordít elegendő figyelmet, holott éppen ez utóbbi különbözteti meg a nyugdíjterméket az átlagos befektetési terméktől (lásd 2. sz. ábra). Az induló szöveg a kifizetési szakasz kapcsán az elvárásokat rugalmasan hagyja, mindössze négy kifizetési lehetőséget sorol fel (járadék, egyösszegű kifizetés, lehívás¹³ vagy ezek valamilyen kombinációja), és azt várja el, hogy legalább az egyikre lehetőség legyen.

Mivel a nyugdíjtermék definiált célja az, hogy időskorban jövedelemkiegészítést nyújtson, a biztosítók álláspontja szerint indokolt, hogy az életjáradékban történő kifizetés a szabályozásban preferenciát kapjon, mivel csak ez ad esélyt az élettartam-kockázat kezelésére. Ezen kockázat alatt azt értjük, hogy az idős ember túl hamar feléli a nyugdíj-megtakarításait, így élete utolsó

szakaszában megfelelő anyagi eszközök nélkül marad, aminek nemcsak egyéni, hanem társadalmi, szociális vetülete is van. A nyugdíjtermékre úgy szokás tekinteni, mint amelynek az a feladata, hogy nyugdíjba vonuláskor egy adott összeg rendelkezésre álljon, miközben a terméknek legalább annyira feladata lenne, hogy védelmet nyújtson az élettartam-kockázatra is, vagyis a szabályozás vegye figyelembe azt, hogy az átlagos EU-polgár egyre hosszabb ideig él, többnyire túlszárnyalva az aktuáriusok által előzetesen becsült várható élettartamot is.

2. sz. ábra: Milyen a valódi nyugdíjtermék?

Forrás: Insurance Europe

További problémás eleme a kifizetési szakasznak a szolgáltatóváltás lehetősége, melynek gyakorlati problémáit életjáradékban történő szolgáltatás esetén nem szükséges egy biztosítói szaklapban külön megmagyarázni.

A szakma arra is felhívja a figyelmet, hogy a biztosítási fedezet fontosságát alulértékeli a tervezet, amennyiben azt csak opcióként, mégpedig a befektetői biztonság részeként veszi figyelembe, mivel bizonyos esetekben (pl. munkaképesség elvesztése) meghatározó fontosságú lehet.

2. Az egyéni megtakarítások biztonságának prioritást kell adni.

A PEPP termék befektetési szabályai közé tartozik, hogy általánosságban tartózkodni kell a kiemelten magas kockázatú eszközöktől. Ezen túlmenően a maximum öt befektetési opció között lennie kell egy alapértelmezett (default) opciónak is, ami legalább tőkegaranciát biztosít. A szöveg ugyanakkor egyenértékűnek tartja a hosszú távú megtakarításokra is kihegyezett – és éppen ezért drága, és így a nyugdíjbefektetés hozamát is terhelő – intézményi garanciát (lásd SII) azzal, amikor a garancia befektetési technikákkal valósul meg (tőkevédelem).

A biztosítói álláspont szerint a fogyasztóvédelem azt kívánja meg, hogy a két megoldás ne legyen egyenértékű, különösen azt figyelembe véve, hogy a rendelettervezet a szolgáltatók széles köre számára teszi lehetővé az európai nyugdíjtermék forgalmazását,

mely szolgáltatók szabályozása jelentős eltéréseket mutat. Csak akkor beszélhetünk megfelelő fogyasztóvédelemről, ha az európai fogyasztó ugyanazt a szintű védelmet kapja minden PEPP terméktől, bármely szolgáltatótól is vásárolja meg.

Csak akkor beszélhetünk megfelelő fogyasztóvédelemről, ha az európai fogyasztó ugyanazt a szintű védelmet kapja minden PEPP terméktől.

A Bizottság által benyújtott induló tervezet szerint a PEPP termék default opciójának tartalmaznia kellene az inflációkövetés mechanizmusát is. Az Insurance Europe ezzel kapcsolatban arra hívja fel a figyelmet, hogy az az elvárás, amely a tőkevédelmen túlmenően az inflációkövetésre is kiterjed, lényegében teljesíthetetlen kihívást jelent, tekintve az infláció változékony jellegét, aminek garanciaigénye, illetve annak költsége – különösen hosszú távon – nem prognosztizálható előre.

3. A PEPP-nek valóban hosszú távú terméknek kell lennie.

Az induló szöveg öt évente lehetővé teszi a szolgáltatóváltást. Ennek racionalitása bizonyos szempontból érthető, ugyanakkor komoly kihívás elé állítja az intézményi befektetőket, mivel megnehezíti, hogy a szolgáltató valóban hosszú távú eszközökben helyezze el a pénzt. Mindezt tovább bonyolítja, hogy az első váltás bármikor megtörténhet, az öt évenkénti korlátozás csak ezt követően lép életbe. A szolgáltatóváltás lehetősége korlátozza a hagyományos biztosítási technikák alkalmazását, úgymint a kockázatmegosztás, illetve pool-technika alkalmazása hozamkiegyenlítésre (adott időszak kiemelkedő hozamának részleges átcsoportosítása későbbi negatív hozamú időszakokra). A túlságosan gyakori váltás lehetősége továbbá azt is megnehezíti, hogy a kisbefektető profitáljon az illikvid eszközosztályok hosszabb távon realizálható hozamaiból.

A probléma áthidalására az Insurance Europe az alábbi javaslatokat teszi.

- Szükséges megtalálni a PEPP rugalmasságának azt a mértékét, ami még lehetővé teszi a szolgáltató számára, hogy az ügyfélbefizetéseket hosszú távon tudja menedzselni.
- Az alapértelmezett (default) befektetési lehetőségnél a tőkegarancia elvárását a lejáratú szolgáltatásra kell értelmezni, és nem a lehetséges korábbi váltásra, mivel ez utóbbi rendkívül drágává, illetőleg a befektetést a lejáratú időpontig megtartó ügyfelek számára kedvezőtlenbé tenné a terméket. A jogszabálytervezet szerint elvárt – bármely időpontban érvényesíthető – garancia ára, hogy a korai kiszállás lehetősége miatt csökken annak a valószínűsége, hogy az ügyfél többet kap az előre garantált értéknél, vagyis minimális lesz a garantált tőkeérték feletti hozam.
- Szükséges részletekbe menően rögzíteni a szolgáltatóváltás technikai feltételeit. Ilyen az, hogy az átadott eszközöket tényleges napi értéken kell figyelembe venni.

Azokban az esetekben, amikor a szolgáltató kollektív befektetési technikákat alkalmaz, rögzíteni kell az egyéni számla elkülönítésének a módszertanát, biztosítva ezzel azt, hogy az átadott eszközök nem haladják meg a kivett kötelezettségeket.

- Végül, de nem utolsósorban a PEPP termék mögött megfelelő prudenciális szabályozásnak kell állnia, ami tükrözi a szolgáltató hosszú távú kötelezettségvállalását. A Szolvencia II kifejezetten azt biztosítja, hogy megvalósuljon a nyugdíjmeztakarítást kereső fogyasztó hosszú távú védelme. Az európai szövetség, az Insurance Europe ugyanakkor arra is felhívja a figyelmet, hogy az SII folyamatban lévő revíziója során azt is szükséges megnézni, hogy a mostani elvárások hogyan viszonyulnak azokhoz a kockázatokhoz, melyeknek a biztosítók ténylegesen ki vannak téve. A hosszú távú kötelezettségekhez kapcsolódó jelenlegi SII elvárások újragondolása segítheti a biztosítókat abban, hogy aktív szerepet játszanak a PEPP projektben.

4. *A hordozhatóság elvárásának működnie kell a kis- és a nagyszereplők vonatkozásában egyaránt annak érdekében, hogy megmaradhasson a verseny egy integrált európai piacon is.*

A más EU-tagországban élő 20–64 éves korú EU-állampolgárok száma, ha nem is drámai sebességgel, de folyamatosan nő. Ez az arány azonban még mindig meglehetősen alacsony (a korosztály kevesebb mint 4%-a), az állampolgárságuktól eltérő tagországban élő nyugdíjasok száma pedig 1,4 millió fő. A jogalkotó ugyanakkor a PEPP kapcsán választ szeretne adni a belső mobilitásból fakadó kihívásokra is. A rendelettervezet ennek megfelelően elvárja, hogy a szolgáltatók biztosítsák a hordozhatóságot arra az esetre, ha a befektető az EU-n belül tartósan országot vált. Ez lényegében azt az elvárást jelenti, hogy a terméknek tudnia kell kezelni valamennyi EU-tagország nyugdíjtermékekre vonatkozó szabályozását, beleértve az adókedvezményeket is.

A jogalkotó első megközelítésben ezt különböző zsebekkel képzelel el, melyek az ügyfél kérésére akár összevonhatók is lennének. A tervezetben szereplő megoldás (országoként egy „zseb”) azonban ebben a formában túl komplex, mivel a PEPP szolgáltatónak számos kihívással kell megküzdenie (eltérő nyelvek, jogrendszerek, adókönyvet). Azon kívül, hogy az elvárás jelentősen megnöveli a PEPP termékek költségét, könnyen oda vezethet, hogy csak a nagy cégek lesznek képesek PEPP terméket kínálni, ami szükségszerűen csökkenti a versenyt.

Az Insurance Europe javaslata ebben a kérdésben is a rugalmasabb megközelítés. A PEPP szolgáltatónak legyen módja eldönteni, hogy mely országokra vonatkozó megoldásokat (nemzeti zsebeket) kínál. Abban az esetben, ha mégis felmerül a későbbiekben a kínálatban nem szereplő országra váltás igénye, a megtakarító számára a szolgáltatóváltás lehetőségét biztosítani kell. Mivel az Európán belüli mobilitás egyelőre még korlátos, indokolatlan lenne rétegigények miatt generálisan megdrágítani a PEPP terméket.

5. *A tájékoztatási kötelezettségeket a termékspecifikumokhoz kell szabni.*

A rendelettervezet a tájékoztatási kötelezettségek vonatkozásában a már alkalmazásban lévő KID (Key Information Document) dokumentumból indul ki, melyet az európai biztosítási piacok 2018 óta használnak.¹⁵ Ezt a dokumentumot egészítik ki további PEPP-specifikus elvárásokkal. Az Insurance Europe szerint alaposabb megfontolást igényel, hogy a KID mennyiben jelenthet kiindulópontot a PEPP termékekhez.

- A jelenleg javasolt PEPP KID struktúra nem az egyéni nyugdíjtermékek bemutatására szabott, hanem kifejezetten befektetési termékek számára készült, jellemzően rövidebb távú időhorizonttal. Ennek megfelelően még nem is tartoznak a PRIIPS rendelet hatálya alá a tagállamok által nyugdíjtermékként definiált konstrukciók.¹⁶
- Kérdés az is, hogy a PEPP KID séma hogyan tükrözi majd azokat a tagországi specifikumokat, melyek egy nyugdíjtermékhez kapcsolódhatnak (eltérő adókönyvet, nyugdíjba vonulási életkor, alkalmazandó jog).
- A javasolt séma úgyszintén nem veszi figyelembe a lehetséges szolgáltatók széles körét. Az, hogy a PEPP termékek szolgáltatói egységesen megkapják az EU minőségi pecsétjét, a fogyasztót abba az illúzióba ringathatja, hogy minden PEPP termék esetében azonos védelmet kap, holott ez nem így van, mivel a védelem foka a terméket kínáló szolgáltatótól függ. Az Insurance Europe álláspontja szerint a szerződéskötés előtti tájékoztatásnak egyértelműen jeleznie kellene a fogyasztó számára fontos körülményeket. Ilyen az intézményi garancia (SII), a kockázati fedezet, annak jelzése, hogy a termék tartalmaz-e olyan szolgáltatást (járadékfizetés lehetősége), amely alkalmas az élettartam-kockázat kezelésére. Mindezt annak érdekében, hogy a fogyasztó valóban teljes képet kapjon a megvásárolni kívánt nyugdíjtermékről.

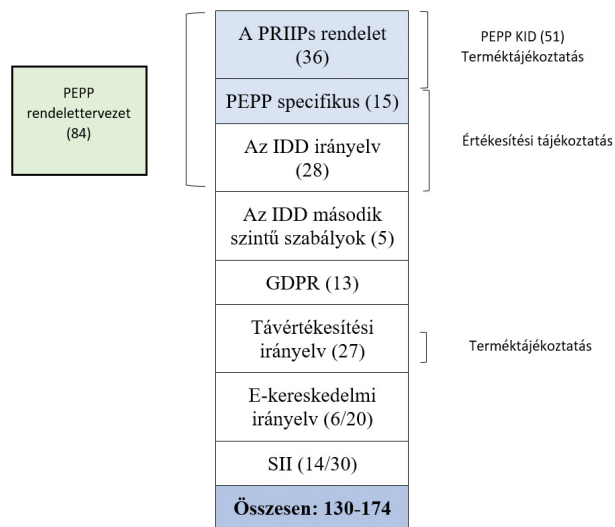
Az európai szövetség nem első alkalommal és nem csak a PEPP kapcsán hívja fel a figyelmet a már abszurditásig túlzó tájékoztatási kötelezettségekre, melyek az évek előrehaladásával folyamatosan nőnek. Miközben érthető a jogalkotó törekvése, hogy minden szükséges információ a fogyasztó rendelkezésére álljon egy befektetési döntés meghozatalakor, elsikkad a lényeg, hogy a hangsúly a jobb, nem pedig a több információ van. A túlzóan sok információ kontraproduktív bizonyul, mivel abból a fogyasztó a valóban lényeges elemeket sem tudja már értelmezni.

Ezt nagyjából maga az európai jogalkotó is belátta, amikor a KID megalkotásával arra tett kísérletet, hogy kiemelje a fontosnak tekintett információkat a tájékoztatási cunami-ból. Ugyanakkor a KID-re egyelőre úgy kell tekintenünk, hogy az kísérleti szakaszban van, tehát még bizonyítania kell. A KID gyakorlati alkalmazásával kapcsolatos kritikák ugyanis egyre erősödnek párhuzamosan azzal, hogy ezt a dokumentumot 2020-tól már az alapkezelői szektornak is alkalmaznia kellene két év derogáció után.¹⁷

Az Insurance Europe összeszámolta a tájékoztatási kötelezettségek darabszámát, melyek a majdani PEPP terméket terhelik egy biztosítási verzió esetén, és arra az eredményre

jutottak, amit a 2. ábra mutat. A rendelettervezet szerint elvárt PEPP KID dokumentumra pluszként jönnek azok a tájékoztatási elvárások, melyeket a biztosítási termék értékesítőinek egyéb jogszabályokból adódóan teljesíteniük kell.

2. sz. ábra: PEPP tájékoztatási elvárások biztosítási termék esetében, elektronikus értékesítéssel (zárójelben az egyes szabályozások által előírt közzendő információk száma)

Forrás: Insurance Europe

A fenti statisztikát az Insurance Europe az elektronikus értékesítésre végezte el, mivel a PEPP rendelet a terméket erre a csatornára optimalizálja azzal, hogy főszabályként a tájékoztatásokat elektronikusan kell biztosítani. Ez az elem egyébként kifejezetten progresszív vonatkozása az új szabályozásnak, mivel egyéb esetekben (IDD, PRIIPs) a főszabály a tartós adathordozón történő tájékoztatás.

Beszéljünk külön az adókedvezményről!

Nincs kétség afelől, hogy azokban az országokban, ahol adókedvezményt élveznek a nyugdíjtermékek, ez jelentősen segíti a termékek szélesebb körben való elterjedését. Ezt támasztják alá a pozitív magyarországi tapasztalatok is.

Ennek megfelelően a Bizottság a PEPP rendelet előkészületi szakaszában ezt a kérdést is alaposan megvizsgálta, és három lehetőséget vett fontolóra.

1. A PEPP adókedvezménye az adott ország adókörnyezetéhez igazodna, azokra a termékekre járna, melyek megfelelnek a tagország nyugdíjtermékekkel szemben támasztott követelményeinek. Ez nem igényel EU-szintű jogalkotást, az EU-nak

ott van feladata, hogy kikényszerítse az adókedvezmény biztosítását, ahol ez indokolt (lásd kötelezettségszegési eljárás). Ebben az esetben azonban a PEPP gyártóknak nagyobb mértékben kellene alkalmazkodniuk a helyi elvárásokhoz, ami korlátozza a hordozhatóságot. Probléma továbbá, hogy ha a PEPP a legkisebb mértékben is eltér a nemzeti elvárásoktól, már nem járna számára az adókedvezmény.

2. A PEPP adókedvezmény a tagország vonatkozó legkedvezőbb elbírásához igazodik. Ebben az esetben arra tenne a Bizottság javaslatot, hogy a tagországok adják meg a PEPP termékeknek azt az adókedvezményt, amelyet egyébként más nyugdíjtermékeknek biztosítanak még abban az esetben is, ha a PEPP nem minden elemében felel meg a vonatkozó tagországi elvárásnak. Ez a verzió igényli a tagországok önkéntes vállalását, hogy eleget tesznek a Bizottság felhívásának.
3. Speciális adórendszer bevezetésének a lehetősége is felmerült EU-szinten a PEPP termékekre, ami az összes közül a leghatékonyabb megoldás lenne, ugyanakkor ehhez a tagországok egyhangú jóváhagyása kellene. (Az adózás területe nem harmonizált jogterület, tehát a tagországok természetesen és jogszerűen alkalmaznak eltérő szabályokat.) Az egyéb szempontokon túlmenően – pl. hazai piac védelme – a tagországi beleegyezést az is akadályozhatja, hogy a nyugdíjtermékek adókönyezetete rendkívül különböző a tagországokban. A termék adókezelése három szakaszban kerül elő: a felhalmozás, a kifizetés és a hozam kapcsán, és valamennyi szakasz társulhat adóztatással, adómentességgel vagy adókedvezménnyel. A vizsgált nyugdíjtermékek ebből a szempontból is színes képet mutatnak, a lehetséges kombinációk mindegyikére van példa valamely tagországban.¹⁸

Az adókedvezmény jelentősen segíti a termékek szélesebb körben való elterjedését.

A Bizottság választása végül is a második megoldásra esett. Nem a jogszabálytervezetbe építve, de ahhoz szorosan kapcsolódva a Bizottság egy formalizált javaslatot fogalmazott meg az adózásra vonatkozóan. A testület javasolja, hogy a tagországok adják meg a PEPP termékeknek azt az adókedvezményt, amelyet egyébként más nyugdíjtermékeknek biztosítanak még abban az esetben is, ha az nem minden elemében felel meg a vonatkozó tagországi elvárásnak. Amennyiben különböző mértékű kedvezmények kapcsolódnak az egyes nyugdíjtermékekhez, akkor a javaslat az, hogy a legnagyobb kedvezményt élvezze a PEPP.

A hazai piac szempontjai ezen a téren jól ismertek. Az életbiztosítási piac növekedésének hajtómotorja a nyugdíjbiztosítás, nem teljesen függetlenül a 2014-ben bevezetett adókedvezménytől. Tavaly az új szerzések 21 százaléka már ebből a terméktípusból származott, és a pozitív trendek egyéb vonatkozásokban is megmutatkoztak a nyugdíjbiz-

tosítások területén. Ebben a portfólióban stabilá vált a rendszeres díjas termékek aránya (97%), nő az átlagos szerződéskötési tartam (19,2 év), ahogy az átlagos szerződési díj is nő (2017-ben már 206.004 Ft volt, szemben a 2016-os 184.662 Ft-tal).¹⁹ Egy európai minőségpecsétellátott nyugdíjtermék akár adókedvezmény nélkül is vonzó lehet a fogyasztók számára, de az adókedvezmény biztos, hogy attraktívabbá tenné.

A PEPP rendelettervezet jelenlegi státusza

Ahogy a bevezetőben jelzésre került, a PEPP tervezetet jelenleg a Tanács és a Parlament szakbizottságai tárgyalják. Ez utóbbi esetben három bizottság is részt vesz a munkában: az ECON (gazdasági), EMPL (szociális) és az IMCO (fogyasztóvédelmi). Mindegyik testületben születnek módosító javaslatok az induló szöveghez (az ECON bizottságban pl. 800 van kézben), de még nem tudjuk, hogy melyek kerülnek elfogadásra, vagy éppen esnek ki a rostán. A procedura legvégén pedig majd össze kell fésülni a Parlament és a Tanács által jóváhagyott szöveget, ami nem lesz könnyű feladat.

Az induló szöveg tehát akár még jelentős mértékben is változhat, az a jogalkotói ambíció ugyanakkor változatlan, hogy a PEPP szövegét a lehető legkorábban, de mindenképpen még a 2019-es EP választások, illetve a Bizottság tisztújítása előtt véglegessé tegyék. Ezt szolgálja az is, hogy a Tanácsban annak ellenére, hogy még nem született minden kérdésben egyetértés, júniusban elfogadtak egy kompromisszumos szöveget, ami lehetővé teszi, hogy a 2018. második féléves osztrák elnökség az egyeztető megbeszéléseket a Parlamenttel rögtön a nyári szünet után megkezdhesse. Ez nyilván felvethet bennünk olyan aggodalmakat, hogy a sietség nem megy-e majd a minőség rovására.

Az uniós jogalkotás az immár megszokott módon nem áll meg az első szintű rendelet megalkotásánál. Ennél a pontnál célszerű röviden utalni a többszintű EU-jogalkotás mostanra már állandónak tekinthető problémájára.

A többszintű szabályozási rendszert a 2009-es Lisszaboni Szerződés vezette be a pénzügyi szolgáltatók vonatkozásában. Korábban is volt hasonló (Lámfalussy kommitológiai eljárás). A jogalkotási technológia oka pedig az, hogy az első szintű szabályok (L1, irányelv) a téma technikai jellege miatt nem tudnak minden szükséges részletet tartalmazni, ezért azok általános szinten maradnak. Ezeket próbálják azután tovább pontosítani a szakmainak szánt második (L2, végrehajtási rendelet) és harmadik (L3, ajánlások) szintű szabályok. A fontos végrehajtási részleteket tartalmazó második szintű szabályok ugyanakkor rendszeresen késve, az alkalmazási határidőt csak röviddel megelőzve készülnek el, sőt, arra is van példa, hogy az alkalmazást követő 8. hónapban még mindig nem készült el egy részletkérdést szabályozó rendelet.²⁰

A biztosítási szakma ezért általános érvennyel azt javasolja, hogy ez a jogalkotási technika az ütemezés vonatkozásában kerüljön újragondolásra, és a szabályok alkalmazási határidejét a második szintű szabályok megjelenését követő egy évvel későbbi időpontban határozzák meg.

Egy rövid kitérő

Jelen cikk – a témából adódóan – az egyéni nyugdíjtermékekre koncentrálna, mivel a mostani európai kezdeményezés célja az, hogy ennek a piacnak adjon lökést. Ugyanakkor a nyugdíjörképhez szorosan hozzátartoznak a csoportos módozatok is, melyek legszélesebb körben elterjedt verziója a foglalkoztatói nyugdíj intézménye (IORP). Az egyes országoknál egészen más számokat találunk az 1. sz. táblázat nyugdíj-megtakarításokra vonatkozó részénél, ha az IORP adatokat is megnéznénk. Az IORP elterjedtsége folyamatosan nőtt az elmúlt években. Mostanra az EU foglalkoztatottak 15 százaléka becsatlakozott, amely szám a valóságban még ennél is nagyobb, mivel a brit és a francia létszámadat nem elérhető, miközben az IORP eszközök 42 százaléka brit szolgáltatóknál van. (A második kiemelten nagy szereplő a holland piac, az összes IORP vagy 34%-ával.)²¹

Miért érdekes ez? Mostanra szélesebb körben is megismerhetővé váltak a viselkedési közgazdaságtan eredményei, mely tudományág az egyéni megtakarítások vonatkozásában is érdekes szempontokat hozott be a gondolkodásba. Egy hosszú távú, jellemzően illikvid termék melletti elköteleződést – a nyugdíjbiztosítás ilyen – kognitív és érzelmi korlátok akadályoznak. Egy átlagos ember a nyugdíjcélú megtakarítást mindig inkább csak holnap szeretné elkezdni, akárcsak a fogyókúrát, mert nehezen áldozzuk fel a rövid távú fogyasztást a hosszú távú előnyökért.

Nem véletlen, hogy a biztosítók bizonyultak a legsikeresebbnek az egyéni nyugdíjtermékek értékesítésében, mivel a személyes értékesítés tudja oldani ezeket a kognitív és érzelmi korlátokat. Ugyanakkor azt is látjuk, hogy ahol meg tudott gyökeresedni az IORP, ott komoly nyugdíj-megtakarítások halmozódnak fel, mivel a munkahelyre történő belépéssel lényegében automatikusnak tekinthető a csatlakozás a rendszerhez, az onnan való kiválás igényel személyes döntést. Ez a megoldás a viselkedési közgazdaságtannak arra az igazságára épít, hogy az átlagos ember többnyire az alapértelmezett megoldást választja, amikor nem kell csinálni semmit („doing nothing default option”).²² Ilyen módon tehát úgy növelhetők az egyéni megtakarítások, hogy az nem igényel egyéni szintű döntést.

Összegzés

Összefoglalva az eddigieket leszögezhető, hogy a nyugdíjkérdés aktuális és fontos, az EU- és tagállami szinten egyaránt foglalkoztatja a jogalkotókat. Minden lehetséges megoldást mérlegelni kell, tekintettel arra is, hogy folyamatosan változnak a foglalkoztatási viszonyok a korábban atipikusnak tekinthető megoldások elterjedésével (lásd önfoglalkoztatás). A most bemutatott PEPP szabályozás egy ilyen kísérletnek tekinthető, mely egy olyan egyéni nyugdíjterméket szeretne meghonosítani az EU-ban, amely szélesebb körben is vonzóvá tud válni, és a költséghatékonyság okán érdemben tudja bővíteni a nemzeti piacokon már most is meglévő egyéni nyugdíjtermékek választékát.

HIVATKOZÁSOK

- ¹https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/banking-and-finance/insurance-and-pensions/personal-pension-products_en
- ²Az európai forrás (ld. 4.sz. lábjegyzet) EU28-ról beszél, az összehasonlításnál kiindulópontnak tekintve az 1960. évi adatokat, holott az EU csak 1993. november 1-jén jött létre, a hajdani EGK pedig 1957-ben mindössze 6 taggal alakult. A forrás ugyanakkor az Eurostat adataira támaszkodik, a szervezet honlapján pedig 1960-ra visszamenően is megtalálhatóak a hivatkozott adatok valamennyi mostani tagország vonatkozásában.
- ³A reprodukciós szint eléréshez a 2,1-es átlag elérése lenne szükség.
- ⁴[http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_IDA\(2017\)614646](http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_IDA(2017)614646)
- ⁵http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/608740/EPRS_BRI%282017%29608740_EN.pdf
- ⁶A PRIIPs KID dokumentumot jelenleg még nem kötelező alkalmazni a tagországok által nyugdíjtermékként meghatározott termékekre.
- ⁷http://betterfinance.eu/fileadmin/user_upload/documents/Research_Reports/en/Pension_Report_2017_-_Full_Report_-_Online_Version.pdf
- ⁸<https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/growth-and-investment/capital-markets-union>
- ⁹A forrás (Commission impact assesment on PEPP) a nyugdíjalapok fogalmához az OECD definíció szerinti intézményeket sorolja, lásd: <https://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=5337>
- ¹⁰Az IORP a foglalkoztatói nyugdíjellátást szolgáló intézményeket jelzi, mely intézmény Európában szélesebb körben is elterjedt (lásd a cikkben később). Magyarországon ezt az intézményt a 2007. évi CXVII vezette be, de ezek piaci szerepe jelenleg még elhanyagolható. Az ábrán külön szerepelnek a biztosító és nyugdíjbiztosító intézmények. Ez utóbbiak részaránya nem szignifikáns, nem éri el az 1%-ot. A különbségtételnek adatgyűjtési okai lehetnek, egyes tagországokban lehetnek olyan országspecifikus megoldások, melyek nem vonhatók össze egyértelműen a biztosítói kategóriával.
- ¹¹Az adatok egy EIOPA-felmérésből származnak, mely az Európai Gazdasági Térség országaira terjed ki. Az adatfelvételt, illetve összesítés korlátait az EIOPA anyag III. melléklete tartalmazza az alábbi linken: <https://eiopa.europa.eu/Publications/Consultations/EIOPA%27s%20advice%20on%20the%20development%20of%20an%20EU%20single%20market%20for%20personal%20pension%20products.pdf>
- ¹²Az ebben a fejezetben bemutatott érvek és szempontok az európai biztosítók szövetsége, az Insurance Europe hivatalos álláspontját tükrözik: <https://insuranceeurope.eu/pan-european-pension-product-pepp-key-messages>
- ¹³Ennél a kifizetési formánál az ügyfél dönti el, hogy milyen ütemezésben, illetve bontásban hívja le a rendelkezésre álló összeget, mely a tőkegyűjtési szakaszban felhalmozódott.
- ¹⁴Ennek a kockázatnak van biztosításmatematikai vetülete is, melyre a longevitáskockázat kifejezést használják. Ez járadékban történő szolgáltatás esetén a járadék folyósítójának azt a kockázatát jelenti, hogy a járadékra jogosultak átlagosan hosszabb ideig élnek, mint amilyen átlaggal a kifizető kalkulált.
- ¹⁵http://www.mabisz.hu/images/stories/docs/biztositas-es-kockazat/4_4/biztositas-es-kockazat-4-efv-4-szam-2-cikk.pdf
- ¹⁶Nem tartoznak a PRIIPs rendelet – vagyis a KID dokumentum előállítási kötelezettsége – alá azok a nyugdíjbiztosítási termékek, amelyek a nemzeti jog alapján elsődleges céljukat tekintve a befektető számára nyugdíjvédelmet biztosító és a befektetőt bizonyos ellátásokra feljogosító termékeknek ismernek el. Habár Magyarországon a nyugdíjbiztosításokhoz – bizonyos, az SZJA. törvényben rögzített feltételek teljesülése esetén – adókedvezmény kapcsolódik, ez önmagában nem teljesíti a PRIIPs rendelet vonatkozó kritériumait. Ezért a biztosítók a nyugdíjbiztosítások esetében is elkészítik a KID dokumentumot, amely az értékesítés előtti tájékoztatást szolgálja. Ez a hazai alkalmazás ugyanakkor nem jelenti azt, hogy az Insurance Europe kritikája ne lenne érvényes a KID nyugdíjtermékekre történő alkalmazása kapcsán.
- ¹⁷<https://www.efama.org/Publications/Public/PRIIPs/EFAMAPRIIPsEvidencePaper.pdf>
- ¹⁸https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/170629-personal-pensions-study_en.pdf
- ¹⁹MNB adatok, Portfolio.hu Konferencia, 2018. március 8.
- ²⁰A PRIIPs rendelet 8 (4) pontja szerint a KID-ben fel kell tüntetni, ha egy befektetési eszköz társadalmilag hasznos célokat szolgál (környezetvédelem stb.). A társadalmilag hasznosnak tekinthető befektetések kritériumait egy második szintű végrehajtási rendeletnek kellene rögzítenie, mely jogszabály a mai napig nem született meg, miközben a pénzügyi szolgáltatók már 2018. január 1. óta kötelesek előállítani az ügyfél-tájékoztatást szolgáló KID dokumentumot.
- ²¹<https://eiopa.europa.eu/Publications/Reports/EIOPA-BOS-18-013-2017%20Market%20Development%20Report.pdf>
- ²²https://www.ted.com/talks/shlomo_benartzi_saving_more_tomorrow

IRODALOMJEGYZÉK

- Better Finance: Pension Savings, The Real Return, 2017 Edition
http://betterfinance.eu/fileadmin/user_upload/documents/Research_Reports/en/Pension_Report_2017_-_Full_Report_-_Online_Version.pdf
 letöltés: 2018.07.12
- EIOPA: 2017 Market development report on occupational pensions and cross border IORPs
<https://eiopa.europa.eu/Publications/Reports/EIOPA-BOS-18-013-2017%20Market%20Development%20Report.pdf>
 letöltés: 2018.07.12.
- EIOPA EIOPA's advice on the development of an EU Single Market for personal pension products
<https://eiopa.europa.eu/Publications/Consultations/EIOPA%27s%20advice%20on%20the%20development%20of%20an%20EU%20single%20market%20for%20personal%20pension%20products.pdf>
 Letöltés: 2018.07.12.
- EFAMA's evidence on the KID's shortcomings, 2018
<https://www.efama.org/Publications/Public/PRIIPs/EFAMAPRIIPsEvidencePaper.pdf>
 letöltés: 2018.07.12.
- Európai Bizottság benyújtott PEPP rendelet tervezete
https://ec.europa.eu/info/publications/170629-personal-pension-products_en
 letöltés: 2018.07.12.
- European Commission: Capital markets union action plan
<https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/growth-and-investment/capital-markets-union>
 letöltés: 2018.07.12
- Ester Kramer (Euroean Parliamentary Research Service): Briefing. Initial Appraisal of a european Commission Impact Assesment on PEPP
http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/608740/EPRS_BRI%282017%29608740_EN.pdf
 letöltés: 2018.07.12.
- Haraszti Zsófia – Mátyás Mikós Dániel – Turi Petra: PRIIPs rendelet, Biztosítás és Kockázat IV. évfolyam 4. szám
http://www.mabisz.hu/images/stories/docs/biztositas-es-kockazat/4_4/biztositas-es-kockazat-4-efv-4-szam-2-cikk.pdf
<http://dx.doi.org/1018530/BK.2017.4.14>
 letöltés: 2018.07.12.
- Insurance Europe Key Messages on PEPP, 2018
<https://insuranceeurope.eu/pan-european-pension-product-pepp-key-messages>
 letöltés: 2018.07.12.
- Insurance Europe: A Blueprint for Pensions, 2017 February
<https://insuranceeurope.eu/sites/default/files/attachments/A%20Blueprint%20for%20Pensions.pdf>
 letöltés: 2018.07.12
- Risto Nieminen – David Eatock (Euroean Parliamentary Research Service): In-depth analysis on PEPP
[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2018/615656/EPRS_IDA\(2018\)615656_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2018/615656/EPRS_IDA(2018)615656_EN.pdf)
 letöltés: 2018.07.12.

NÉHÁNY ÉSZREVÉTEL A PEPP SZABÁLYOZÁSRA VONATKOZÓ ELŐTERJESZTÉSRŐL

Dr. Matits Ágnes (c. egyetemi docens, független nyugdíjtanácsadó)

ÖSSZEFOGLALÓ

Ez a hozzászólás a PEPP lehetséges magyarországi hatásairól fogalmaz meg néhány gondolatot. A főbb üzenetek az alábbiakban foglalhatók össze: 1. A magyar nyugdíjpénztárak alapításakor pontosan ugyanazok az indokok hangoztak el, mint a PEPP indoklása kapcsán, nem valamiféle vadonatúj gondolatról van tehát szó. 2. A fejletlenebb tőkepiacú országoknak, így Magyarországnak sem egyértelműen kedvező a PEPP termékek elterjesztése. Nagy valószínűséggel a hazai nyugdíj-megtakarítások egy részének a kiáramlását fogja eredményezni. 3. Nem a nyugdíjcélú megtakarítások adózását kell harmonizálni, hanem elsősorban a nyugdíjalapok hordozhatóságát kellene megoldani. 4. Lehetne a PEPP egy követelményrendszer, így bármely már létező nyugdíjalap is elnyerhetné a PEPP minősítést, ha megfelel a követelményeknek. Ez valódi versenyhelyzetet teremthetne a nyugdíjbiztosítási termékek piacán.

SUMMARY

This paper gives some thoughts on the possible consequences of the PEPP concepts in Hungary. The messages are as follow: 1. The concept itself is not really new. The reasons for PEPP listed in the proposal are similar for those what were pointed out in the time of establishment of Hungarian voluntary pension funds 2. The PEPP concept is not really prefers countries with underdeveloped capital markets. Probably the major part of domestic pension savings is going to leave these countries. 3. The harmonisation of taxation of pension savings is not essentials. The most important is to warrant the portability of personal pension funds. 4. It would be desirable to define the requirements for pension products to become a PEPP. All existing pension funds what fulfils these requirements could be classified as a PEPP. It would create a real competitive market for pension products.

Kulcsszavak: nyugdíj-megtakarítások, pán-európai személyes nyugdíjtermékek (PEPP)

Keywords: pension savings, PEPP, pension funds

JEL: E21, J26

DOI: 10.18530/BK.2018.3.28

<http://dx.doi.org/1018530/BK.2018.3.28>

A PEPP indokoltságáról

Az előterjesztés indoklásában bemutatott alapvető érvek (1.–4.) mindegyike elhangzott a magyarországi pénztárak alapításakor is. Az idősödés (ageing) okozta problémák, a nyugdíjas korra biztosítandó megfelelő kiegészítő kereset biztosítása, az egyéni nyugdíjtermékek piacának szükséges bővítése, valamint a többpilléres nyugdíjrendszerektől várható előnyök nem új érvek. A folyó finanszírozású társadalombiztosítási rendszereknek az ismert demográfiai és foglalkoztatottsági jelenségek miatt várható problémái az elmúlt évtizedekben számos vonatkozásban kerültek elő. Így természetesen nem is vitatható, hogy a saját nyugdíjcélú megtakarításokat támogató új termékek mindenképpen hasznosak lehetnek. Biztosan szükség lesz – mint ahogyan ma is szükséges lenne – a társadalombiztosításból várható nyugdíjak kiegészítésére.

Jól érthető az európai tőkepiac integrálására vonatkozó törekvés is (4. és 5. érv a PEPP mellett). Itt azonban már el kell azon gondolkodnunk, hogy a hazai nyugdíjmegtakarítók befektetéseinek kiáramlása nem biztos, hogy a magyarországi gazdaság előnyére szolgál. Ugyanis nemigen valószínű, hogy az előterjesztésnek megfelelő termékek forgalmazói és a vagyon befektetésére szakosodott intézmények a magyar befektetési lehetőségeket a más – fejlettebb országbeli, következésképpen várhatóan kisebb kockázatú – termékekkel egyenrangú lehetőségként fogják figyelembe venni. Hacsak nem fogunk magasabb hozamokat ígérni, ami viszont azt jelenti, hogy ez nekünk akár sokba is kerülhet. Úgy érzem, hogy a nyugdíjcélú befektetések integrálása számunkra valószínűleg azt jelenti, hogy arányaiban a jelenleginél kevesebb nyugdíjtőke maradna határainkon belül. Ezt persze felfoghatjuk a globalizáció szükségszerű velejárójaként, és biztosan sokan tudnának érveket felsorolni, hogy ez miért lehet jó a fogyasztóknak (biztosítottaknak), de a magyar gazdaság növekedéséhez szükséges tőkeigény kielégítése lehet, hogy problémásabbá válhat.

Végül az érvek harmadik csoportjában (7.–9.) említett költséghatékonyságot tudom a legkevésbé értelmezni. Nem látom be, hogy ez a termék javítana a nyugdíjtermékek piacán hiányolt verseny színvonalán, nem hiszem, hogy a termékek hiánya gátolja a nyugdíjcélú megtakarítások növekedését, vagy, hogy ez a termék jelentősen növelné a transzparenciát. Végül azt sem látom biztosítva, hogy mindezek esetleges bekövetkezése valódi költséghatékonyságot eredményezne. Akár el is hihetjük mindezeket. Ez ugyanis nem akadályozhatja a koncepció megvalósítását.

Az adózási kérdésekről

Az adózás nemzeti hatáskörbe tartozó téma. A PEPP vonatkozásában kétféle dologról van szó: egyrészt a befizetések adókedvezményéről, másrészt a pénztári jövedelmek (kamatok és szolgáltatások) adóztatásának kérdéseiről. Még ha fel is tételjük, hogy a jövőben megváltozik a magyar nyugdíjpénztári befizetők kezdeti időszakban tapasztalt attitűdje, mely szerint a befizetők sokkal inkább adómegettakarítók, mint nyugdíj-megtakarítók vol-

tak, akkor is el kellene várnunk, hogy a magyar piacon a nyugdíjbiztosítási termékekkel kapcsolatosan létező adókedvezmények a PEPP befizetésekre is vonatkozzanak. E nélkül valószínűleg nehezen szervezhető ezeknek a termékeknek az elterjesztése. Pedig az a kérdés, hogy az egyes tagországok hogyan kezelik az ezekben történő befizetések adózását, akár független is lehetne a PEPP bevezetésétől. Ennek ugyanis nincsen köze közvetlenül a nyugdíjcélú megtakarításokhoz. Legfeljebb azok ösztönzéséhez van köze, vagy éppen az adott állam tőkeéhségének csillapításához. Nem biztos azonban, hogy reális elvárás, hogy egy külföldön kezelt nyugdíjalapba történő befizetés ugyanolyan adókedvezményeket élvezzen, mint egy hazai alapba történő befizetés.

Nem reális elvárás, hogy egy külföldön kezelt nyugdíjalapba történő befizetés ugyanolyan adókedvezményeket élvezzen, mint egy hazai alapba történő befizetés.

Természetesen külön megfontolást igényel a nyugdíjalapokból szerzett jövedelmek (kamat és szolgáltatások) adóztatása is. Valószínűleg itt az lehet a követendő elv, hogy a nyugdíjalapokból jövedelmet szerző pénztárg tag melyik országban adózik. Így akár különböző adózási rendszerekben is létezhetne ugyanaz a PEPP. Ez persze még sok vita alapja lehet, így végül érdeklődéssel várom az erre vonatkozó konkrét ajánlásokat. Meggyőződésem azonban, hogy ez biztosan megoldható.

Milyen szolgáltatások várhatók?

Már a magyar tapasztalatok is azt mutatják, hogy ha egy szolgáltató csak arra van kötelezve, hogy a felsorolt lehetséges szolgáltatások (életjáradék, egyösszegű kifizetés, ütemezett kifizetések vagy ezek kombinációja) közül *legalább egyet* kell a megtakarítóknak biztosítania, akkor nagy valószínűséggel nem fog életjáradék szolgáltatásokat kínálni. Így a PEPP bevezetésétől nem remélhetjük, hogy elősegíti a leginkább nyugdíjszerű szolgáltatások elterjedését. Minőségi előrelépést – és egyúttal a magyar önkéntes nyugdíjpénztárakhoz képest némi előnyt – csak az jelenthetne, ha minden esetben kötelező lenne, hogy a PEPP biztosan kínáljon életjáradék-jellegű szolgáltatást.

Ki lehet a szolgáltató?

Az előterjesztés kapcsán mindenekelőtt azon kezdtem el gondolkodni, hogy miben is tér el ez a most tárgyalt termék a már létezőktől? Valóban új termékről van-e szó, vagy pedig egy olyan jogosultságról, amelyet bizonyos termékeknek kívánnak megadni? De akkor miért ne lehetne megfordítani a gondolkodást? Az EU kompetenciája lehetne kidolgozni azt a kritériumrendszert, amelynek nyomán minden olyan, bármely tagállamban forgalmazott nyugdíjtermék megkaphatná a PEPP minősítést, amely ezeknek a kritériumoknak

megfelel. Mindez számomra azt üzeni, hogy *a fő kérdés a nyugdíjtőke határokon keresztüli hordozhatóságának szabályozása lehetne*, nem pedig egy határokon átnyúlóan értékesítendő termék kidolgozása, illetve annak a nemzeti adórendszerekkel való összehangolása, amennyiben tényleg nemzeti hatáskörben kívánják tartani az adó- és nyugdíjügyeket. Azokban a tagországokban, ahol valóban a termékek hiánya akadályozza a nyugdíjcélú egyéni megtakarítások piacának bővítését, természetesen ezek a termékek is hasznosak lehetnének. Magyarországon azonban nem ez a helyzet. Nekünk vannak jó termékeink, amelyek közül több is – a legfőbb tulajdonságait tekintve – akár PEPP-nek is lehetne minősítve. Sajnos nem látom, hogy ez a fajta megközelítés, azaz a létező termékek PEPP-pé való „átminősítése” ahelyett, hogy új, kizárólagosan PEPP-nek nevezett terméket hoznának létre, benne van-e az előterjesztésben, vagy sem. Ráadásul a terméknek az előterjesztésben felsorolt lehetséges forgalmazói („vagyonkezelők(!), biztosítók, bankok, munkáltatói nyugdíjalapok (IORP)) és néhány befektetési cég” között nem szerepelnek a mi intézményeink, nevezetesen a nyugdíjpénztárak. Vagyis *a PEPP bevezetése egyértelműen a magyar önkéntes pénztári rendszer kárára valósulhatna meg!*

IRODALOMJEGYZÉK

Falco R. Valkenburg: Proposal for a Pan-European Personal Pension Product (PEPP), Biztosítás és Kockázat V. évfolyam 3. szám

AZ AKTUÁRIUSOK EURÓPAI SZÖVETSÉGÉNEK ÁLLÁSPONTJA A PEPP SZABÁLYOZÁSRÓL

Actuarial Association of Europe's opinion on the PEPP Regulation¹

Brussels, 31 August 2018: On Monday 3 September, the ECON Committee of the European Parliament will vote on their position on the draft Regulation introducing the Pan-European Personal Pension Product (PEPP). The Actuarial Association of Europe issued a discussion paper² "PEPP Regulation" in March 2018 setting out an objective, professional view on the draft Regulation.

One key issue on which differing views have been expressed is the proposal that all PEPPs should have a default investment option which carries capital protection. The views of the AAE, as outlined in the discussion paper, can be summarised as follows:

- Long term savers should normally invest primarily in real assets such as equities which are expected to provide long term growth, with a transition to assets which match the individual's chosen decumulation option as he/she approaches retirement age, using a life cycling approach.
- Products with capital guarantees might be offered as an option which may be appropriate for savers who are very risk averse or who have a short period to retirement where the guarantee would have greater value.
- If the PEPP offers capital protection, we recommend that this guarantee applies only at the point of decumulation in order to limit the costs of such protection.
- It is not necessary or desirable that a "one-size-fits all" default option be specified in the Regulation.
- The Regulation should set out high-level principles regarding the selection of the default option, with the selection of the actual default option left to the provider, subject to approval of the national supervisor.
- If it is considered necessary to specify a default in the Regulation, this should not require protection of capital because:
 - o Protection of capital does not provide any protection against inflation, which is a major risk to long-term savers
 - o Protection of capital may not protect the consumer against the possibility of a reduction in retirement income i.e. if he/she intends or is required to purchase an annuity at retirement, the level of annuity which can be purchased by this capital sum at retirement will reduce if interest rates fall before retirement.

- Protection of capital is unlikely to be in the best interests of the consumer, because the value of such a guarantee is very small for a PEPP saver saving over a period of 30 to 40 years i.e. it is very unlikely that this minimum amount will apply.
- The cost to PEPP providers of providing this guarantee is high, and this cost will be passed on to the consumers

HIVATKOZÁSOK

¹<https://actuary.eu/wp-content/uploads/2018/08/AAE-PR-PEPP-vote-EP-31-08-2018-FINAL.pdf>

²https://actuary.eu/wp-content/uploads/2018/03/AAE_PEPP_Regulation-03-2018-FINAL-27-03-2018.pdf

VÁLTOZÁSOK A HALANDÓSÁGJAVULÁS MINTÁZATÁBAN MAGYARORSZÁGON

Vékás Péter, Ph.D.¹ (egyetemi adjunktus, Budapesti Corvinus Egyetem, Operációkutatás és Aktuáriustudományok Tanszék)

ÖSSZEFOGLALÓ

A halandóság csökkenéséből fakadó élettartam-kockázat hosszú távon jelentős pénzügyi következményekkel járhat a nyugdíj-, élet- és egészségbiztosításban egyaránt. Nem véletlen tehát, hogy a halandóság-előrejelző módszerek – sokrétű demográfiai alkalmazásaikkal mellett – fontos szerepet töltenek be az aktuáriusi módszertanban.

A népszerű Lee–Carter modell nem képes figyelembe venni azt a rotáció néven ismert jelenséget, miszerint a halandóság javulása jellemzően lassul az alacsonyabb életkorokban, és ezzel párhuzamosan gyorsul az idősebb korcsoportokban.

Jelen tanulmány a hazai életkoronkénti néphalandósági ráták hosszú idősorainak statisztikai vizsgálata alapján arra a következtetésre jut, hogy a halandóságjavulás rotációja a férfiak esetében gyengén, a nők esetében pedig erősen kimutatható az adatokból, illetve a Lee–Carter modell rotációt figyelembe vevő változata alapján illusztrálja, hogy a hosszú távú előrejelzésekben súlyos torzulást okozhat a rotáció figyelmen kívül hagyása.

SUMMARY

Longevity risk resulting from decreasing mortality rates may have serious financial consequences in pension, life and health insurance. Thus not coincidentally, mortality forecasting techniques play an important role in actuarial methodology, besides their various applications in demography.

The popular Lee–Carter model is unable to capture the deceleration of mortality improvements at lower ages, accompanied by the simultaneous acceleration of mortality decline at more advanced ages, an empirical phenomenon also known as the rotation of the age pattern of mortality decline.

This paper concludes that rotation is weakly present in long time series of mortality rates of Hungarian men and strongly present in similar data of Hungarian women. Based on the rotated variant of the Lee–Carter model, it is also demonstrated that ignoring rotation may lead to severe distortions in long-term forecasts.

Kulcsszavak: halandóság, élettartam-kockázat, előrejelzés, Lee–Carter modell, rotáció
Key words: mortality, longevity risk, forecasting, Lee–Carter model, rotation

JEL: G22, C53

DOI: 10.18530/BK.2018.3.34

<http://dx.doi.org/1018530/BK.2018.3.34>

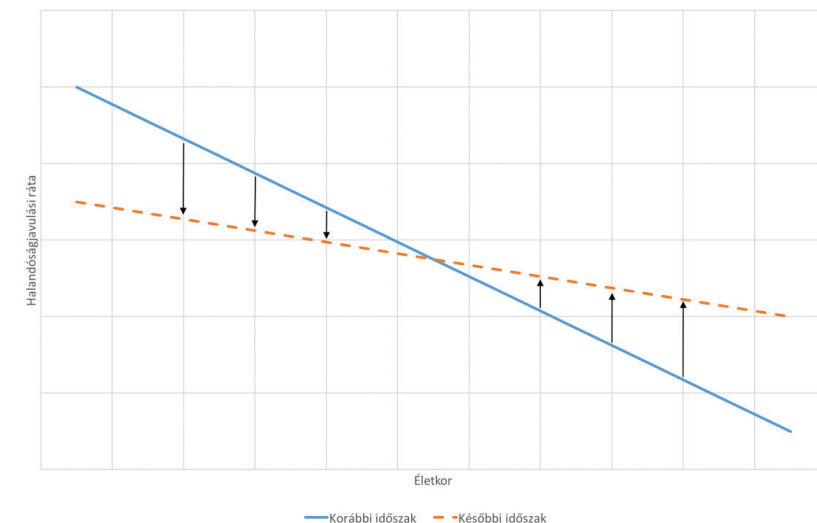
1. Bevezetés

Az emberi halandóság az előző évszázad kezdete óta jelentősen mérséklődött (Tuljapurkar et al., 2000), ami a várható élettartamok példa nélküli emelkedésével járt. Bár a halandóság csökkenése hosszú távon az emberi populációk többségében megfigyelhető, annak üteme erőteljesen függ a vizsgált korcsoporttól, nemtől és országtól (Lee, 2000), sőt, a naptári év függvényében – azonos korcsoport, nem és ország esetén is – jelentős változékonyságot mutat (Kannisto et al., 1994, Horiuchi–Wilmoth, 1995, Lee–Miller, 2001, Carter–Prskawetz, 2001, Rau et al., 2008).

1.1. Rotáció a halandóságjavulás életkor szerinti mintázatában

Számos kutató felfigyelt arra, hogy míg hosszú távon a halandóságjavulási ráták a fiatal életkorokban csökkennek, addig ezzel párhuzamosan **az idősebb korcsoportokban a halandóság gyorsuló ütemben csökken** (Christensen et al., 2009). Li et al. (2013) ezt a jelenséget a halandóságjavulás életkor szerinti mintázata „rotációjának” nevezik, amely az 1. ábrán egy óramutató járásával ellentétes irányú forgatással mutatható be szemléletesen.

1. ábra: Rotáció a halandóságjavulás életkor szerinti mintázatában (stilizált illusztráció)

Forrás: saját szerkesztés

A rotáció intuitív magyarázata, hogy míg régebben a várható élettartam növekedését elsősorban a gyors ütemben csökkenő csecsemő- és gyermekhalandósági ráták okozták (például a védőoltások elterjedésének vagy a javuló gyermekélelmezésnek köszönhetően), addig jelenleg e téren már kevesebb lehetőség van látványos fejlődésre, viszont ezzel párhuzamosan egyre szélesebb körben elérhetők az előrehaladott korú egyének élettartamát meghosszabbítani képes, költséges orvosi kezelések. Itt fontos megjegyezni, hogy jelen cikknek nem célja a rotáció okainak részletesebb vizsgálata.

A téma gyakorlati jelentőségét az adja, hogy a rotáció figyelmen kívül hagyásával készített hosszú távú előrejelzések szisztematikusan alulbecsülik az időskorú népességet, és így az élettartam-kockázat (az angol aktuáriusi szaknyelvben *longevity risk* néven ismert kifejezés Májer–Kovács, 2011 által meghonosított magyar fordítása) negatív hatásai erőteljesebben jelentkeznek a nyugdíj-, élet- és egészségbiztosítással foglalkozó intézmények pénzügyi kimutatásaiban.

Jelen tanulmány azt vizsgálja, hogy vajon kimutatható-e a rotáció a magyarországi férfiak és nők halandósági idősoraiban, illetve hogy annak figyelmen kívül hagyása vajon jelentősen torzíthatja-e az aktuáriusok által is alkalmazott hosszú távú halandóság-előrejelzéseket.

1.2. A Lee–Carter modell

A halandóság-előrejelző módszerek (Booth–Tickle, 2008 és Pitacco et al., 2009) fontos szerepet játszanak az élet- és nyugdíjbiztosításban és a demográfiában. A népszerű Lee–Carter (1992) modell megalkotása valószínűleg a halandóság-előrejelzés történetének legnagyobb áttörése volt. A szerzők az x korcsoport t naptári évi központi halandósági rátájának logaritmusát az

$$\ln m_{xt} = a_x + b_x k_t + \varepsilon_{xt} \quad (1)$$

egyenlettel írják le, ahol a_x az adott korhoz tartozó központi halandósági ráták logaritmusainak átlaga, a k_t idősor a halandóság általános alakulását képezi le, valamint a b_x paraméterek jellemzik a halandóságcsökkenés életkoronkénti ütemét. Mivel a b_x paraméterek nem függenek a naptári évtől, és a k_t idősról többnyire feltételezik, hogy lineárisan alakul (Tuljapurkar et al., 2000), ezért a halandóság életkoronkénti csökkenési üteme a Lee–Carter modellben időben állandó, és csak a kérdéses egyén életkorától függ. Az utóbbi implicit feltételezés jogosságát tudományos és szakmai körökben egyaránt sokan megkérdőjelezték az elmúlt évtizedekben.

1.3. Az állandó ütemű életkoronkénti halandóságjavulás empirikus cáfolata

Kannisto et al. (1994) a 80–99 éves korcsoportban gyorsuló halandóságjavulást állapítanak meg 27 ország 1950 és 1989 közötti adatai alapján. Horiuchi–Wilmoth (1995) svéd adatok alapján következtetnek arra, hogy a halandóságjavulás a fiatalabb korcsoportokból áthelyeződött az idősebb korosztályokba. Lee–Miller (2001) a XX. század első és második felében tapasztalt életkoronkénti átlagos halandóságjavulási rátákat vetik össze egymással, és ezzel az egyszerű módszerrel számos országban kimutatják a javulás eltolódását az idősebb korcsoportok felé. Emiatt a szerzők az 1950 utáni évek adatait javasolják a Lee–Carter modell becslésére. Carter–Prskawetz (2001) különböző időablakokon becsülnék Lee–Carter modelleket Ausztria halandósági adatain, így illusztrálva az életkoronkénti halandóságjavulási ráták alakulását. Rau et al. (2008) és Christensen et al. (2009) megállapítják, hogy a 80 évesnél idősebb népesség halandósági rátái többnyire – és néhány esetben gyorsuló ütemben – csökkentek az általuk vizsgált 30 országban.

1.4. Modellezési megközelítések

A szakirodalomban különböző megoldások ismertek a klasszikus Lee–Carter modellkeret azon megszorító megkötésének feloldására, miszerint az életkoronkénti halandóságjavulási ráták időben állandók. Különösen ígéretes Li et al. (2013) rotált Lee–Carter modell néven is ismert módszere, amelynek egyik szerzője az eredeti modellt jegyző Ronald D. Lee professzor. Ebben a modellváltozatban az (1) egyenletben szereplő b_x paraméterek az idő függvényei, melyek a születéskor várható élettartam egy bizonyos szintjének elérését követően elkezdnek fokozatosan megváltozni (a rotáció jellemző mintázata alapján fiatalabb korcsoportokban csökkenni, illetve idősebb korosztályok esetén növekedni), és az idő múlásával, hosszú távon egy szakmai szempontok alapján feltételezett végső görbéhez konvergálni. A rotált Lee–Carter modell részletes bemutatására a felhasznált adatokat és módszereket ismertető 2. szakaszban kerül majd sor.

Fontos megjegyezni, hogy a szerzők modelljüket alacsony halandóságú országokra és nagyon hosszú előrejelzési időtávokra javasolják. Az eredeti Lee–Carter modell becslési paramétereinek ismerete önmagában elegendő a rotált modell illesztéséhez. Ezenkívül az eredeti eljárás helyett annak Li–Lee (2005) által ismertetett, koherens férfi és női halandósági rátákat generáló továbbfejlesztése is szolgálhat az eljárás kiindulópontjával. Míg ebben a modellváltozatban a b_x paraméterek nemtől függenek, addig a két nemhez tartozó a_x és k_t paraméterek azonosak.

A rotált Lee–Carter modell gyakorlati jelentőségét mutatja, hogy Ševčíková et al. (2016) és Dion et al. (2015) a közelmúltban a United Nations Population Division és a Statistics Canada hivatalos népesség-előrejelző modelljeibe építették be azt.

További lehetőség a rotáció megragadására, ha Haberman–Renshaw (2012) és Mitchell et al. (2013) javaslata alapján a halandósági ráták helyett a halandóságjavulási ráták képezik a szokásos módszerekkel (például az eredeti Lee–Carter modell alapján) készített előrejelzések tárgyát. Bohk-Ewald–Rau (2017) ezt a megoldást olyan bayes-i modellkeretbe ágyazza be, amely képes különböző országok halandósági trendjeit és az azok közötti interakciókat együttesen is modellezni, és nagy-britanniai, valamint dániai adatokon szemléltetik, hogy az állandó életkoronkénti halandóságjavulás feltételezése a születéskor várható élettartam alábecsüléséhez vezet. Bohk-Ewald–Rau (2016) ezt a modellkeretet az Egyesült Államok adatain alkalmazzák. Ezek a megközelítések adatvezéreltek, szemben a Li et al. (2013) által javasolt rotált Lee–Carter modellel, amely az életkoronkénti halandóságjavulási ráták alakulását bizonyos értelemben önkényesen választott folyamatként modellezi, mivel a szerzők úgy vélik, hogy túl csekély a rotáció empirikus bizonyítéka ahhoz, hogy önmagában vezérelje az előrejelzéseket.

Egy másik alternatív megközelítést mutatnak be Booth et al. (2002) és Hyndman–Ullah (2007), akik abból indulnak ki, hogy míg az (1) egyenletben egy-egy életkortól és naptári évtől függő paraméter interakciója szerepel, addig az interakciók számát növelve rugalmasabbá tehető a Lee–Carter modellkeret. Az így kapott modelleket többtényezős halandóság-előrejelző eljárásoknak is nevezik, szemben az egytényezős Lee–Carter modellel.

Bongaarts (2005) eltolásos logisztikus modellel írja le a halandóságjavulás életkor szerinti mintázatának megváltozását. Li–Lee (2005), Cairns et al. (2011), Russolillo et al. (2011) és Hyndman et al. (2013) különböző népségek halandóságát koherens modellkeretben jelzik előre. Az ilyen többpopulációs modellekben az életkoronkénti halandóságjavulási ráták nem feltétlenül állandók a különböző populációk egymásra hatása miatt. A közelmúltban született egyéb alternatív megközelítések között érdemes még megemlíteni De Beer–Janssen (2016) cikkét, akik az elhalálozáskori életkorok eloszlását naptári évenként modellezik, valamint Li–Li (2017) tanulmányát, akik egy szekvenciálisan végrehajtható statisztikai tesztet javasolnak annak meghatározására, hogy melyik időpontban kezdődik a leghosszabb olyan, a jelenig tartó becslési időszak, amelyben a k_t idősor linearitása és a b_x paraméterek állandósága együttesen fennállnak. A szerzők szerint az általuk vizsgált 34 ország többségében ez az időszak valahol 1960 és 1990 között kezdődik.

1.5. Hazai kutatások

Májér–Kovács (2011) a 65–100 évesek 1970–2006. évi halandósági rátáira a Lee–Carter modellt illesztik, és a klasszikus statikus halandósági tábla, valamint a halandóság előrevetítése alapján egyaránt kiszámítják a nyugdíjkorhatáron várható hátralévő élettartamot és a nyugdíjkorhatáron induló életjáradék egyszeri nettó díját. Eredményeik

alapján a nyugdíjazáskor várható élettartamot 6,33 százalékkal, az életjáradék egyszeri nettó díját pedig 4,51 százalékkal becsüli alá az élettartam-kockázatot figyelmen kívül hagyó, keresztmetszeti számítás. A szerzők két eltérő megközelítésben közölnek konfidencia-intervallumokat a nyugdíjazáskor várható élettartamra és az életjáradék egyszeri nettó díjára. Megmutatják továbbá, hogy élettartam-kockázat jelenlétében még végtelen nagy kockázatközösség esetén, határértékben sem válik kockázatmentessé a nyugdíjcélú életjáradék nyújtása a járadékszolgáltató számára.

Mivel a járadékban részesülők halandósága jelentősen eltérhet a néphalandóságtól, és a hazai életjáradék-piac rövid története és alacsony volumene miatti szűkös tapasztalatok általában nem teszik lehetővé a járadékszolgáltatók számára a megbízható, állomány-specifikus halandósági táblák készítését, ezért Arató et al. (2009) más országok olyan, múltbeli halandósági tábláinak használatát javasolják, amelyek kellően jól írják le a vizsgált állomány jelenlegi halandóságát. A referenciatábla kiválasztására három lehetséges távolságmértéket javasolnak, és ismertetnek egy eljárást a táblák egyezésére vonatkozó teszt kritikus értékeinek Monte-Carlo szimulációjára. A szerzők megállapítják, hogy a 60–90 év közötti életkorokban az Egyesült Államok 1950. évi férfi és 1970. évi női halandósági táblái megfelelően illeszkednek a 2000. évi hazai néphalandósági adatokhoz. Bemutatnak továbbá egy paraméteres halandósági törvényre épülő előrejelző eljárást, valamint annak egy lehetséges alkalmazását is.

A járadékban részesülők halandósága jelentősen eltérhet a néphalandóságtól.

Baran és szerzőtársai (2007) a Lee–Carter modell többtényezős változatát alkalmazzák hazai adatokon, és az illesztett háromtényezős modell alapján megállapítják, hogy az 1949–2003. évek adatai alapján nyert előrejelzések nem megfelelőek a mortalitási indexek trendjeiben bekövetkezett strukturális törések miatt. Emiatt az 1989–2003 közötti éveket javasolják bázisidőszaknak. A szerzők szerint a modell segítségével nyert előrejelzéseket óvatosan kell kezelni a hazai halandóság múltbeli változékonysága miatt.

Arató–Dryden–Taylor (2006) hierarchikus bayes-i térstatisztikai modellt illesztnek 150 magyarországi kistérség életkorfüggő halálozási adataira. A kistérségenként különböző életkorfüggő halandósági ráták megbízhatósági intervallumait a szerzők Markov-lánc Monte-Carlo szimuláció segítségével állítják elő, és relatív kockázati szinteket is becsülnek a nem és településméret változók kategóriáira.

Ispány et al. (2010) a Lee–Carter modellben is alkalmazott szingulárisérték-felbontás általánosításait mutatják be, és a javasolt módszereket hazai néphalandósági adatok modellezésére és vizualizációjára alkalmazzák.

A hazai halandóságot iskolázottság szerinti bontásban vizsgálja Hablicsek–Kovács (2007). A nyugdíjban és nyugdíjszerű ellátásban részesülők halandóságával foglalkoznak Hablicsekné–Hollósné (2007) és Molnár–Hollósné (2015) tanulmányai. A halálozás oka szerint bontott halandósági trendekről szól Kovács (2012) írása.

Bajkó et al. (2015) a Lee–Carter modell alapváltozatát alkalmazzák az életkorfüggő halandósági és termékenységi ráták előrejelzésére. Az így kapott előrejelzéseket egy olyan kohorszalapú nyugdíjmodellbe építik be, amelynek célja a magyar nyugdíjrendszer fenntarthatóságának vizsgálata. A szerzők megállapítják, hogy változtatások nélkül a rendszer várhatóan 2026-tól deficitet fog mutatni, és részletesen elemzik egyes paraméteres változtatások és makrogazdasági forgatókönyvek hatásait.

A halandóságjavulás rotációja mértékének számszerűsítésére tesz kísérletet Vékás (2018) az Európai Unió 28 tagországának adatain. Az eredmények alapján arra következtet, hogy bár a rotáció a tagállamok többségében kimutatható, annak jelenléte korántsem tekinthető univerzálisnak. A nők halandósági adataiban azonban sokkal erőteljesebben jelentkezik, mint a férfiak esetén. A szerző kimutatja továbbá, hogy a rotáció mértéke – némileg meglepő módon – nem korrelál a születéskor várható élettartammal.

2. Adatok és módszerek

Az elemzéshez felhasznált adatok: a magyarországi férfiak és nők korcsoportos halandósági rátái és népességszámai 22 korcsoportra (0, 1–4, 5–9, 10–14, ..., 95–99 és 100+ évesek) és 13 ötéves naptári periódusra (1950–1955, 1955–1960, ..., 2010–2015, a kezdő és záró évek július 1. napjai közötti időszakok), valamint a nemenkénti születéskor várható élettartamok idősorai. Valamennyi adat a UN World Population Prospects 2017 (United Nations, 2018) adatbázisból származik. Az életkorok és naptári évek csoportosításának kedvező hatása, hogy kisimítja a halandósági adatsorokat (a mozgóátlagoláshoz hasonlóan), így azok kevesebb nem szisztematikus ingadozást tartalmaznak. Az itt bemutatandó számítások az R programcsomag (R Development Core Team, 2008) segítségével készültek.

Az x korcsoport t naptári időszakbeli halandóságjavulási rátájának képlete:

$$r_{xt} = -\ln\left(\frac{m_{x,t+1}}{m_{xt}}\right). \quad (2)$$

Ezekből az adott korcsoport halandóságjavulási rátáinak idősorára illesztett lineáris regressziós egyenes meredekségeként számítható ki a halandóságjavulás átlagos gyorsulási rátája az adott korcsoportban:

$$\beta_x = \frac{\sum_{t=1}^{12}(r_{xt} - \bar{r}_x)(t - \bar{t})}{\sum_{t=1}^{12}(t - \bar{t})^2}. \quad (3)$$

A rotáció jelenlétének kimutatásához azt szükséges megvizsgálni a halandósági idősorokban, hogy vajon pozitív irányú-e a kapcsolat az életkor és a gyorsulás mértéke között. Mivel a korcsoport ordinális változó, és a pozitív irányú kapcsolat nem szükségszerűen lineáris, ezért a népszerű Spearman-féle ρ rangkorrelációs együttható alkalmas és kézenfekvő mérőszáma lehet a rotáció erősségének. Ez a megközelítés a korcsoportok létszámai szerinti súlyozás révén további finomítást igényel, hiszen a népesebb korcsoportokat nyilvánvalóan reálisabb nagyobb súllyal figyelembe venni a rotáció erősségének mérésekor. A rotáció mérésére alkalmas mérőszám tehát a korcsoportok és a gyorsulási ráták közötti, létszámokkal súlyozott Spearman-féle ρ rangkorrelációs együttható (Vékás, 2018, illetve Pinto da Costa, 2015), melynek képlete:

$$\rho = \frac{\sum_{x=1}^{22} P_x(\text{rank}(\beta_x) - \mu)(x - \nu)}{\sqrt{\sum_{x=1}^{22} P_x(\text{rank}(\beta_x) - \mu)^2} \sqrt{\sum_{x=1}^{22} P_x(x - \nu)^2}}, \quad (4)$$

ahol

$$\mu = \frac{\sum_{x=1}^{22} P_x \text{rank}(\beta_x)}{\sum_{x=1}^{22} P_x} \quad \text{és} \quad \nu = \frac{\sum_{x=1}^{22} P_x x}{\sum_{x=1}^{22} P_x} \quad (5)$$

a gyorsulási rátákból növekvő sorrendben képzett (holtverseny esetén átlagos) rangszámok, illetve a megfelelő korcsoport-indexek létszámokkal súlyozott átlagai.

Rotáció jelenlétében érdemes lehet a rotált Lee–Carter modell néven ismert eljárást alkalmazni, amely a rotációt az eredeti Lee–Carter modellbe építi be, és a központi halandósági ráták logaritmusait az (1) egyenlet helyett a

$$\ln m_{xt} = a_x + B(x, t)k_t + \varepsilon_{xt} \quad (6)$$

összefüggéssel írja le. A (6) egyenletben szereplő $B(x, t)$ paraméterek ragadják meg a rotációs jelenséget azáltal, hogy a naptári idő múlásával az (1) egyenletbeli b_x értékekről kiindulva folytonosan a szakmai szempontok alapján feltételezett végső értékeikhez konvergálnak, amint az eredeti Lee–Carter modellben a születéskor várható élettartam egy küszöbértékről egy felső plafonhoz közeledik (a szerzők az utóbbi két értékre 80 és 102 évet javasolnak).

A $B(x, t)$ paraméterek alakulását leíró egyenlet:

$$B(x, t) = \begin{cases} b_x, & e_t^0 < 80, \\ (1 - w(t))b_x + w(t)b_x^u, & 80 \leq e_t^0 < 102, \\ b_x^u, & e_t^0 \geq 102, \end{cases} \quad (7)$$

ahol b_x az (1) egyenlet szerinti, eredeti Lee–Carter modell megfelelő paramétere, b_x^u a feltételezett végső érték, a $w(t)$ súly pedig az eredeti Lee–Carter modell alapján előre jelzett e_t^0 születéskor várható élettartam (8) szerinti növekvő, sima függvénye:

$$w(t) = \left\{ \frac{1}{2} \left[1 + \sin \left[\frac{\pi}{2} \left(2 \frac{e_t^0 - 80}{102 - 80} - 1 \right) \right] \right] \right\}^p. \quad (8)$$

A (8) egyenletben a p kitevő a konvergencia sebességét határozza meg (a szerzők alapesetben a $p=0,5$ értéket javasolják).

A feltételezett végső értékeket megadó egyenlet:

$$b_x^u = \begin{cases} \frac{1}{50} \sum_{i=15}^{64} b_i, & x \leq 64, \\ \alpha b_x, & x > 64, \end{cases} \quad (9)$$

ahol az α paramétert úgy kell megválasztani, hogy az eredeti modellből örökölt

$$\sum_{x=0}^{\omega} b_x^u = 1 \quad (10)$$

megkötés teljesüljön. A (9) egyenlet intuitív tartalma, hogy a nyugdíjkorhatárt megelőző életkorokban az idő múlásával egyre kevesebb bizonyossággal feltételezhetünk bármit a halandóságjavulás életkor szerinti mintázatáról, így annak alakja egyre inkább vízszintes egyenessé simul, valamint ezzel párhuzamosan a fiatalkori értékek csökkenése következtében az időskori értékeknek nőniük kell a (10) megkötés miatt, így a modellben megvalósul a rotáció.

Érdemes megjegyezni még, hogy az itt ismertetett (6)–(10) összefüggések a Li–Lee (2005) által javasolt, hosszú távon koherens férfi és női halandósági rátákat generáló modellváltozat használata esetén is változatlanul érvényesek. Azonban mivel ez a változat nemenként azonos b_x paramétereket tételez fel, ezért ebben az esetben $B(x,t)$ és b_x^u egyaránt uniszex paraméterek, valamint a (8) egyenlet jobb oldalán értelemszerűen uniszex várható hátralévő élettartamok szerepelnek.

3. Eredmények

Az 1. táblázatban láthatók a (4) egyenlet alapján a rotáció erősségét mérő Spearman-féle p rangkorrelációs együttható értékei, illetve a

$$H_0: \rho \leq 0, \quad H_1: \rho > 0 \quad (11)$$

hipotézispárhoz tartozó z -teszt (Pinto da Costa, 2015) p -értékei férfiak és nők esetén.

Az 1. táblázat eredményei alapján mind a férfiak, mind a nők esetében kimutatható a rotáció, azonban míg annak erőssége férfiak esetén 5 százalékos szignifikanciaszinten csak épphogy szignifikáns, addig a nők esetében jóval erősebb a bizonyíték a rotáció jelenlétére. Ez összhangban áll azzal, hogy Li et al. (2013) szerint az alacsonyabb halandóságú populációkban jellemzőbb a rotáció.

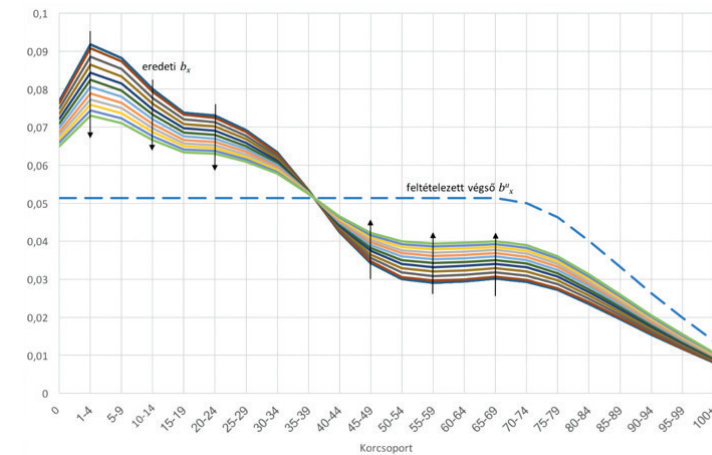
1. táblázat: A rotáció erőssége és szignifikanciája férfiak és nők esetén

	Férfiak	Nők
Rotáció erőssége (p)	0,385	0,546
Szignifikancia (p)	0,048	0,006

Forrás: saját szerkesztés

A rotált Lee–Carter modell alkalmazásával akár 2100-ig is megkaphatók a $B(x,t)$ paraméterek előrejelzései. A Lee–Carter modell Li–Lee (2005) által javasolt koherens változatából (a továbbiakban: rotációmentes modellváltozat) kiinduló, rotált Lee–Carter modell szerinti uniszex $B(x,t)$ paraméterek előrejelzései a 2. ábrán láthatók.

2. ábra: A $B(x,t)$ paraméterek alakulása 2100-ig és a feltételezett végső értékek

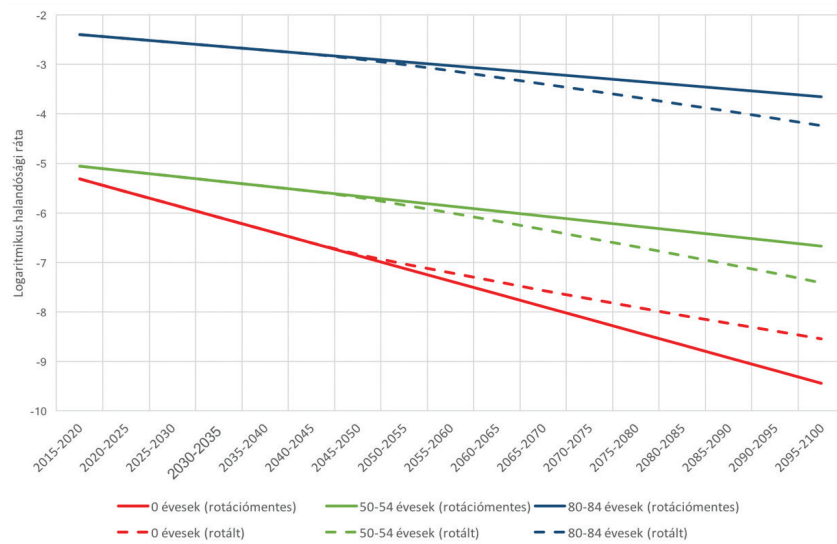
Forrás: saját szerkesztés

Az ábra alapján a rotációmentes változat b_x paraméterei erősen csökkenő görbén helyezkednek el: a halandóságjavulás jellemzőbb fiatal, mint idősebb korokban. A rotált modellváltozat jóslata alapján azonban ez a görbe 2015 és 2100 között fokozatosan el fog fordulni az óramutató járásával ellentétes irányban: tehát míg fiatalabb korokban lassul, addig az idősebb életkorokban

fokozatosan gyorsul majd a halandóságjavulás. Ennél is hosszabb időtávon a modell alapján a $B(x,t)$ paraméterek görbéje a 2. ábrán szaggatotttal jelölt, feltételezett végső b_x^u paraméterek görbéjéhez konvergál majd.

A 3. ábra szemlélteti, hogy a rotáció figyelmen kívül hagyása hosszú távon milyen jelentős előrejelzési hibákhoz vezethet. Az ábrán három kiválasztott korcsoport (0, 50–54 és 80–84 évesek) 2100-ig előre jelzett logaritmikus mortalitási rátái láthatók a rotációmentes és a rotált változatok alapján. Jól látható, hogy az előrejelzési időszak hosszának növelésével a két eljárás által előre jelzett ráták egyre inkább eltávolodnak egymástól.

3. ábra: A $B(x,t)$ paraméterek alakulása 2100-ig és a feltételezett végső értékek

Forrás: saját szerkesztés

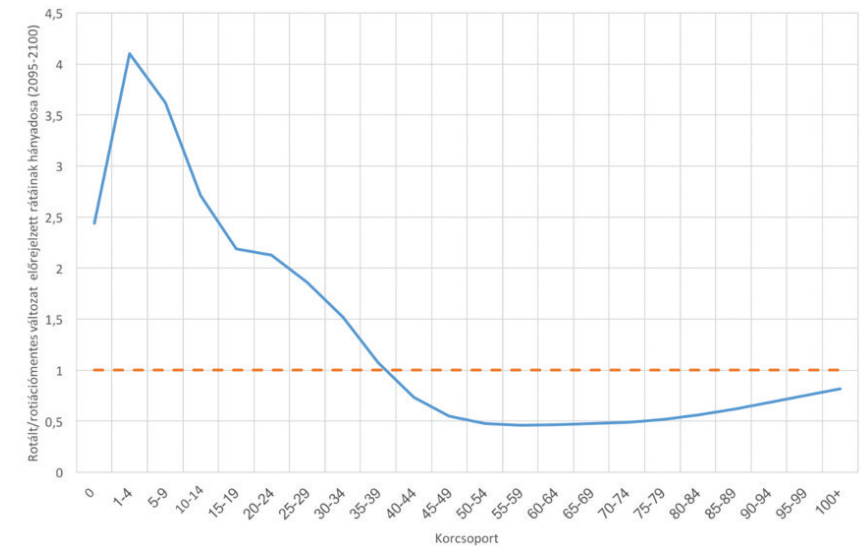
A 0 évesek esetén a rotált modellváltozat használata eredményez magasabb becslést, hiszen ez – a rotációmentes eljárással ellentétben – figyelembe veszi a csecsemőhalandóság csökkenésének lassulását. Másfelől az 50–54 és 80–84 évesek esetén a rotált modell a rotációmentes eljárásnál alacsonyabb rátákat jelez előre, mert ez a változat képes figyelembe venni azt, hogy a magasabb korosztályokban a halandóság csökkenése folyamatosan gyorsul.

Az eltérés a két változat előrejelzései között hosszú távon rendkívül jelentős: például a 0 évesek logaritmikus halandósági rátáját a 2095–2100 közötti időszakban a rotációmentes eljárás a rotált változathoz képest 0,893 egységgel alábecsüli. Másképpen fogalmazva, a rotált modellváltozat szerint ebben az időszakban $e^{0,893} \approx 2,442$ -szer magasabb lesz a csecse-

mőhalandósági ráta a rotációt figyelmen kívül hagyó becsléshez képest! Bár jogos felvetés megkérdőjelezni a 2100-ig történő előrejelzés hasznosságát, de az eltérés már néhány évtizedes időtávon is jelentős.

A 4. ábra valamennyi korcsoport esetén szemlélteti a rotált és a rotációmentes modellváltozatok segítségével a 2095–2100 periódusra előre jelzett halandósági ráták hányadosait. Ha a két változat azonos eredményt szolgáltatna, akkor a folytonos görbe a szaggatott egyenessel esne egybe.

4. ábra: A rotált és a rotációmentes modellváltozatok alapján a 2095-2100 időszakra előre jelzett halandósági ráták hányadosai korcsoportonként

Forrás: saját szerkesztés

Az ábrán jól látható, hogy míg például az 1–4 évesek csoportjában a kapott hányados a 4-et is meghaladja, addig a 60–64 évesek körében 0,5-nél is alacsonyabb értéket vesz fel. Nem túlzás kijelenteni tehát, hogy a hazai adatokra vonatkozó, **hosszú távú halandóság-előrejelzésekben kiemelt jelentősége van a rotáció figyelembevételének.**

Összegzés

Jelen tanulmány a hazai szakirodalomban elsőként mutatja be a rotáció néven ismert jelentőséget a halandóságjavulás életkor szerinti mintázatában, valamint áttekintést nyújt a témával kapcsolatos nemzetközi és a halandóság-előrejelzésekkel kapcsolatos hazai kutatásokról.

Részletesen ismerteti azt a módszertant és azon eredményeket, amelyek segítségével 22 korcsoport 1950–2015 közötti halandósági rátái alapján alátámasztást nyert, hogy a más országokban már korábban kimutatott rotáció jelenléte a magyarországi férfiak esetén gyengén, a hazai női népességben pedig erősen kimutatható, és 5 százalékos szignifikanciaszinten mindkét nem esetében statisztikailag szignifikáns.

Végezetül a tanulmány a Lee–Carter modell rotációt figyelembe vevő változata alapján illusztrálja, hogy a magyarországi adatok alapján készített hosszú távú halandóság-előrejelzésekben rendkívül súlyos torzítást okozhat a rotáció figyelmen kívül hagyása, ami nyilvánvalóan nem lehet közömbös a kapcsolódó aktuáriusi alkalmazások szempontjából sem.

Köszönetnyilvánítás

Jelen tanulmányt az Európai Unió, Magyarország és az Európai Szociális Alap társfinanszírozása által biztosított forrásból az EFOP-3.6.2-16-2017-00017 azonosítójú „Fenntartható, intelligens és befogadó regionális és városi modellek” című projekt finanszírozta.

IRODALOMJEGYZÉK

- Arató, M. – Dryden, I.L. – Taylor, C.C. (2006): Hierarchical Bayesian modelling of spatial age-dependent mortality. *Computational Statistics & Data Analysis*, 51(2), pp. 1347–1363. <http://dx.doi.org/10.1016/j.csda.2006.02.007>.
- Arató, M. – Bozsó, D. – Elek, P. – Zemléni, A. (2009): Forecasting and Simulating Mortality Tables. *Mathematical and Computer Modelling*, 49(3–4), pp. 805–813. <http://dx.doi.org/10.1016/j.mcm.2008.01.012>.
- Baran, S. – Gáll, J. – Ispány, M. – Pap, G. (2007): Forecasting Hungarian mortality rates using the Lee–Carter method. *Acta Oeconomica*, 57, pp. 21–34. <http://dx.doi.org/10.1556/aoecon.57.2007.1.3>.
- Bohk-Ewald, C. – Rau, R. (2016): Changing Mortality Patterns and Their Predictability: The Case of the United States. In Schoen, R., editor, *Dynamic Demographic Analysis*. The Springer Series on Demographic Methods and Population Analysis, volume 39. Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-26603-9_5.
- Bohk-Ewald, C. – Rau, R. (2017): Probabilistic mortality forecasting with varying age-specific survival improvements. *Genus Journal of Population Sciences*, 73(1). <https://doi.org/10.1186/s41118-016-0017-8>.
- Bongaarts, J. (2005): Long-range trends in adult mortality: Models and projection methods. *Demography*, 42(1), pp. 23–49. <https://doi.org/10.1353/dem.2005.0003>.
- Booth, H. – Tickle, L. (2008): Mortality Modelling and Forecasting: A Review of Methods. *Annals of Actuarial Science*, 3(1–2), pp. 3–43. <http://dx.doi.org/10.1017/S1748499500000440>.
- Booth, H. – Maindonald, J. – Smith, L. (2002): Applying Lee–Carter under Conditions of Variable Mortality Decline. *Population Studies*, 56(3), pp. 325–336. <http://dx.doi.org/10.1080/00324720215935>.
- Cairns, A.J.G. – Blake, D. – Dowd, K. – Coughlan, G.D. – Khalaf-Allah, M. (2011): Bayesian Stochastic Mortality Modelling for Two Populations. *ASTIN Bulletin*, 41(1), pp. 29–59. <http://www.macs.hw.ac.uk/~andrewc/papers/astin2011.pdf>. Letöltés dátuma: 2018.07.21.
- Carter, L.R. – Prskawetz, A. (2001): Examining structural shifts in mortality using the Lee–Carter method (working paper). Max Planck Institute for Demographic Research. <https://www.demogr.mpg.de/Papers/Working/wp-2001-007.pdf>. Letöltés dátuma: 2018.07.21.
- Christensen, K. – Doblhammer, G. – Rau, R. – Vaupel, J. W. (2009): Ageing populations: the challenges ahead. *Lancet*, 374(9696), pp. 1196–1208. [http://doi.org/10.1016/S0140-6736\(09\)61460-4](http://doi.org/10.1016/S0140-6736(09)61460-4).
- De Beer, J. – Janssen, F. (2016): A new parametric model to assess delay and compression of mortality. *Population Health Metrics*, 14(46). <http://doi.org/10.1186/s12963-016-0113-1>.
- Dion, P. – Bohnert, N. – Coulombe, S. – Martel, L. (2015): Population Projections for Canada (2013 to 2063), Provinces and Territories (2013 to 2038): Technical Report on Methodology and Assumptions. Statistics Canada. <https://www150.statcan.gc.ca/n1/en/catalogue/91-620-X>. Letöltés dátuma: 2018.07.21.
- Haberman, S. – Renshaw, A. (2012): Parametric mortality improvement rate modelling and projecting. *Insurance: Mathematics and Economics*, 50(3), pp. 309–333. <https://doi.org/10.1016/j.insmathco.2011.11.005>.
- Hablicsek, L. – Kovács, K. (2007): Az életkilátások differenciálódása iskolázottság szerint, 1986–2005. KSH Népeségstudományi Kutatóintézet, Budapest. <http://www.demografia.hu/kiadvanyokonline/index.php/kutatasajelentesek/article/view/384/138>. Letöltés dátuma: 2018.07.21.
- Hablicsek, L. – Richter, M. – Hollósnyé Marosi, J. (2008): A nyugdíjban, nyugdíjszerű ellátásban részesülők halandósága 2004-ben. Sta-

- tisztikai Szemle, 86(9), pp. 875–898. http://www.ksh.hu/statszeme_archive/2008/2008_09/2008_09_875.pdf. Letöltés dátuma: 2018.07.21.
- Horiuchi, S. – Wilmoth, J.R. (1995): The Aging of Mortality Decline. Annual Meeting of the Population Association of America. San Francisco, CA.
- Hyndman, R.J. – Ullah, M.S. (2007): Robust forecasting of mortality and fertility rates: a functional data approach. *Computational Statistics & Data Analysis*, 51(10), pp. 4942–4956. <http://dx.doi.org/10.1016/j.csda.2006.07.028>.
- Hyndman, R.J. – Booth, H. – Yasmeeen, F. (2013): Coherent mortality forecasting: the product-ratio method with functional time series models. *Demography*, 50(1), pp. 261–283. <http://dx.doi.org/10.1007/s13524-012-0145-5>.
- Ispány, M. – Michaletzky, Gy. – Reiczigel, J. – Tusnády, G. – Tusnády, P. – Varga, K. (2010): Approximation of non-negative integer-valued matrices with application to Hungarian mortality data. Proceedings of the 19th International Symposium on Mathematical Theory of Networks and Systems, 5–9 July, 2010, Budapest, Hungary. <http://www.renyi.hu/~tusnady/gtpapers/gt169.pdf>. Letöltés dátuma: 2018.07.21.
- Kannisto, V. – Lauritsen, J. – Thatcher, A.R. – Vaupel, J.W. (1994): Reductions in Mortality at Advanced Ages: Several Decades of Evidence from 27 Countries. *Population and Development Review*, 20(4), pp. 793–810. <https://doi.org/10.2307/2137662>.
- Kovács, K. (2012): Az ok-specifikus halálozás trendjei. KSH Népeségstudományi Kutatóintézet, Budapest. <http://demografia.hu/kiadvanyokonline/index.php/demografiaiportre/article/view/652/220>. Letöltés dátuma: 2018.07.21.
- Lee, R. D. – Carter, L. R. (1992): Modeling and forecasting U.S. mortality. *Journal of the American Statistical Association*, 87, pp. 659–671. <http://dx.doi.org/10.2307/2290201>.
- Lee, R. (2000): The Lee–Carter Method for Forecasting Mortality, with Various Extensions and Applications. *North American Actuarial Journal*, 4(1), pp. 80–93. <http://dx.doi.org/10.1080/10920277.2000.10595882>.
- Lee, R. – Miller, T. (2001): Evaluating the performance of the Lee–Carter method for forecasting mortality. *Demography*, 38(4), pp. 537–549. <http://dx.doi.org/10.1353/dem.2001.0036>.
- Li, H. – Li, J.S. (2017): Optimizing the Lee–Carter Approach in the Presence of Structural Changes in Time and Age Patterns of Mortality Improvements. *Demography*, 54(3), pp. 1073–1095. <https://doi.org/10.1007/s13524-017-0579-x>.
- Li, N. – Lee, R. (2005): Coherent mortality forecasts for a group of populations: An extension of the Lee–Carter method. *Demography*, 42(3), pp. 575–594. <http://dx.doi.org/10.1353/dem.2005.0021>.
- Li, N. – Lee, R. – Gerland, P. (2013): Extending the Lee–Carter method to model the rotation of age patterns of mortality-decline for long-term projections. *Demography*, 50(6), pp. 2037–2051. <https://doi.org/10.1007/s13524-013-0232-2>.
- Májér, I. – Kovács, E. (2011): Élettartam-kockázat – a nyugdíjrendszerre nehezedő egyik teher. *Statisztikai Szemle*, 7–8, pp. 790–812. http://www.ksh.hu/statszeme_archive/2011/2011_07-08/2011_07-08_790.pdf. Letöltés dátuma: 2018.07.21.
- Mitchell, D. – Brockett, P. – Mendoza-Arriaga, R. – Muthuraman, K. (2013): Modeling and forecasting mortality rates. *Insurance: Mathematics and Economics*, 52(2), pp. 275–285. <https://doi.org/10.1016/j.insmathco.2013.01.002>.
- Molnár, D.L. – Hollósnyé Marosi, J. (2015): Az öregségi nyugdíjasok halandósága. A nyugellátási összeg, a nyugdíjazási életkor és a halandóság összefüggései Magyarországon, 2004–2012. *Közgazdasági Szemle*, 62(12), pp. 1258–1290. <http://dx.doi.org/10.18414/ks.2015.12.1258>.
- Pinto da Costa, J. (2015): Rankings and Preferences – New Results in Weighted Correlation and Weighted Principal Component Analysis with Applications. Springer. ISBN: 978-3-662-48343-5.
- Pitacco, E. – Denuit, M. – Haberman, S. – Olivieri, A. (2009): Modelling Longevity Dynamics for Pensions and Annuity Business. Oxford University Press. ISBN: 9780199547272.
- R Development Core Team (2008): R: A Language and Environment for Statistical Computing. R Foundation for Statistical Computing, Vienna, Austria. ISBN 3-900051-07-0.
- Rau, R. – Soroko, E. – Jasilionis, D. – Vaupel, J.W. (2008): Continued reductions in mortality at advanced ages. *Population Development Review*, 34, pp. 747–68. [http://doi.org/10.1016/S0140-6736\(09\)61460-4](http://doi.org/10.1016/S0140-6736(09)61460-4).
- Russolillo, M. – Giordano, G. – Haberman, S. (2011): Extending the Lee–Carter model: a three-way decomposition. *Scandinavian Actuarial Journal*, 2011(2), pp. 96–117. <https://doi.org/10.1080/0346123100361933>.
- Ševčíková, H. – Li, N. – Kantorová, V. – Gerland, P. – Raftery, A. E. (2016): Age-specific mortality and fertility rates for probabilistic population projections. In Schoen, R., editor, *Dynamic Demographic Analysis*. The Springer Series on Demographic Methods and Population Analysis, volume 39, pp. 69–89. Springer International Publishing, Switzerland.
- Tuljapurkar, S. – Li, N. – Boe, C. (2000): A Universal Pattern of Mortality Change in the G7 Countries. *Nature*, 405(6788), pp. 789–792. https://www.researchgate.net/publication/12453012_A_Universal_Pattern_of_Mortality_Change_in_the_G7_Countries. Letöltés dátuma: 2018.07.21.
- United Nations Population Division (2018): World Population Prospects 2017 (maintained by Ševčíková, H.). <https://CRAN.R-project.org/package=wpp2017>. Letöltés dátuma: 2018.07.21.
- Vékás, P. (2018): Rotation of the age pattern of mortality improvements in EU member countries (elbírálás alatt). *Central European Journal of Operations Research*.

PÉNZÜGYI TUDATOSSÁG ÉS HOSSZABBODÓ NYUGDÍJAS ÉVEK BESZÁMOLÓ AZ IDEI NEMZETKÖZI AKTUÁRIUS KONGRESSZUSRÓL (BERLIN, 2018. JÚNIUS)

Vaskövi Ágnes (PhD hallgató, Operációkutatás és Aktuáriustudományok Tanszék, Budapesti Corvinus Egyetem)

ÖSSZEFOGLALÓ

Az idősödő társadalom és az egyre hosszabb várható élettartam különös feladat elé állítja a nyugdíjrendszereket, a biztosítókat és az egyéneket egyaránt. A nyugdíjban töltött évek számának emelkedése olyan kockázatokat rejt, melyek nemcsak a nyugdíjkasszát, de az egyének anyagi biztonságát is jelentős kihívások elé állítják. Jelen tanulmányban a 2018 júniusában megrendezett 31. Nemzetközi Aktuárius Kongresszuson – ebben a témában – elhangzott előadásokat fűzöm fel a várható élettartam-emelkedés, nyugdíj-kockázatok és a pénzügyi tudatosság fonalára.

SUMMARY

Aging population and increasing life spans mean significant challenge for pension systems, insurance companies, as well as the individuals. Increasing number of years in retirement imply high level risks for pension schemes and individual financial stability. This study summarizes some of those academic and empirical researches which concentrate on the very actual topic of longevity, pension risks and financial literacy and presented at the 31st International Congress of Actuaries, Berlin, in June 2018.

Kulcsszavak: öregedés, várható élettartam emelkedése, nyugdíj, nyugdíjtudatosság, megtakarítás

Keywords: aging, longevity, pensions, retirement readiness, savings

JEL: E21, H55, J14, G41

DOI: 10.18530/BK.2018.3.48

<http://dx.doi.org/1018530/BK.2018.3.48>

Bevezetés

2018. június 3–8. között került megrendezésre a 31. Nemzetközi Aktuárius Kongresszus (International Congress of Actuaries, ICA) Berlinben. A kongresszuson a világ országainak több mint 2500 aktuáriusa képviseltette magát, az 5 szakmai nap alatt mintegy 280 előadást tartottak kutatók és gyakorlati szakemberek. Az előadások 8 témakörbe szerveződtek: AFIR-ERM (pénzügyi kockázatkezelés), ASTIN (nem-élet biztosítások), IACA (aktuárius tanácsadás), Health (egészségbiztosítás), Life (életbiztosítás), Pension (nyugdíjbiztosítás), Professionalism and data science (szakmaiság, beleértve az adat-tudományokat) és Education (aktuáriusoktatási kérdések).

Több szekcióban kiemelt figyelmet kapott a hosszabbodó várható élettartam mint egyéni és közösségi kockázati tényező. A témával rendszeresen foglalkozik a hazai aktuárius szakma és a Biztosítás és Kockázat folyóirat (pl. Horváth (2016)) is, elsősorban a közösségi kockázat, azaz a biztosítói kockázat és a nyugdíjrendszerekre nehezedő nyomás oldaláról közelítve a kérdést. A kongresszuson több nemzetközi előadó az egyéni felkészülést és a nyugdíjas évek anyagi biztonságának összefüggéseit vizsgálta. Jelen összefoglalóban az itt elhangzott legfrissebb kutatások eredményeit mutatom be a nyugdíjban töltött évek számának növekedése és az egyéni életpálya pénzügyi stabilitása összefüggésében.

Várható élettartam trendek

Az elmúlt évtizedekben látványosan nőtt a várható élettartam a férfiaknál és a nőknél egyaránt, továbbá megfigyelhető a keleti országok fokozatos felzárkózása a fejlett világ országaihoz. Általánosságban elmondható, hogy 10 évente mintegy 2,5 évvel nőtt a várható élettartam az OECD országokban, ennek eredményeképpen 2015-ben a férfiak átlagosan 78 évig, míg a nők 83 évig éltek. Ezen országok között a listavezető a férfiak születéskor várható élettartama alapján Izrael, ahol több mint 81 évig éltek a férfiak, míg a nőknél a 87 év várható élettartammal Japán vezet a listát. Érdekes kiemelni, hogy Európában a svájci és norvég férfiak (80,8, illetve 80,5 év), valamint a spanyol és francia nők (85,8 és 85,5 év) élnek a legtovább.

Az egyik nyitó előadásban a várható élettartam vizsgálatokor *Mikko Myskylä* (a Max Planck Institute for Demographic Research ügyvezető igazgatója, valamint a Helsinki Egyetem Társadalomstatisztika tanszékének professzora) előadásában bemutatta, hogy a kelet-német nők halandósági rátája alacsonyabb, mint a hajdani Nyugat-Németország területén élő német nőké. Ugyanitt rámutatott arra, hogy a kelet-nyugati egyesítés óta látványos felzárkózás figyelhető meg a várható élettartamot illetően is, amit az egészségügyi ellátások színvonalának javulására, az életszínvonal emelkedésére és a megélhetési stressz csökkenésére vezet vissza a hivatkozott szakirodalom alapján. Mindezen tényezők azonban nem indokolják azt, hogy a keleti halandósági ráta kedvezőbb, mint a nyugati.

Ennek magyarázatához megvizsgálta a keleti és nyugati életmód eltérő egészségügyi faktorait, és azt találta, hogy a keleten élő nők számottevően később kezdtek dohányozni, mint nyugati társaik, ezáltal a tüdőrák mint az egyik vezető halálok lassabban emelkedett a 2000-es évek elejéig. A trend a két Németország egyesítését követően megfordulni látszik, tekintettel arra, hogy a kelet-német területeken élő nők az 1990-es évektől kezdődően átveszik a vezető szerepet a dohányzást illetően nyugati társaiktól.

Myrskylä fenti megállapításai is megerősítik azt a kutatási irányt, mely szerint nem elegendő a várható élettartamra vonatkozó előrejelzéseket tenni, az egészségesen töltött évek számát befolyásoló tényezők vizsgálatára éppen akkora hangsúlyt kell fektetni. Myrskylä halandósági vizsgálataiban tovább megy, és azt mondja, hogy a következő évtizedek meghatározó egészségügyi tényezője az elhízás lesz, mely a várható élettartamot szignifikánsan lerövidítő dohányzástól eltérően hosszú, de betegségekkel nehezített életet eredményez.

2015-ben a várható élettartam növekedési üteme lassult.

Brian Ridsdale, a Nemzetközi Aktuárius Társaság (International Actuaries Association) halandóság munkacsoportjának elnöke előadásában bemutatta az elmúlt 20 év halandósági trendjeit, és megállapította, hogy 2015-ben a várható élettartam növekedési üteme lassulni látszik. Azt, hogy ez ténylegesen trendfordulót jelent-e, vagy csak megtorpanást, átmeneti lassulást a növekedésben, még korai lenne megállapítani, de a visszaesés okainak vizsgálata mindenképpen szükséges. Ridsdale többek között öt fő tényezőt jelölt meg, melyek valamennyien jelentős mértékben hozzájárulnak a fejlett országok mortalitási rátáinak romlásához. Az első tényező a szezonális halálozás, mely környezetünk, éghajlatunk változására, illetve a járványok (pl. influenza) terjedésére vezethető vissza. A következő jelentős tényező a kiemelt halálokokban keresendő, a szív- és érrendszeri megbetegedések, a demencia és a 15–64 éves korcsoport váratlan (baleseti) halála egyaránt jelentős emelkedést mutat az elmúlt néhány évben. Myrskylähoz hasonlóan kiemeli a dohányzás, elhízás (illetve diabétesz) és egyéb káros szenvedélyek okozta magasabb halálozási rátákat. Negyedik jelentős tényezőként említi a szociológiai és gazdasági különbségek miatt kialakult társadalmi leszakadást és az ebből adódó magasabb halálozási rátákat a deprivált társadalmi rétegekben. Ez utóbbit fokozza az ötödikként említett tényező, a kormányzati megszorító politikák hatása, ami a legtöbb fejlett és feltörekvő országban a legszegényebb és leggazdagabb társadalmi rétegek további távolodását eredményezi.

Andrew J.G. Cairns, a Heriot-Watt Egyetem (Edinburgh) pénzügy-matematikai professzora szintén a szociológiai és gazdasági faktoroknak a halálozási rátákra gyakorolt hatását mutatta be előadásában. Kutatótársaival dán halandósági adatokat elemeztek, és vizsgálták az eltérő jövedelmű és iskolázottságú csoportok halálok szerinti eltéréseit. Kutatásuk eredményeképpen megállapították, hogy a legjellemzőbb halálokok, mint a dohányzás, elhízás, alkoholizmus miatt bekövetkező májelégtelenségek vagy akár az egészséges életmód hiánya egyértelmű különbségeket

mutatnak a legalacsonyabb és legmagasabb jövedelmű csoportok között. A legszignifikánsabb eltérést a 60 év alattiak korcsoportjaiban találták. Megállapították továbbá, hogy a jövedelmi különbségek jelentősebb eltérést eredményeznek a vizsgált csoportok halálozási rátáiban, mint az iskolai végzettségbeli különbségek. Számos olyan halálokot találtak ugyanakkor, ahol nem volt szignifikáns eltérés sem jövedelmi, sem iskolázottsági szint szerinti csoportok között.

Növekvő élettartam, egyre hosszabb nyugdíjas évek

Számos empirikus kutatás hívja fel a figyelmet azokra a kockázatokra, melyek a várható élettartam növekedésében rejlenek. Ez az egyén szintjén többrétű is lehet:

- az egyén alulbecsüli a várható élettartamát, így rövidebb időre tervez, mint szükséges lenne, és túl korán vonul nyugdíjba,
- az előzőből következően alulbecsüli a kívánt jólét megteremtéséhez szükséges anyagi fedezetet is,
- nem biztosítja magát a megtakarításainak felélése esetére,
- nem kalkulál a növekvő infláció esetleges hatásaival, melyek egy 20-30 éves nyugdíjas időszakot tekintve igen jelentősek lehetnek,
- nem készül fel megfelelően a nyugdíjas évek alatt bekövetkező esetleges (egészségügyi) sokkhatásokra, illetve a háztartásban bekövetkező változásokra (házastárs halála).

Az öt nyugdíjpillérből három öngondoskodás-alapú.

Winfried Heinen, a General Reinsurance AG igazgatótanácsának elnöke előadásában a Föld lakosságának növekvő várható élettartamával összefüggésben a nyugdíjrendszerek fenntarthatóságát vizsgálta. A számos országra jellemző felosztó-kirovó nyugdíjrendszerek jelenlegi formájukban hosszú távon nem fenntarthatók, különösen az olyan előregedő társadalmakban, mint Japán vagy Németország. A Világbank ajánlása mentén valamennyi országban szükséges lenne mielőbb – az ország nyugdíjrendszerének hagyományait és különbözőségeit figyelembe véve – adaptálni az ötpilléres (0-tól 4. pillérig) nyugdíjszisztémát, mely jelentős hangsúlyt fektet az öngondoskodással elérhető anyagi biztonságra. Az öt nyugdíjpillérből három öngondoskodás-alapú. Heinen előadásának legfőbb üzenete kettős volt, egyrészt az egyének szintjén a pénzügyi edukáció, másrészt a pénzügyi szolgáltatók szintjén az életbiztosítók járulékszolgáltatásának kiemelt fontosságát hangsúlyozta.

Felkészültünk a nyugdíjas évekre?

Martin Stevenson, az Ausztrál Aktuárius Intézet volt elnöke és Ken Hohman, az Amerikai Aktuárius Akadémia korábbi elnöke mutatta be annak a három angolszász országon átívelő 2017-es kutatásnak az eredményeit, melyben az amerikai, ausztrál és brit munkaképes (18 és 64 év közötti) lakosságot kérdezték meg a nyugdíjfelkészültségükről. A kérdőív 16 feleletválasztós

kérdést, továbbá demográfiai adatokat gyűjtő kérdéseket tartalmazott, az eredményeket ország, életkor, nem és jövedelemosztályok szerint elemezték. A felmérésben három fő témát vizsgáltak:

(i) *Nyugdíjba vonulással* kapcsolatos változások: ugyan a megkérdezettek jelentős része (mintegy 70%-a) tervezi a nyugdíjba vonulást, de nagyobb arányban a fokozatos nyugdíjazást tartják elképzelhetőnek. A nyugdíjba vonulási kor kapcsán nem volt jelentős eltérés a három ország válaszadói között, 70 éves koron túli nyugdíjazást a megkérdezettek mindössze 25 százaléka tartott elképzelhetőnek. *Általánosan jellemző mindhárom országra, hogy kevesebb mint 50 százalékban várnak kényelmes, anyagi biztonságban töltött nyugdíjas éveket, inkább alacsony várakozásokkal tekintenek a nyugdíjazásra.* Ez az eredmény a vizsgált korcsoportok között nem mutatott eltérést, ugyanakkor a nemek és jövedelmi csoportok között már megfigyelhető volt a szignifikáns különbség (a magas jövedelműek és a férfiak bizakodóbbak, mint az alacsony jövedelműek, illetve a nők). A megkérdezettek várakozásai szerint a nyugdíjas évek anyagi fedezetét az USA-ban és Nagy-Britanniában elsősorban az állami nyugdíj biztosítja, ezt követi majdnem azonos súllyal a munkáltatói nyugdíj, az egyéni nyugdíj-előtakarékosság és az egyéb egyéni megtakarítások. Ausztráliában eltérő a helyzet, ott a válaszadók leginkább egyéni megtakarításaikra építik nyugdíjas éveik anyagi biztonságát.

(ii) *Felkészülés a nyugdíjas évekre:* a megkérdezettek mintegy 40 százaléka nem készül kielégítő módon a nyugdíjas évekre. Ugyan mindhárom országban jellemző, hogy a megkérdezettek legalább fele képezte/képezi magát valamilyen formában a nyugdíjas évek anyagi kihívásaival kapcsolatban, és alig kevesebb azok száma, akik félre is tesznek. Ugyanakkor *arra a kérdésre, hogy pontosan mennyit érdemes félretenni, illetve mikor érdemes nyugdíjba vonulni, már csak a megkérdezettek 20-30 százaléka válaszolt magabiztosan.* Itt jól észrevehető különbség is mutatkozott az országok között, a brit válaszadók többségében teljesen bizonytalanok a mennyit és mikor kérdésekben. Nem meglepő eredmény, hogy életkorban a nyugdíjkorhatárhoz közelebb lévő válaszadók jobban készülnek, mint a fiatalabbak.

(iii) *Nyugdíjas évek kockázatainak felmérése és kezelése:* általánosságban megállapítható, hogy mindhárom országban hasonlóan felkészületlen a lakosság a nyugdíjas évek kockázataira. *A legkevésbé kezelhető kockázat a nyugdíjas évek hossza,* mely ugyan összefüggésben van a várható élettartammal, de az egyén szintjén nem kapcsolódik össze tudatos tervezéssel, lehetséges szcenáriók értékelésével. A kutatás külön kiemeli, hogy a nők mindhárom országban kevésbé vallották magukat felkészültnek a nyugdíjas évek kockázataira, mint a férfiak.

A felmérés eredményei kapcsán a három ország aktuárius intézetei mindenekelőtt a megfelelően megválasztott célcsoportok (középkorúak, közepes anyagi helyzetűek) pénzügyi kultúrájának fejlesztését látják a legfőbb feladatnak amellet, hogy a nyugdíjrendszerek fenntarthatóságát biztosítsák.

Heinen, Stevenson, Hohman mellett a konferencia több neves előadója is felhívja a figyelmet az egyének pénzügyi tudatosságának fejlesztésére, kiemelt figyelemmel a nyugdíjtervezésre. Ilyen *Ralph Rogalla* is, a New York-i St. John's Egyetem adjunktusa, aki érdekes kísérlet eredményét mutatta be a konferencián. Kutatásukban azt vizsgálták, hogy egy összegű „jutalom” felajánlása milyen mértékben befolyásolja a megkérdezetteket nyugdíjba vonulásuk elhalasztásában. Ennek a kérdésnek kifejezett jelentősége van, ha figyelembe vesszük, hogy 2015-ben az USA-ban a leggyakoribb tényleges nyugdíjba vonulási kor 62 év volt, szemben a 65 éves hivatalos nyugdíjkorhátárral, a férfiak 38, míg a nők 44 százaléka igényelte 62 éves korban az állami nyugdíjat. (Magyarországon is hasonló a helyzet, hiszen a hivatalos nyugdíjkorhatár hazánkban is közelít a 65 évhez, de az effektív nyugdíjazási kor 2015-ben férfiaknál átlagosan 63 év, míg a nőknél alig több, mint 60 év volt.) Kérdésfeltevésük tehát a következő volt: elhalasztanák-e az egyének nyugdíjigénylésüket, amennyiben egy – aktuáriusi alapon számított fair – összegű nyugdíjmegváltást kapnának ahelyett, hogy emelkedne a nyugdíjjáradékuk a hosszabb munkában töltött idő alapján. 2500 fős mintán vizsgálták a válaszokat egy online kérdőív alapján. Az empirikus adatok és a válaszok alapján felépített optimumszámítási modell alapján azt találták, hogy mintegy 0,4 évvel későbbre halasztják az egyének a nyugdíjigénylésüket, amennyiben fair összegű nyugdíjmegváltást kapnak. Megállapításuk 13 százalékos diszkont mellett is érvényes maradt, azaz csak a fair összeg 87 százalékánál kisebb összeg esetén tűnt el teljesen a halasztási hajlandóság. Az így kitolódó aktív korban képződő jövedelem megnövelheti a társadalombiztosítási rendszer és az államháztartás (adó)bevételeit, egyben kedvező irányt jelenthet a nyugdíjreformok számára.

A nyugdíjasok nem élik fel megtakarításaikat, inkább szinten tartják azokat további befektetésekkel.

Felix Hentschel, a Viadico tanácsadója a kongresszuson bemutatott PhD disszertációjában azt az igen releváns kérdést vizsgálta, hogy bizonytalan környezetben (növekvő várható élettartam, csökkenő állami nyugdíjvárakozások és alacsony kamatkörnyezet mellett) hogyan tud az egyén optimális döntést hozni a nyugdíjba vonulási idejéről. Modelljében az optimális időzítést három fő paraméter befolyásolja: megtakarítás, fogyasztás és nyugdíjidőzítés. Ez utóbbi két hasznossági függvénnyel írható le: nyugdíjba vonulás előtt szignifikánsan magasabb munkapiaci bevétel és a nyugdíjba vonulást követően megnövekvő szabadidő. Azt találta, hogy a korai nyugdíjba vonulás akkor preferált, ha az egyén nagyra értékeli a nyugdíjas évek alatt jellemzően megnövekvő mennyiségű szabadidőt, vagy ha alacsony életszínvonalon élt nyugdíjazását megelőzően.

Jennifer Alonso-Garcia, az Új-dél-walesi Egyetem adjunktusa, a CEPAR szenior kutatója mutatta be az ICA által díjazott kutatásukat, melyben a nyugdíjas évek alatt jellemző megtakarítási preferenciákat vizsgálták. A tanulmányomban eddig bemutatott

előadásoktól eltérően ez a kutatás nem a nyugdíjas évekre való felkészülést vizsgálta, hanem annak az elmélet és empiria közötti ellentmondásnak a feltérképezésére tett kísérletet, mely szerint a nyugdíjasok nem élik fel megtakarításaikat, inkább szinten tartják azokat további befektetésekkel. Kérdőíves felmérésükben a CEPAR kutatói arra keresték a választ, hogy a nyugdíjasok megtakarítási szokásait milyen tényezők befolyásolják. Vizsgálatukba ausztrál és holland válaszadókat vontak be, így az országok közötti egyéni motivációs eltéréseket is feltérképezhették. Végül azt vizsgálták, hogy a megtakarítási preferenciák sorrendjére milyen hatással van egy előre nem látható egészségügyi sokk. Hat racionális (elővigyázatosság, egészségügyi kockázatok, élettartam-kockázat, hagyaték, házastársi örökség, fizetőképesség) és négy pszichológiai (függetlenség, biztonság, boldogulás, politikai kockázat) megtakarítási motivációt definiáltak, ezek sorrendjére voltak kíváncsiak. A két ország megkérdezettjeit anyagi helyzetük alapján csoportokra bontották. Azt találták, hogy mindkét országban az egészségügyi kockázatokra való felkészülés és az egyéni boldogulás a legfőbb motivációs tényezők, a hollandoknál ezekhez még a házastársak közötti hagyaték járul harmadik fontos tényezőként, az ausztráloknál pedig a függetlenség. Mindkét országban kevésbé látszik fontosnak a távolabbi jövő motivációja, mint például az élettartam-kockázat és az örökösökre szálló hagyaték mértéke. Megállapították, hogy a két ország eltérő kultúrájából és hagyományaiból adódóan országspecifikus különbségek is felfedezhetők, illetve az egyéni hatásoknak jelentős szerepük van a motivációk sorrendjének meghatározásakor. Nem meglepő eredményre jutottak az előre nem látható egészségügyi sokk hatásának vizsgálatakor, minden megkérdezett esetében előtérbe kerültek az egészségügyi kockázatok miatti megtakarítási preferenciák.

Élettartam-kockázat – hogyan és mit kommunikáljunk?

A fentiekben bemutatott előadások, kutatások kivétel nélkül arra hívják fel a figyelmet, hogy a nyugdíjtudatosság az egyik legfontosabb pénzügyi feladat, ezt pedig az élettartam-kockázat mértékének ismerete nélkül nehéz felelősen tervezni. Az élettartam-kockázat megértése ugyanakkor igen nehéz feladat, olyan bizonytalanságot takar, melyet az egyén szintjén sok esetben lehetetlen felmérni. Éppen ezért a nyugdíjrendszer állami és magán intézményi szereplőinek jelentős hangsúlyt kell fektetniük arra, hogy a kockázatokat megfelelően kommunikálják, és a lehető legjobban felkészüljenek és felkészítsenek a következő évtizedekben várható folyamatokra.

Ted Goldman, az Amerikai Aktuárius Akadémia (American Academy of Actuaries) partnere és *Andrew Peterson*, az amerikai Aktuárius Társaság (Society of Actuaries) partnere közös előadásukban a két szervezet által 2016 májusában útjára bocsátott „Actuaries Longevity Illustrator” (Aktuárius Élettartam Modellező) in-

teraktív információs webportál tapasztalatait mutatta be. A honlap kiváló eszköz arra, hogy a látogatók jobban megértsék a hosszabbodó várható élettartamban és a nyugdíjas évekre rendelkezésre álló anyagi források felélésében rejlő kockázatokat. Egy ország női/férfi lakosságának várható élettartam mutatója ugyanis mindössze egy átlagos szám, mely nyilvánvalóan nem reprezentálja az egyén ténylegesen várható élettartamát. Még fontosabb szempont lehet az is, hogy nem csak egyéni szinten érdemes tervezni a nyugdíjasévek pénzügyi biztonságát – a bizonytalan várható élettartam mellett –, hiszen az egy háztartásban élő házastársak, párok közös tervezése pontosabb becslést adhat a jövő lehetséges scenárióira. A honlap néhány személyes adat megadása után több lehetséges kimenetet vázol fel a felhasználóknak az egyének és párok várható élettartamát figyelembe véve, egyelőre azonban még nem ad útmutatást a lehetséges kimenetekhez kapcsolódó, megnyugtató pénzügyi helyzet kialakításához.

Összefoglalás

Jelen tanulmányban a 2018 júniusában megrendezett 31. Nemzetközi Aktuárius Kongresszuson elhangzott azon előadásokat foglaltam össze, melyek különböző szempontok alapján az egyéni pénzügyi tudatosság és a hosszabbodó várható élettartam összefüggéseit elemezték. A kutatók, gyakorlati szakemberek egyre sürgetőbben hívják fel a figyelmet a növekvő várható élettartam különös kockázataira, melyek nemcsak a közösség szintjén értelmezendők, hanem az egyén szintjén is kezelendők. Számos empirikus kutatás világít rá arra, hogy az egyének tendenciaszerűen alulbecsülik saját, illetve házastársuk várható élettartamát, így jelentősen kockáztatva a nyugdíjasévek anyagi biztonságát. Figyelembe véve, hogy a nyugdíjban töltött évek száma a korábban jellemző mintegy 15 évről akár meg is duplázódhat, és így várható életünk több mint 30 százalékát nyugdíjasként fogjuk tölteni, belátható, hogy a várható élettartam növekedésének megértése kritikus a nyugdíjtervezés kapcsán. Éppen ezért kiemelt fontosságú a lakosság nyugdíjtudatosságának fejlesztése, még általánosabban a pénzügyi edukáció.

Köszönetnyilvánítás

A konferenciárésztvételt és a jelen tanulmányt az Európai Unió, Magyarország és az Európai Szociális Alap társfinanszírozása által biztosított forrásból az EFOP-3.6.2-16-2017-00017 azonosítójú „Fenntartható, intelligens és befogadó regionális és városi modellek” című projekt finanszírozta.

IRODALOMJEGYZÉK

- Alonso-Garcia, Jennifer – Bateman, Hazel – Bonekamp, Johan et al (2017): Saving Preferences in Retirement: The Impact of Mandatory Annuitisation, Flexibility and Health Status, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3184043 (letöltve: 2018. július 31.) ICA Best Paper Award in Aspects of Long-Term Savings: Uncertainty in Low Real Returns, Longevity and Inflation
- American Academy of Actuaries, Institute and Faculty of Actuaries, and Actuaries Institute Australia (2017): Retirement Readiness. A Comparative Analysis of Australia, the United Kingdom & the United States, <https://www.actuaries.org.uk/documents/retirement-readiness-comparative-analysis-australia-united-kingdom-united-states> (letöltve: 2018. július 31.)
- American Academy of Actuaries, Institute and Faculty of Actuaries (United Kingdom), and Actuaries Institute Australia (2015): The Challenge of Longevity Risk: Making Retirement Income Last a Lifetime, <https://www.actuaries.org.uk/documents/challenge-longevity-risk-making-retirement-income-last-lifetime-0> (letöltve: 2018. július 31.)
- Blake, David – Cairns, Andrew J.G. – Dowd, Kevin et al. (2016): Modelling Socio-Economic Differences in the Mortality of Danish Males Using a New Affluence Index, CREATES Research Paper 2016-14, https://pure.au.dk/ws/files/99754100/rp16_14.pdf (letöltve: 2018. július 31.)
- Chen, An – Hentschel, Felix – Xu, Xian (2018): Optimal retirement time under habit persistence: what makes individuals retire early? *Scandinavian Actuarial Journal*, 2018: 3, p. 225–249, <http://dx.doi.org/10.1080/03461238.2017.1339634>
- Christie, John – Helman, Ruth (2012): Two Surveys: Understanding and Managing Retirement Risks in Canada and the United States, <https://www.soa.org/research/topics/research-post-retirement-needs-and-risks/> (letöltve: 2018. július 31.)
- Gallop, Adrian – Ridsdale, Brian (2010): Mortality by Cause of Death and by Socio-Economic and Demographic Stratification 2010, <https://www.actuaries.org.uk/search/site/ridsdale> (letöltve: 2018. július 31.)
- Grigoriev, Pavel – Myrskylä, Mikko – van Raalte, Alyson et al. (2017): The German East-West Mortality Difference: Two Crossovers Driven by Smoking, *Demography* (2017) vol.54, pp. 1051–1071, <http://dx.doi.org/10.1007/s13524-017-0577-z>
- Maurer, Raimond – Mitchell, Olivia S. – Rogalla, Ralph et al (2017): Optimal Social Security Claiming Behavior under Lump Sum Incentives: Theory and Evidence, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2898871>
- Melbourne Mercer Global Pension Index 2017, online: https://www.mercer.com.au/content/dam/mercer/attachments/asia-pacific/australia/mmmpi-2017/au-2017-mmmpi-report.pdf?utm_medium=referral&utm_source=web&utm_campaign=mmmpi (letöltve: 2018. július 31.)
- <http://www.actuary.org/content/actuaries-longevity-illustrator-provide-perspective-retirement-planning>
- <http://www.longevityillustrator.org/>
- Horváth Gyula (2016): Felkészültünk a nyugdíjra? AEGON nyugdíjtudatosság felmérés, Biztosítás és Kockázat III. évfolyam, 3. szám <http://www.mabisz.hu/hu/esemenyek-publikaciok/648-biztositas-es-kockazat-3-3.html>
- <https://doi.org/10.18530/bk.2016.3.80>

AZ IFRS 17 HATÁSAI A BIZTOSÍTÓK ÜZLETI MŰKÖDÉSÉRE ÉS PÉNZÜGYI EREDMÉNYÉRE

Árendás Ákos Tuzson, Orbán Barbara, Urbán Dóra (a Deloitte Zrt. Aktuáriusi és Biztosítási Megoldások csapatának senior tanácsadó aktuáriusai)

ÖSSZEFOGLALÓ

Ahogy azt a közelmúltban bevezetett EU-szintű és magyar biztosítási piaci szabályozások (például Szolvencia II, IDD, PRIIPs vagy éppen az etikus életbiztosítási koncepció) esetében már megszokhattuk, az IFRS 17 sem csupán a biztosítók működésének egyes területeit érinti, hanem bevezetése a szervezet több funkciójára is hatással van. Egy új pénzügyi szabályozásnak való megfelelés kapcsán nemcsak a módszertan megértése, hanem az üzletvitelre gyakorolt hatásának feltérképezése is rengeteg kihívást tartogat. Egy összetett üzleti és pénzügyi hatáselemzés sok esetben rávilágít arra, hogy az IFRS 17 bevezetésének sikerességéhez nem lehet elég korán kezdeni a felkészülést. Cikkünkben arra törekszünk, hogy az általános biztosítói üzletvitelre várhatóan hatással lévő követelményekre felhívjuk a figyelmet.

SUMMARY

Similarly to the recent wave of EU and Hungarian regulations (such as Solvency II Directive, IDD, PRIIPs or the ethical life insurance concept), IFRS 17 affects not only a few areas of business operations that insurers run, but also several organizational functions they are operated by. To comply with a new financial regulation like IFRS 17, not only the profound understanding of the methodology, but the completion of a thorough business and financial impact assessment is challenging. Most of the time the outcome of such business and financial impact assessment highlights that the compliance with IFRS 17 would require more time and effort than one would normally expect. Our article aims at pointing out, but not limited to, the requirements those are expected to affect insurance business operations to the greatest extent.

Kulcsszavak: IFRS 17, üzleti hatáselemzés, pénzügyi hatáselemzés

Keywords: IFRS 17, business impact assessment, financial impact assessment

JEL: G22, M48

DOI: 10.18530/BK.2018.3.58

<http://dx.doi.org/1018530/BK.2018.3.58>

Tapasztalataink alapján a piac egy részének körében elterjedt megközelítés, hogy a Szolvencia II-nek megfelelő, már meglévő folyamatok eleget tesznek az IFRS 17 (a továbbiakban: Standard vagy IFRS 17 Standard) legtöbb követelményének. Bár sok esetben a jelenleg alkalmazott megoldásokból érdemes kiindulni, a teljes megfeleléshez ennél jóval több erőfeszítésre lesz szükség. Elsőként szeretnénk eloszlatni néhány tévedést az IFRS 17 implementációjával kapcsolatban a teljesség igénye nélkül.

10 tévhit az IFRS 17 bevezetése kapcsán

1. Mivel az IFRS 17 azzal a céllal készült, hogy következetes és elvi megalapozottságú számviteli szabályokat határozzon meg a biztosítási szerződésekre vonatkozóan, így jóformán csak a számviteli és aktuáriusi területet érinti annak jövőbeli alkalmazása.

Téves következtetés, hiszen a következőkben rávilágítunk számos olyan területre, amely aktuáriusi, IT, illetve humán erőforrás szempontból biztosan érintetté válik.

2. A Szolvencia II már meglévő folyamatai és módszertani megvalósítása néhány kisebb módosítással áttemelhető.

Téves elgondolás, hiszen már ott eltér a két rezsim követelményrendszere, hogy a nem veszteséges szerződéscsoportokat milyen dátumon kell először értékelni. Igaz ugyan, hogy a biztosítási szerződés definíciója, a szerződés határok meghatározása vagy éppen a figyelembe veendő költségek köre (például befektetési tevékenységhez kapcsolódó költségek, szerzési költségek stb.) csak kisebb mértékben módosulnak a Szolvencia II-höz képest, azonban az IFRS 17 számos olyan új megközelítést, eljárást tartalmaz, amelyek egyáltalán nem léteznek a Szolvencia II keretein belül. Az aktuáriusi kalkulációk során alkalmazandó eltérő granularitási szint¹ és a fent említett értékelési dátumok miatti eltérések szintén kellő odafigyelést igényelnek.

3. A szerződéscsoportok létrehozása egyszerű, homogén kockázati csoportok képzését igényli.

A Standard szerint ennél mélyebb elemzést igényel a szerződéscsoportok előállítás, mivel nem csak az egymáshoz hasonló kockázatok alapján történik a besorolás. Egy komplett klaszifikációs folyamatot kell kialakítani és dokumentálni, aminek során a szerződések bekerülési időpontja, kockázati tulajdonsága és veszteségessége a főbb szempontok. Utóbbival kapcsolatos a következő pont is.

4. A szerződések veszteségességi szintjének megállapítása a szerződéscsoport bekerülése előtt² egyszerűen beilleszthető a beszámolóképzési folyamatba.

A szerződéscsoportok meghatározásának egy olyan eleméről beszélünk, amelyet a biztosítónak rendszeresen el kell végeznie minden beszámolóképzéskor az új szerződésekre, valamint azokra a szerződésekre, amelyek az előző beszámolóképzéskor elvégzett veszteségességi szint meghatározása során nyereségesnek bizonyultak, de a későbbi kezdet miatt még nem kerültek bemutatásra. Tekintve, hogy a tesztet szerződés szinten kell végrehajtani, annak implementálása a biztosító folyamatába az IT rendszerekre és az erőforrás-kapacitásra is nagy hatással lesz. Éppen ebből kifolyólag annak kérdése is felmerül, hogy a beszámolóképzés során ezt az új folyamatot

hova helyezze el a biztosító, például az értékelés előtt a zárási folyamatban vagy esetleg egy, a zárási folyamatot megelőzően a priori veszteségességi indikátorok felállításával készüljön a teszt. Utóbbi esetben elvárás a veszteségességi indikátorok rendszeres felülvizsgálata, ami hasonlóan jelentős erőforrás-igényű feladat a biztosító számára.

5. A szerződések értékelése, amit minden beszámolóképzéskor a teljes szerződésállományra vonatkozóan el kell végezni, a meglévő IT rendszerek kapacitását nem növeli jelentősen, és nem igényel IT beavatkozást a számítások elvégzése.

Az értékelés elvégzéséhez jóval részletesebb adathalmazra (mivel a pénzügyi beszámolóban bemutatandó elemek száma jelentősen megnövekszik), új adattípusokra, új részfolyamatokra (pl. szerződések veszteségességi szintjének megállapítása), valamint nagyobb számítási és adattárolási kapacitásra lesz szükség.

6. Nem-életbiztosítási ágazat esetében a pénzáramok kárkifizési háromszög (kárbekövetkezési periódus) alapú meghatározása az IFRS 17 szerinti beszámoló készítésekor gond nélkül alkalmazható.

A szerződéscsoportok meghatározása során a kohorszokra³ való felosztásból fakadóan (azaz hogy egy kohorszba csak olyan szerződések tartozhatnak, amelyek kibocsátása között egy év vagy annál kevesebb idő telik el) érdemes megfontolni milyen megoldással (például allokációs módszerrel) lehet elkülöníteni a pénzáramokat, amennyiben azok eltérő szerződéscsoportba tartozó szerződésekhez kapcsolódnak.

7. A meglévő aktuáriusi szoftverek minimális módosítással vagy fejlesztéssel képesek a megfelelő teljesítési pénzáramokat előállítani.

Ezt cáfoló példaként lehet említeni a nem-életbiztosítási szerződések jövőbeli pénzáramainak diszkontálását, a szerződéses szolgáltatási marzstot⁴ (CSM) vagy a veszteség komponens⁵ (LC), illetve a kockázati kiigazítás kiszámítását szerződéscsoportonként. Érdemes időben megvizsgálni, hogy a biztosító által használt meglévő aktuáriusi szoftver képessé tehető-e az előbb felsorolt tételek meghatározására, vagy esetleg az aktuáriusi szoftveren kívül más IT platformon szükséges azokat számolni, és végül a beszámolóképzítő rendszerrel összekötni. A diszkontálás esetében fontos kihívás még a felhasznált diszkontgörbék előállításának kialakítása, ugyanis ebben a tekintetben az IFRS 17 jelentősen túlmutat (különböző diszkontgörbe alkalmazása különböző kötelezettség pénzáram kategóriákra, éven belüli súlyozott diszkontgörbe) a jelenlegi, például Solvencia II során alkalmazott működésen.

8. A tartott viszontbiztosítási szerződések értékelése nem tartogat jelentős kihívásokat.

Az egyik kihívást a viszontbiztosítási treaty⁶ alá tartozó olyan szerződések pénzáramainak megbecslése jelentheti, amelyeket még nem kötött meg a biztosító.⁷ Ehhez érdemes végiggondolni, hogy az új szerződések tervszámaival hogyan lehet mindezt összehangba hozni. A másik kihívás az értékelések során alkalmazott feltételezések összhangban való alkalmazása a viszontbiztosítási treaty, valamint az az alá tartozó szerződések között.⁸ A harmadik kihívást a pénzáramok becslése során a viszontbiztosító partnerek nem-teljesítési kockázatának figyelembevétele jelentheti. Ehhez kapcsolódóan fontos még kiemelni a viszontbiztosításokhoz kapcsolódó adatok megfelelően automatizált összegyűjtését és azok tárolását, ami közvetett módon elengedhetetlen

ahhoz, hogy a Standard fenti követelményeinek eleget tehesen a biztosító.

9. A biztosító KPI-okon („key performance indicator”) alapuló juttatási sémákat nem érinti a Standard.

Érdemes elemezni azokat a juttatási sémákat, amelyek a Standard implementációja előtt a biztosító díjbevételén vagy eredményén alapulnak, hiszen a beszámolóváltás után a bevétel és a profit meghatározása változik.

10. A zárási folyamat átalakítása kimerül a jelenlegi riportálási követelményeken felüli, új elemekre (például kockázati kiigazítás, CSM, veszteség komponens) vonatkozó számítások elvégzésével és azok beemelésével a folyamatba.

A biztosító zárási folyamatának átalakításakor fontos tényező az elvégzendő feladatokra maximálisan allokálható idő. Ebből kifolyólag nemcsak a fenti számítások beemelését kell figyelembe venni a zárási procedúra során, hanem a szerződésállomány-számításhoz elvárt granularitási szintjét. Gondolhatunk itt például arra, hogy a Standard engedi a szerződés csoportszinttől eltérő, magasabb granularitási szintű számítások elvégzését, ha utána az eredményeket újra a jelentéstételhez elvárt szintre bontja le a biztosító. Ezzel természetesen megfelelő allokációs módszer kialakítása szükséges, amihez ellenőrzési pontok beépítése is elengedhetetlen. Bár a magasabb szintű adathalmazzal történő számítások időt spórolhatnak meg, nem árt a teljes folyamat előzetes átvilágítása és átgondolása.

Az IFRS 17 Standard nem csupán az aktuáriusi és pénzügyi területek számára fog változást, új feladatokat jelenteni.

Mindezek felismerése, az érintett területek azonosítása, a feladatok időbeni felvázolása kritikus fontosságú az új szabványnak történő megfelelés eléréséhez. Bár az IFRS 17 Standard legfőbb célja a biztosítók pénzügyi beszámolójának egységesítése, nem csupán az aktuáriusi és pénzügyi területek számára fog változást, új feladatokat jelenteni. A következőkben a Standard implementációjának a biztosítók működésére gyakorolt legfontosabb hatásait szeretnénk bemutatni.

A biztosítói működésre gyakorolt üzleti hatások

Stratégia és tervezés

A biztosítóknak az IFRS 17 Standard bevezetését megelőző időszakban érdemes megfontolniuk, hogy a továbbiakban az IFRS-ek vagy a magyar Számviteli törvény szabályai alapján szeretnék az elsődleges pénzügyi beszámolójukat elkészíteni. Attól függően, hogy egy biztosító egyedi beszámolóképzés céljából alkalmazza az IFRS-t, vagy az anyavállalata számára készítendő jelentéscsomag részeként, más materialitási szintek vonatkoznak rá, ami hatással lehet az alkalmazni kívánt megoldás kiválasztására. A választás hatása jelentős, mivel ha az IFRS szerinti elsődleges beszámolóké-

szítést választja a cég, mindenképp szükség lesz többek között az egyéni és cégszintű teljesítmény mérésére használt mértékek, KPI-ok módosítására. Ezáltal az IT működés és a jelentési folyamatok is érintve lesznek. Az adózási hatásokkal is számolni kell, mivel az adóalap is az IFRS szerinti beszámoló alapján lesz meghatározva, valamint az áttérésre speciális adózási előírások vonatkoznak, amelyek bemutatása nem képezi e cikk részét. Az új, egyéni és cégszintű pénzügyi teljesítményt mérő mutatókat úgy kell meghatározni, hogy azok a korábban alkalmazott, például díjbevétel- vagy eredményalapú mérés helyett az IFRS 17 szerinti pénzügyi beszámoló elemein alapuljanak, illetve azokkal összhangban legyenek. Mivel a biztosítási díjbevétel és a profit meghatározása alapvetően megváltozik az IFRS 17 alatt, az ezeken a mutatókon alapuló juttatási sémákat is módosítani kell. Az új mérési módszer kialakításában figyelembe kell venni a biztosító hosszú távú pénzügyi és stratégiai céljait. A biztosító vezetőségének oktatása az új Standard követelményeire, hatásaira ezen okok miatt is kulcsfontosságú lesz. Érdemes többféle szimulációt végezni az IFRS 17 egyéni és cégszintű pénzügyi teljesítményre gyakorolt hatásának vizsgálatára, ezzel támogatva az új mérési rendszerek kialakítását.

Az előrejelzési folyamatokban, pénzügyi és stratégiai tervezésben is megjelenik az IFRS 17 hatása. A tervriportokat úgy kell módosítani, hogy azok az előzőekhez hasonlóan az új pénzügyi mutatókat is figyelembe vegyék. Fontos megjegyezni, hogy ezen okból az IFRS 17 szerinti új elemek definiálása, a folyamatok kialakítása már jóval az alkalmazási határidő előtt szükséges lehet.

Mivel a biztosítók pénzügyi beszámolója tartalmában és szerkezetében is megváltozik, fontos a változások megfelelő kommunikációja a cégtulajdonosok, befektetők számára. Az aktuáriusok feladatköre várhatóan kibővül az eredmények, beszámolóelemek menedzsment részére történő indoklásával és a változások hatásának ismertetésével.

Emberi erőforrások és szervezeti felépítés

Az új pénzügyi beszámoló készítésében és a zárási folyamatokban megnövekedett feladatok száma miatt szükség lesz a rendelkezésre álló erőforrások felmérésére a leginkább érintett aktuáriusi, számviteli és IT területeken. Nem elég csak a hatáselemzési és az implementációs szakaszra tervezni, a Standard hatályba lépése utáni éles működés során folyamatosan működtetni kell az újonnan kialakított kalkulációs folyamatokat, az előálló eredményeket pedig elemezni, monitorozni kell.

Ideális esetben az IFRS 17 hatása a szervezeti működésben is megjelenik, mivel a beszámoló előállításához a pénzügyi, számviteli, aktuáriusi és IT terület részéről szorosabb együttműködésre lesz szükség. A szakterületek közötti keresztfunkciók kialakítása hatékonyabbá teszi a beszámolóalkészítés folyamatát. A társterületeknek sokkal jobban meg kell érteniük egymás feladatait, az előállított eredményeket, valamint azok felhasználását a saját szakterületükön. Az új szabályozás egyik legnagyobb

kihívása a területek munkájának összehangolásában, valamint a megfelelő tudással rendelkező szakértők megtalálásában, felkészítésében rejlik.

IT rendszerek és adatok

Az IFRS 17 implementációjának sikeres kivitelezése nagyban múlik a biztosító jelenlegi IT rendszereinek és folyamatainak felkészültségén, valamint az IT erőforrások pontos tervezésén. A szerződés-nyilvántartó és -kezelő (díj-, kár-, jutalékelemeket tartalmazó), aktuáriusi, számviteli, riportálási és egyéb biztosító specifikus IT rendszerek állapotának és jelenlegi funkcióinak, rendszerkapcsolatainak alapos feltérképezése a projekt egyik alapköve.

Az új pénzügyi beszámoló előállításához szükséges számítások végrehajtásához a szerződések jóval több adatára lesz szükség, mint jelenleg. Új adattípusokat kell definiálni, és az adatok struktúráján is változtatni kell. Például ahhoz, hogy a portfólió szerződéseit az IFRS 17 szerint csoportokba rendezzük, a szerződések profitabilitását egyenként meg kell állapítanunk, illetve a szerződések bekerülési időpontját ismernünk kell. Ha új adattípusokat definiálunk, a rendszereket fel kell készíteni azok tárolására, kezelésére. A már meglévő szerződések historikus adatainak előállítása vagy különböző IT rendszerekből való összegyűjtése problémás lehet. A szerződésadatok, aktuáriusi számítások eredményei, értékesítési adatok és díjak sokszor különálló rendszerekben vagy az architektúrán kívüli fájlokban (Excel, access, txt) vannak tárolva. A helyzet még komplexebb, ha a biztosító korábbi, már nem használt IT rendszereiből migrált adatok vannak, esetleg vásárolt portfólióval rendelkeznek. Adatmigrációk esetén a már nem aktív (lejárt, visszavásárolt vagy megszűnt) szerződések esetén szokásos módszer, hogy a szerződés adatát nem migrálják át az új rendszerbe. Ebben az esetben az archivált adatok kinyerése a már régóta nem használt IT rendszerekből nehézséget jelenthet.

Amennyiben a szükséges adatok rendelkezésre állnak, fontos azok konzisztenciájának, megbízhatóságának ellenőrzése. A historikus adatok minősége, formátuma, teljessége rendszerenként különbözhet. Szükség lehet az adatok tisztítására és egységesítésére ahhoz, hogy riportálási célokra fel tudjuk őket használni.

A biztosítóknak a 2019. év végi pénzügyi beszámolót már úgy kell elkészíteniük, ahogyan azt az IFRS 17 követelményei elvárják. A következő egyéves periódust nevezzük az átmenet („transition”) időszakának, amikor párhuzamosan be kell mutatni a régi és az új beszámoló szerint is a biztosító teljesítményét, így megkapjuk az IFRS 17-re való áttérés eredményre gyakorolt hatását. Az átmenetre a Standard három módszert ajánl fel: a teljes retrospektív, a módosított retrospektív és a „fair value” megközelítés közül portfóliónként kell választani. A megfelelő módszer kiválasztása a szükséges adatok rendelkezésre állásától fog függeni. Abban az esetben, ha nem a teljes retrospektív megközelítést alkalmazza a biztosító, döntését a beszámoló mellékletében alaposan meg kell indokolnia. Ez az indoklás nagyban IT érveken, az adatok elérhetőségén fog alapulni.

Folyamatok

Az adatok mellett a másik nagy kihívás a rendszerek felkészítése lesz az IFRS 17-nek megfelelő folyamatok, kalkulációk elvégzésére. Gyakori tévhit, hogy a Szolvencia II megfeleléshez kialakított folyamatok megoldják ezt a kérdést. A következőkben bemutatjuk, hogy melyek azok a legfontosabb folyamatok, amelyek kialakítására vagy éppen a meglévő működés módosítására lesz szükségük a biztosítóknak. Fontos, hogy minden kialakított folyamat visszakövethető és auditálható módon dokumentálva legyen, a kapott eredményeket pedig tárolják el a rendszerek.

- **Klasszifikáció:** Amennyiben a biztosítási szerződés olyan befektetési vagy szolgáltatási elemet tartalmaz, amelyre a Standardban meghatározott feltételrendszer⁹ teljesül, azt kötelezően le kell választani a biztosításról, a nem leválasztandó elemeket pedig kötelezően együtt kell kezelni a főbiztosítással. Ez különbözik a Szolvencia II gondolatmenetétől, ahol kockázati alapon volt megközelítve a szerződések szétbontása. Szerződéskomponensként meg kell állapítani, hogy melyik IFRS alkalmazandó az értékelésre (pl. IFRS 9 vagy IFRS 15). A szétválasztási folyamat termékfejlesztési szinten is eldőlhet, de bonyolultabb esetekben az algoritmust az IT rendszerekbe is implementálni kell.

- **Csoportokba sorolás:** A biztosító teljes portfólióját az IFRS 17-nek megfelelő csoportokba és portfóliókba kell sorolni. A folyamathoz egy olyan döntési algoritmust kell implementálni a szerződésfelvételi, szerződéskezelő vagy az aktuáriusi rendszerekbe, amely figyelembe veszi az adott szerződés bekerülési időpontját, kockázati tartalmát és profitabilitását. Ezen adatokra szerződésként lesz szükségünk, és a profitabilitás kiszámítását is szerződésszinten kell elvégezni. Ehhez a jelenlegi profitesztekben használt módszerek használhatóak lesznek, a nehézséget a szerződésszintre átalakítás és a valós idejű számítások gyors elvégzése fogja okozni.

- **Diszkontálás:** A jövőbeli pénzáramokat olyan diszkontgörbével kell diszkontálni, amely a szerződés jövőbeli pénzáramainak karakterisztikáját tükrözi. A Szolvencia II által elvárt, EIOPA által közzétett kockázatmentes hozamgörbe alkalmazása már nem lesz elégséges. Az új diszkontgörbe megállapítása különösen azokban az esetekben lesz bonyolult, amikor a szerződés jövőbeli pénzárama a mögöttes eszközök hozamától függ. Emiatt a befektetéseket nyilvántartó és az aktuáriusi modelleket működtető rendszerek is érintettek lesznek az új folyamat kialakításában.

- **Kockázati kiigazítás:** A pénzáramok meghatározásán felül a biztosítónak egy olyan kiigazítást kell alkalmaznia, amely a pénzáramok várható jelenértékén túl kompenzálja az azok bizonytalanságából adódó kockázatot. A Szolvencia II-nél bevezetett kockázati marzs megállapításának folyamata hasznosítható, de az IFRS 17 kevésbé ad konkrét megoldást a számítás folyamatára. A felajánlott módszerekről és a konfidenciaszint mértékéről a portfólió tulajdonságainak figyelembevételével kell a biztosítónak döntenie.

- **CSM:** a szerződések és szerződés csoportok jövőbeli profitjának megállapítása teljesen új koncepció mentén történik az IFRS 17 alatt, ami mögött komplex számítások húzódnak. Az aktuáriusi rendszereket fel kell készíteni az új számításokra, valamint az adatok átadására a számviteli rendszerek felé. Amennyiben determinisztikus modellekkel nem oldható meg a szerződések értékelése, sztochasztikus módszerek alkalmazására is szükség lehet.

IT architektúra

Mivel az IFRS 17 alkalmazása során jóval több kalkulációra és azok párhuzamos futtatására lesz szükség, valamint a pénzügyi beszámolóban bemutatandó elemek száma jelentősen megnövekszik, célszerű lehet a biztosító IT architektúrájának újragondolása. Az Excel-alapú és manuális számításokkal, adatátadásokkal már nem lesznek hatékonyan teljesíthetőek az IFRS 17 követelményei. Különös nehézséget okozhat IT szempontból az átmenet, hiszen a teljes retrospektív átmeneti módszer alkalmazásakor az egész portfólió esetén meg kell adni a szerződések historikusan becsült pénzáramait a kezdeti bekerülés óta rendre minden beszámolóképzési időpontra, beleértve az azóta megszűnt szerződéseket is, majd így megállapítani a kezdeti CSM értékét. Automatizált folyamatok kialakításával az adatok előállítás, kezelési hatékonysága növekszik, ami elengedhetetlen lesz az új követelmények időben történő teljesítéséhez. Hasznos felmérni, hogy a meglévő rendszerek, folyamatok fejlesztése vagy akár egy teljesen új IT rendszer implementálása milyen költségeket okoz a biztosítónak, akár belső fejlesztési kapacitásból, akár a piacon elérhető külső szolgáltatók által kínált lehetőségek megvásárlásával.

■ Különös nehézséget okozhat IT szempontból az átmenet.

Az aktuáriusi zárasi folyamat ideje jelentősen megnövekedhet az új folyamatok, kalkulációk elvégzésének hatására, ez különösen indokolja az automatizációk alkalmazását. A meglévő szerverek, aktuáriusi és számviteli szoftver licenzek számát át kell gondolni. A szerződésnyilvántartó, aktuáriusi, pénzügyi és számviteli IT rendszerek közötti interfészek módosítására is sor kerülhet, mivel a jelenleginél jóval nagyobb mennyiségű adat átadására lesz szükség az egyes rendszerek között, illetve az adatátadás irányában is lehet változás, függően a biztosító által alkalmazott folyamatoktól, módszerektől. Például az aktuáriusi rendszereknek információt kell kapniuk a múltbeli CSM értékéről, míg a pénzügyi és számviteli rendszereknek a kockázati kiigazítás és a CSM számított értékéről, valamint a diszkontgörbékről kell információval rendelkezniük a pénzügyi beszámoló és a hozzá kapcsolódó magyarázatok előállításához.

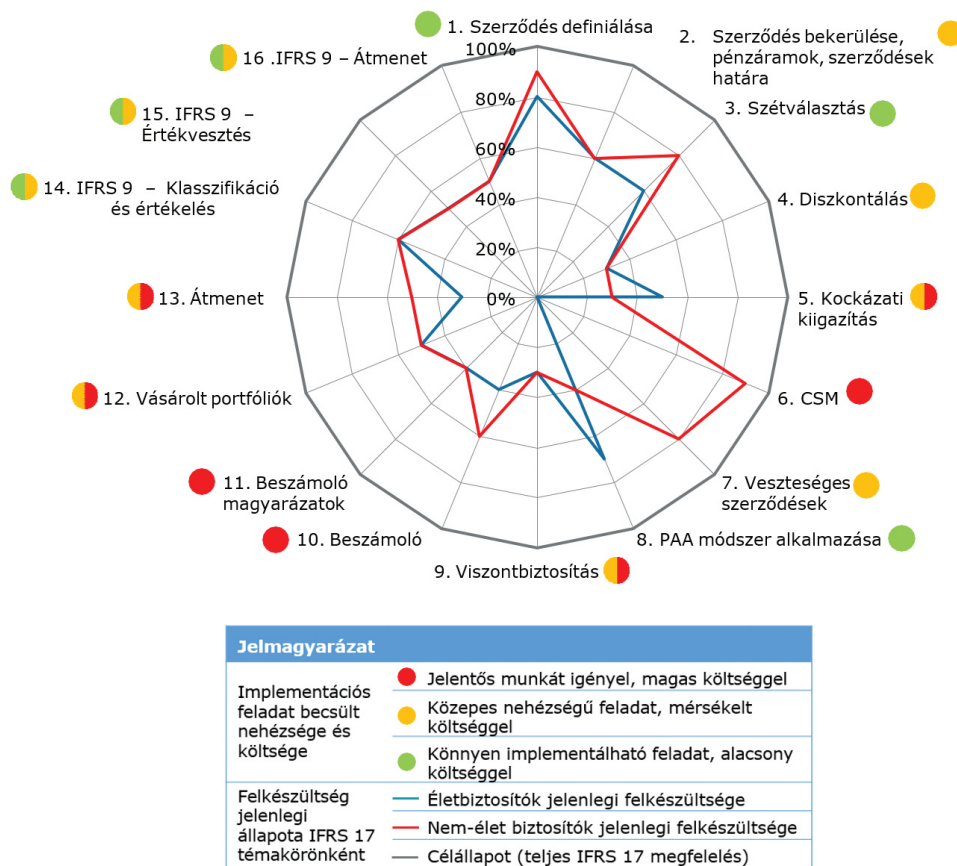
Piaci kitekintés

A magyar piac felkészültségéről tapasztalataink alapján általánosságban elmondható, hogy a legnagyobb problémát várhatóan az IT rendszerek szétszabdaltsága és nem komplex felépítése fogja okozni, emiatt a szükséges adatok előállítása problémás lehet.

A Szolvencia II-nél bevezetett elemek (szerződések határa, kockázati marzs, „best estimate” pénzáramok) az európai biztosítóknak általánosságban segítséget jelentenek, ezek IFRS 17 kompatibilissá alakításával elérhető az új követelményeknek (szerződések határának IFRS 17 szerinti definíciója, kockázati kiigazítás, IFRS 17 pénzáramok) való megfelelés. Azon elemek esetében, amelyek nem változtak jelentősen az IFRS 4-hez képest (pl. szerződés definíciója), az implementáció várhatóan kis erőforrás-befektetéssel megoldható lesz.

A brit biztosítók piacának elemzéséből (Deloitte UK kutatás, 2017. november) kiderül, hogy a legnagyobb erőforrásigény és -költség esetükben is az IFRS 17 által bevezetett új elemek előállításából fog adódni, valamint az új pénzügyi beszámoló és a hozzá kapcsolódó magyarázatok („disclosure”) generálása fogja őket kihívás elé állítani (1. ábra). Az élet- és nem-élet biztosítási ágakat külön vizsgálva elmondható, hogy a nem-élet ág felkészültségi szintje magasabb, ez a szerződések rövidtávúságának és az ebből adódó pénzáramok egyszerűbb felépítésének köszönhető.

1. ábra: A brit biztosítási piac IFRS 17 felkészültsége 2017 végén

Forrás: Deloitte UK kutatás, 2017. november

A globális piacot tekintve az Economic Intelligence Unit (EIU) 2017-ben végzett kutatása adhat viszonyítási alapot, amelyet a Deloitte 2018-as biztosítási jelentésében publikált. A globális biztosítótársaságok részéről 340 fő biztosítási szakértő, vezető bevonásával végeztek felmérést annak felderítésére, hogy a biztosítók hogyan látják az IFRS 17 bevezetésére való felkészültségüket két és fél évvel az átmenet időszaka előtt. A főbb eredményeket az alábbiakban foglaljuk össze:

- A határidő teljesítése kritikus lesz: A globális társaságok képviselőinek 90 százaléka gondolja, hogy a 2021-es bevezetési határidőre meg fognak felelni az IFRS 17 követelményeinek. A regionális megoszlást tekintve az európai biztosítótársaságok felkészültebbnek tartják magukat a bevezetésre.
- Szükséges a meglévő technológiák fejlesztése: A biztosítók 87 százaléka szerint a jelenleg használt IT rendszereiket fejleszteni kell annak érdekében, hogy a megnövekedett adatigényt és az új kalkulációkat el tudják végezni. Az adatok előállítását és rendszerezését jelölték meg a megkérdezettek a legnagyobb technológiai kihívásnak az IFRS 17 tekintetében.
- A bevezetés jelentős költséggel fog járni: A biztosítók jóval magasabb összköltséget várnak az implementáció elvégzésére, a szakemberek 35 százaléka több mint 50 millió eurós összköltséget becsül az implementáció elvégzésére a teljes cégcsoportjuk esetében, 2013-ban ugyanebben a körben végzett felmérésen ez az arány még csak 7 százalék volt.
- Az IFRS 17 előnyei kompenzálják a bevezetés magas költségeit: A biztosítók szakértőinek 93 százaléka úgy gondolja, hogy az új szabályozás hasznossága meghaladja a felmerülő költségeket, ez az arány 2013-ban csupán 21 százalék volt. Ez is bizonyítja, hogy az új Standard fontosságát fokozatosan ismeri fel a piac. A megkérdezettek az IFRS 17 alábbi három előnyét értékelik a leghasznosabbnak:
 1. A pénzügyi beszámolók jobban tükrözik az üzleti teljesítményt.
 2. A tőkepiacokon erősebb jelenlétet biztosít.
 3. A termékfejlesztésekben jól felhasználhatóak az új információk.
- Az aktuáriusi és számviteli tudásra nagy szükség lesz, a területek közötti együttműködés előtérbe kerül:

Az együttműködés képességét ugyanolyan fontosságúra értékelték, mint az aktuáriusi szakértelmet. A vezetők egy része a pénzügyi és aktuáriusi területek integrációját tervezi. A legnagyobb kihívást abban látják, hogy a projekt végrehajtásához szükséges szakértői erőforrást megtalálják a munkaerőpiacon.

A biztosítói eredményre gyakorolt pénzügyi hatások

Mint ahogy azt már több ízben láthattuk cikkünkben, az új számviteli szabványra való átállás során rengeteg döntést kell hoznia a biztosítónak. A menedzsment feladata, hatásköre és felelőssége lesz, hogy a lehetőségek közül meghatározza a használandó metódusokat. A hosszú távú hatások miatt érdemes alaposan felkészülni ezen döntések meghozatala előtt.

Pénzügyi tekintetben több olyan releváns kérdés merül fel, amelyek egy számviteli rendszer változásakor érdekesek lehetnek, és ezek megválaszolása segítheti a vezetőket a döntéshozatal során. A legfontosabb kérdések közé tartoznak:

- átmenetkori hatás vizsgálata¹⁰,
- profit (adózás előtti eredmény) időbeli alakulása,
- CSM mértéke és főképp annak beszámolási időszakonkénti változásának dinamikája és mértéke.

Az új számviteli szabványra való átállás során rengeteg döntést kell hoznia a biztosítónak.

Az átmenetkori hatás lényegében az IFRS 4 szerinti tartalék és az IFRS 17 tartalék közötti különbség (amennyivel több az IFRS 4 tartalék szintje, annyi az átmenet hatása). Ez az átmenet dátumára¹¹ nézve egyszeri tételként fog megjelenni a saját tőkében, így bizonyos tekintetben a későbbiekre nézve csak veszteségnyelő képessége lesz. A profit tekintetében az a kezdeti benyomásunk, hogy az IFRS 17-es nyereség kiegyensúlyozottabb lesz az IFRS 4 szerinti nyereségnél, de vajon ez minden esetben (termék, választott értékelési módszertan stb.) így van? A CSM a biztosítói bevételek legfontosabb eleme, lényegében a jövőben várhatóan realizálható nyereség. Emiatt annak beszámolási időszakonkénti változása az időszak nyereségességéről adhat képet.

Ezen hatások számszerűsített eredményeire hatással lesznek olyan döntések, mint például:

- szerződések aggregációja (csoportok, kohorszok és portfólión belüli nyereségességi szint alapján),
- értékelési módszertanok közötti választások (BBA vagy VFA, BBA vagy PAA),
- diszkontráták változási hatásának elszámolása (egyéb átfogó jövedelemben¹² vagy az eredménykimutatásban¹³),
- átmenetkor alkalmazandó módszer (teljes retrospektív, módosított retrospektív vagy valós érték megközelítés¹⁴).

Fontos a kapcsolat egyéb más standardokkal is. Az eszköz oldalra az IFRS 9 vonatkozik majd, kötelezettség oldalra az IFRS 17, és az IFRS 17 átállás keretében meghozott döntések és választások befolyással lehetnek az IFRS 9 szerinti üzleti modell meghatározására, mivel a pénzügyi eszközök értékelhetők amortizált bekerülési értéken vagy egyéb átfogó eredménnyel szemben valós értéken is.

Az egyes döntések előkészítése pontos és alapos számításokat igényel, azonban sok esetben – mint ahogy arról korábban írtunk – erre nem feltétlenül állnak készen a biztosítótársaságok. A teljes felkészülés nagyon hosszú folyamat, és rengeteg fejlesztést igényelhet, azonban első lépésként ahhoz, hogy általános képet kaphassunk a várható változásokról, érdemes lehet különböző egyszerű egyszerűsítések mellett elemezni az állományt. Egy ilyen hatáselemzés végrehajtása során amellyel, hogy benyomásunk lesz mind a számítási folyamat komplexitásáról, mind a pénzügyi hatásokról, feltárhatunk olyan modellezési hibákat és adathiányosságokat, amelyek javítása és helyreállítása elengedhetetlen lesz a tényleges számításokhoz. A felmérés az átmenetkor alkalmazandó módszerekhez szükséges adatok elérhetőségét is felderíti, így nagyban hozzájárul a döntés meghozatalához.

A következőkben bemutatunk egy lehetséges megoldást a pénzügyi hatáselemzésre, amelyben kitérünk arra is, hogy milyen egyszerűsítések és feltételezések mentén lehet viszonylag rövid idő alatt, első körben jól átfogó képet kapni a biztosítási portfólióra gyakorolt hatásokról.

Esettanulmány

A fentebb említett konkrét hatások bemutatásához célunk, hogy előállítsuk és összehasonlítsuk ugyanazon szerződésekre az IFRS 4 és IFRS 17 szerinti pénzügyi beszámolókat (mérleg, eredménykimutatást és adott esetben egyéb átfogó jövedelmet). Jelen esettanulmányban vegyes, kockázati és unit-linked életbiztosítási termékre vonatkozó eredményeket mutatunk be. Elsődlegesen most a két standard alapján számított profit közötti különbség kimutatására, valamint a CSM hosszú távú és éven belüli alakulására fókuszálunk. Az átmenetkori számítások tekintetében teljes retrospektív megközelítést alkalmaztunk.

A számítások egy általunk előállított minta biztosítási portfólió adatain alapulnak, a számszaki végeredmények helyett pedig inkább a hatások iránya, mértéke fontos jelen esetben, így bemutatásunkban arra koncentráltunk. Az eredmények és az azokból levonható konklúziók konkrét értékek nélkül is jól mutatják a hatások lényegét.

A számításokat Prophet 9-ben végeztük, az International Liability és IFRS 17 könyvtárak segítségével. A bemeneti adatok előkészítéséhez és az eredmények kiolvasásához MS SQL-t és MS Excelt használtunk, míg az eredmények hatékony és lényegre törő megjelenítése Power BI szoftverben történt.

Alkalmazott egyszerűsítések

Hatáselemzésünk során több olyan feltételezéssel is éltünk, melyek eredményre gyakorolt hatását külön-külön is vizsgálni lehetne, azonban a célunk eléréséhez – miszerint minél rövidebb idő alatt, minél komplexebb, valós képet kapjunk a várható hatásokról – az alábbi feltételezéseket, egyszerűsítéseket használtuk:

- Az eszköz oldal tekintetében mindent pénzeszközként¹⁵ kezeltünk, így ez egyfajta kiegyenlítő elemként¹⁶ jelenik meg a mérleg két oldala között.
- Terméktípustól függetlenül általános értékelési modellt¹⁷ (GMM) vagy változó díjas megközelítést¹⁸ (VFA) alkalmaztunk.
- A szerződések aggregációja során a kohorszok megállapításánál az egy éven belül kezdődő, ugyanazon módozat alá eső szerződéseket tekintettük összetartozónak, azonban a szerződések veszteségességi szintjének megállapításánál (OCT) szerződés szinten nem vizsgáltuk a profitabilitást, és nem különítettük el a veszteséges szerződéseket, ugyanis előzetes elemzések során kiderült, hogy a portfóliónak elenyésző része érintett.
- Adatok hiányában a becslött és valós pénzáramok közötti eltéréssel nem számoltunk – sem díj, sem szerzési költségek esetén.

Feltételezések

Ahhoz, hogy teljes retrospektív értékelést tudjunk alkalmazni a portfólióra, olyan feltételezéseket kell historikusan alkalmaznunk, amelyeket a megelőző értékelési időpontokban használtunk volna IFRS 17-es értékelésre. Ehhez megfelelőek lehetnek a kötelezettségmegfelelési teszthez¹⁹ (LAT) használt feltételezések. Mivel ezen adatok esetünkben rendelkezésre álltak, így a diszkontrátákra, mortalitásra, törlési rátákra, indexálás elfogadására vonatkozó feltételezések az éves LAT számításokból származnak.

Számítások

A konkrét pénzáramok előállításához a Prophet 9 IFRS 17 könyvtárát használtuk, ezeket egy meglévő tartalékolási modellből származó pénzárameredmények alapján töltöttük be. Megjegyezzük, hogy ezen eredmények származhatnak akár magából a Prophet-ből, azaz egy érvényben levő tartalékoló modellből, akár valamilyen külső rendszerből. A futások eredményeként kiolvashatóvá váltak mind az IFRS 4, mind az IFRS 17 szerinti beszámolók (mérleg és eredménykimutatás).

A számítások során nagyon gyakori, hogy nem a teljes portfólióra történik a hatáselemzés, azonban a végeredmények tekintetében sokszor a teljes kép az érdekes. Érdemes a nem modellezett és modellezett termékek között a profitstruktúra alapján kapcsolatokat keresni, és ezáltal elvégezni a vetítést, azonban figyelembe kell vennünk, hogy az IFRS 4 szerint nem annyira kiegyensúlyozott a profit alakulása, így például mindenképpen megfontolandó, hogy az adott állomány lejáratáig mennyi idő van hátra.

Eredmények

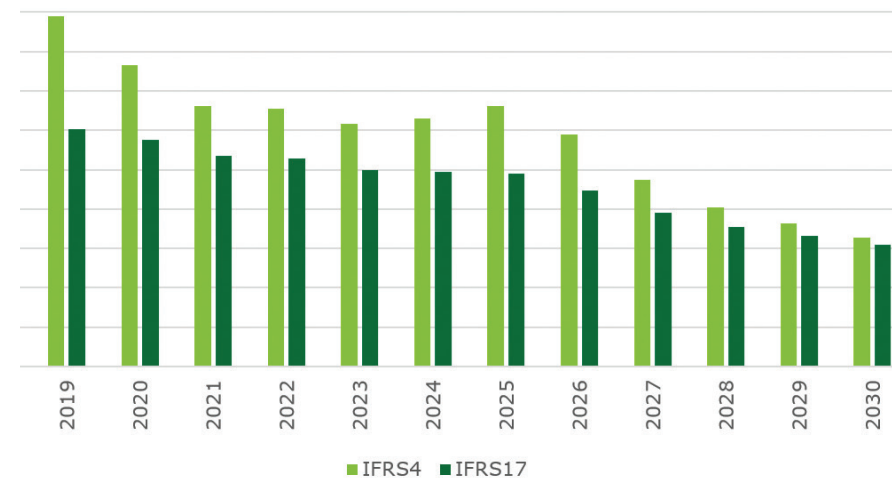
Jelen tanulmány legfontosabb tanulságaiként az alábbiakat emelhetjük ki.

A nyereség alakulása

Elsődleges megállapításunk, hogy ezen állomány esetén (mindhárom termék eredményeit összességében vizsgálva) az IFRS 17 szerinti profit (azaz az átfogó eredmény, ami az eredménykimutatás és az egyéb átfogó jövedelem összege) kiegyensúlyozottabb, kevésbé volatilis, mint az IFRS 4 szerint (2. ábra). Azonban a profitok alakulásáról elmondható, hogy termékenként nagyon különbözőek (3.-4.-5. ábra). Mivel az eszköz oldalt nem modelleztük, így a valós kép a profitok tekintetében más lehet, hiszen az eszköz-forrás menedzsment szintén hatással lehet az eredményre.

Az elemzésünk alapján elmondható, hogy a profitszintek közötti különbséget az átmenetkor ártértékelési különbözetként a tőkében jelenik meg egyszeri hatás formájában.

2. ábra: A teljes portfólió nyereségének hosszú távú alakulása

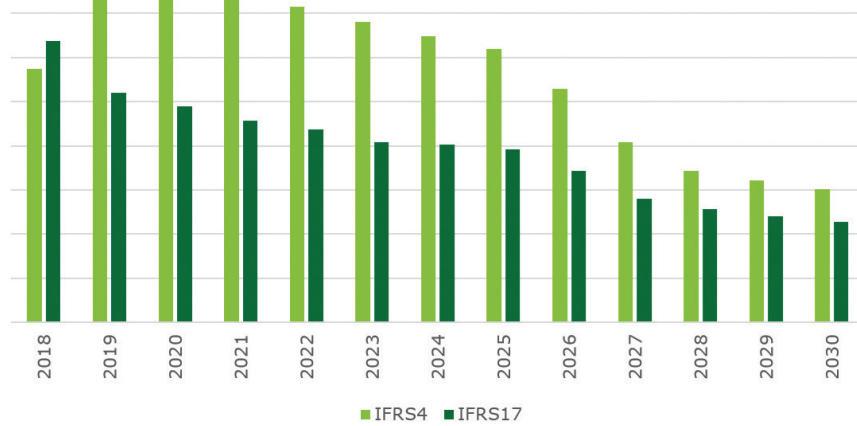
Forrás: Deloitte pénzügyi hatáselemzés biztosítási portfólión

3. ábra: Vegyes biztosítások nyereségének hosszú távú alakulása

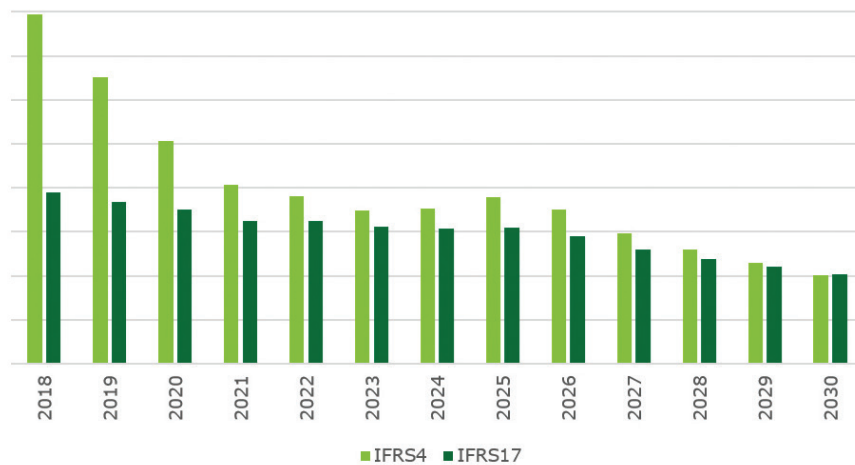
Forrás: Deloitte pénzügyi hatáselemzés biztosítási portfólión

4. ábra: Kockázati biztosítások nyereségének hosszú távú alakulása

Forrás: Deloitte pénzügyi hatáselemzés biztosítási portfólión

5. ábra: UL biztosítások nyereségének hosszú távú alakulása

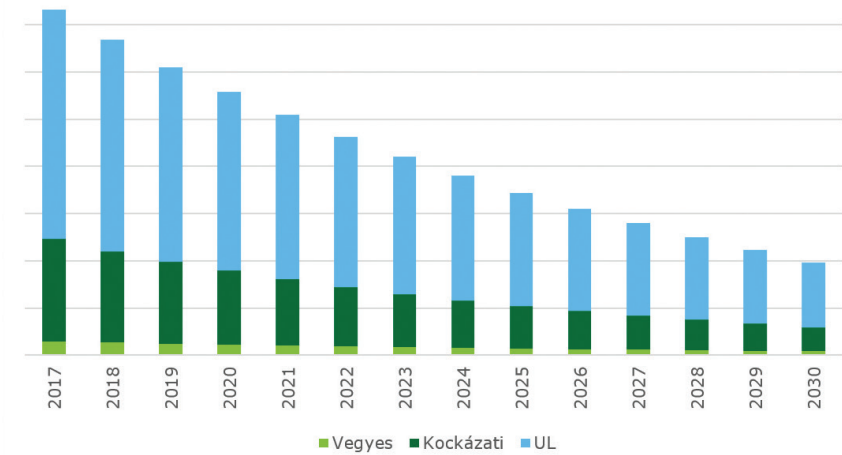

Forrás: Deloitte pénzügyi hatáselemzés biztosítási portfólión

CSM alakulása

Mindhárom termék esetében megállapítható, hogy az eredmény alakulása az évek során kiegyensúlyozott, nincsenek benne nagy kilengések (6. ábra). A CSM változása nagyban függhet a választott fedezeti egységektől és az allokációs módszertől. Jelen esetben a fedezetben levő szerződések számát használtuk egy kohorsz fedezeti egységeinek meghatározásához, valamint a CSM allokációjához.

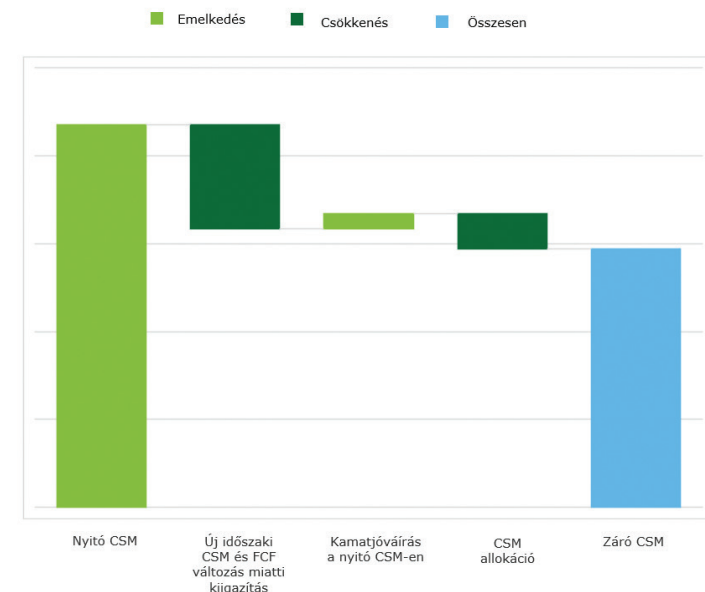
6. ábra: CSM hosszú távú alakulása a három modellezett termék esetében

Forrás: Deloitte pénzügyi hatáselemzés biztosítási portfólión

A CSM éven belüli alakulásának szemléltetéséhez a vegyes biztosítások 2017. évi kohorszára vonatkozó változásokat mutatjuk be a 7. ábrán.

7. ábra: CSM 2017 és 2018 közötti alakulása vegyes biztosítás esetében

Forrás: Deloitte pénzügyi hatáselemzés biztosítási portfólión

A pénzügyi hatáselemzések során számos egyéb aspektusra is ki lehet térni, például még érdekes lehet az értékelési módszer kiválasztása vagy az egyéb átfogó jövedelem alkalmazásának lehetősége. A hatáselemzés egyik legfontosabb hozadéka véleményünk szerint, hogy átfogó képet kapunk a vizsgált állomány jelenlegi helyzetéről, de ami még talán ennél is hasznosabb, hogy az esetlegesen alkalmazandó egyszerűsítések szükségességét feltárja.

A cikkünkben bemutatott üzleti és pénzügyi hatások és felvetett problémák alapján látható, hogy az IFRS 17 követelményeire történő sikeres felkészüléshez elengedhetetlen egy időben elkészített implementációs terv a biztosítók számára. Az alkalmazott módszerek meghatározása és alapos alátámasztása mellett az IT erőforrások tervezése lesz az egyik kulcskérdés. Kezdeti lépésként a biztosítók jelenlegi helyzetének, működésének megismerése, a Standard hatásainak elemzése javasolt ahhoz, hogy valóban elégséges idő álljon rendelkezésre az IFRS 17 Standard bevezetését megelőző felkészülésre.

HIVATKOZÁSOK

- ¹Granularitási szint alatt a biztosítási szerződésállomány aggregációs szintje értendő, azaz hogy mennyire részletesen van megbontva egy állomány (portfólió, kohorsz, szerződés csoport).
- ²A megfelelő módszertan, amely alapján az adott szerződés csoportot később értékelné kell (BBA, VFA, PAA). A Standard különbséget tesz a PAA módszer szerint értékelt szerződések és a többi módszer szerint értékelt szerződések között. A PAA esetében azzal a feltételezéssel kell élni, hogy az első értékeléskor egyik szerződés sem veszteséges, hacsak nincs rá olyan bizonyíték, ami az ellenkezőjét támasztaná alá a bekerülés előtt (IFRS 17 Standard 18. paragrafus).
- ³Egy kohorszba csak olyan szerződések tartozhatnak, amelyek kibocsátása között egy év vagy annál kevesebb idő telik el. (IFRS 17 Standard paragrafus 22).
- ⁴Contractual Service Margin – CSM
- ⁵Loss Component – LC
- ⁶Feltéve, hogy a viszontbiztosító részéről a szerződés nem felmondható.
- ⁷IFRS 17 Standard 34. paragrafusának viszontbiztosítási szerződésekre vonatkozó interpretációja a Transition Resource Group megbeszélés (2018. február 6.) alapján
- ⁸IFRS 17 Standard 63. paragrafusa szerint.
- ⁹A befektetési elemek leválasztására vonatkozó feltételrendszert az IFRS 17 Standard B31-B32. paragrafusai, a szolgáltatási elemek leválasztására vonatkozó szabályokat pedig az IFRS 17 Standard B33-B35. paragrafusai tartalmazzák.
- ¹⁰Transition effect
- ¹¹Transition date (a kezdeti alkalmazást közvetlenül megelőző üzleti év első napja)
- ¹²Other Comprehensive Income – OCI
- ¹³Profit or Loss Statement
- ¹⁴Fully retrospective approach, modified retrospective approach, fair value approach
- ¹⁵Cash
- ¹⁶Balancing item
- ¹⁷General Measurement Model – GMM
- ¹⁸Variable Fee Approach – VFA
- ¹⁹Liability Adequacy Test – LAT

IRODALOMJEGYZÉK

- IASB: IFRS Standards – IFRS 17 Insurance contracts (2017)
- Deloitte Global IFRS 17 Insurance Survey 2013: Gaining momentum – Insurer's preparation for the new IFRS accounting rules (2013, Online: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/global/Documents/Financial-Services/InsIFRS/gx-fsi-Global%20IFRS%20Insurance%20Survey%202013.pdf>)
Letöltés: 2018.08.10.
- Deloitte Global IFRS 17 Insurance Survey 2018: 2021 countdown underway: Insurers prepare for IFRS 17 implementation (2018, Online: <https://www.iasplus.com/en/publications/global/surveys/2018-insurance-survey/file>)
2018.08.10.

AZ ESETTANULMÁNY-MÓDSZER ALKALMAZÁSA A BIZTOSÍTÁSI SZÉKTOR ISMERTSÉGEÉNEK NÖVELÉSE ÉRDEKÉBEN

Ábrahám Zsolt (a Case Solvers alapítója)

ÖSSZEFOGLALÓ

A tanulmányban bemutatott kutatás a biztosítási szektor ismertségét vizsgálta üzleti egyetemista diákok körében. A tanulmány célja kettős: egyrészt egy fókuszcsoportos kutatáson keresztül bemutatja, hogy mennyire ismerik a hazai egyetemisták a biztosítási szektort, másrészt a 2017 novemberében megrendezett „Biztosítsd Be Magad” esettanulmány-versenyen keresztül megvizsgálja, hogy miként alkalmazható a módszer az iparág ismertségének növelésére az Y generáció körében. A fókuszcsoportos kutatás alapján megállapítható, hogy az egyetemista hallgatók nem ismerik a biztosítási szektor működését, termékeit, szereplőit, illetve a szektor szereplői által nyújtott karrierpályákat. A versenyre leadott megoldások értékelése alapján ki mondható, hogy az esettanulmány-módszer, illetve az esettanulmány-verseny mint formátum alkalmas arra, hogy a szektorral kapcsolatos alapvető szakmai ismereteket adjon át.

SUMMARY

This paper is based on a research which focused on the awareness of university students in Hungary concerning the insurance industry. The study has multiple objectives: (1) it investigates the awareness of university students through a focus group research, (2) and it applies the case study of a case competition (Biztosítsd Be Magad) to illustrate how the case method is an effective tool to increase awareness and educate Gen-Y students about the insurance sector. As a conclusion of the focus group this paper concludes that university students have no extensive knowledge about the sector, they are lacking basic information about the operation, products, players and the regular career paths of this industry. Based on the analysis of the team solutions delivered by the case competition participants it is argued that the method and the case competition format is capable to educate university students and equip them with new type of knowledge about a specific industry.

Kulcsszavak: Y generáció, esettanulmány-módszer, esettanulmány-verseny, biztosítási szektor, ismertség

Keywords: Generation Y, case method, case competition, insurance sector, awareness

JEL: G22, C83

DOI: 10.18530/BK.2018.3.76

<http://dx.doi.org/1018530/BK.2017.3.76>

I. BEVEZETÉS

Gyakori közhely, hogy a mai fiatalok már nem olyanok, mint az idősebb generáció tagjai. Máshogy látják a világot, nem az érdeklő őket, mint minket vagy mint a szüleinket. A probléma nem új, mindig is létezett és létezni is fog. Ahogy a világ változik, a technológia fejlődése hatással van mindennapi életünkre, és ez a hatás minden egyes nemzedék esetében eltérő. Más környezetbe születtünk, más hatások érnek minket, eltérő élethelyzetek, motivációk alakulnak ki. Egyénként és vállalatvezetőként fontos, hogy ezeket a helyzeteket felismerjük, és a változások élére álljunk.

Jelen tanulmány a biztosítási szektor és az Y generáció kapcsolatát vizsgálja az esettanulmány-módszeren keresztül. Arra a kérdésre keresi a választ, hogy *mennyire ismert a biztosítási szektor az Y generáció körében, illetve az ismertséget hogyan lehet javítani a szektor esetében az esetversenyeken keresztül*. A tanulmányban bemutatott kutatás a MABISZ Y generáció munkacsoportjának készült 2017-ben márciusában a Case Solvers¹ közreműködésével.

A kutatás módszertana két pilléren nyugszik. Egy fókuszcsoportos kutatás arra kereste a választ, hogy az egyetemisták mennyire ismerik a biztosítási szektort, annak termékeit, és mennyire tekintenek a biztosítókra potenciális munkaadókként. A módszertan második lábát a 2017 szeptembere és novembere között megszervezésre került „Biztosítsd Be Magad” esettanulmány-verseny jelenti, melynek legfőbb célkitűzése az Y generáció iparági edukációja, valamint az iparág ismertségének javítása volt. Az itt szerzett tapasztalatokat mutatom be.

A tanulmány első fejezeteiben az Y generáció és a biztosítók kapcsolatát, valamint az esettanulmány-módszert mutatom be, majd részleteiben ismertetem a kutatás módszertanát és a „Biztosítsd Be Magad” esettanulmány-verseny koncepcióját. Az utolsó fejezet a fókuszcsoportos kutatást taglalja, az esetverseny tapasztalatait és az azokhoz kapcsolódó következtetéseket fejti ki.

II. AZ Y GENERÁCIÓ ÉS A BIZTOSÍTÓK

Ahhoz, hogy a biztosítási szektor és az Y generáció kapcsolatát vizsgáljuk, fontos, hogy definiáljuk, mit is tekintünk generációnak. McCrindle és Wolfinger (2014) szerint a generációkat egy sajátos időszak határozza meg. Egy generációra tekinthetünk úgy, mint olyan személyek csoportjaira, akik azonos történelmi időn és téren osztoznak, és mindez egy kollektív személyiséget biztosít a csoport tagjai számára.

Az elmúlt évszázad társadalmi, gazdasági és technológiai fejlődése jelentős hatással volt (és van) az egyes generációk életére. A tanulmány a generációk csoportosítása során a szociológiában általánosan elfogadott kategóriákra épül. Eszerint megkülönböztethetünk veteránokat, baby boomereket, valamint X, Y és Z generációt. Az egyes generációk jellemzőit az 1. táblázat mutatja be.

1. táblázat: A generációk bemutatása

Generáció	Születési év	Jellemzők
Veterán	1925 – 1945	A II. világháború és a következtében fellépő gazdasági világválság jelentősen befolyásolta az életüket. Időskorukban találtak először az internettel és az informatikai eszközökkel. Számukra a számítógép használata kihívást jelent, nehezen tudnak megbirkózni a digitális társadalom kihívásaival. A munkával kapcsolatos általános hozzáállásuk: szabályokhoz való ragaszkodás, konformitás, áldozathozatal, lojalitás.
Babyboom	1946 – 1964	A generáció tagjai megtapasztalták a háborúk és polgárjogi mozgalmak előnyeit és hátrányait. Nagy hatással volt a generációra a szexuális forradalom, valamint a hidegháború tapasztalata. A digitális technológiával és az internettel életük derekán találtak. A munkavégzésükbe csak helyel-közzel épült be a számítógép-használat. A munkával kapcsolatos általános hozzáállásuk: egyenlőség, optimizmus, lojalitás, csapatszellem.
X generáció	1965 – 1979	A generáció tagjait gyakran digitális bevándorlónak is hívják, mivel ők azok, akik ifjúkorukban találtak először a számítógéppel és internettel, és széles körben használják azt. A generáció tagjaira hatással volt a nők munkába állása, gyakran tapasztaltak meg olyan családot, ahol a gyermekeknek magukról kellett gondoskodniuk. Szélsőségesen éltek meg a rendszerváltást, melynek vesztesei vagy éppen nyertesei voltak. A munkával kapcsolatos általános hozzáállásuk: technológiaörült, független, magas munkaerővárások.
Y generáció	1980 – 1995	Egy rendkívül gyors technológiai fejlődés időszakában nőttek fel, ami jelentős hatással volt a globalizációra. A generáció tagjai számára szimbolikus esemény a rendszerváltás és a Disney-mesék megszakítása Antall József halála miatt. Magabiztosan kezelik a technológiai eszközöket, és szabadidejük nagy részét az interneten töltik. Az Y generáció tagjai már jelen vannak a munkaerőpiacon. A munkával kapcsolatos általános hozzáállásuk: magabiztosság, aszertivitás, versenyszellem, azonnal akarás és praktikusság.

Z generáció

1996 –

A nemzedék tagjai sosem éltek olyan társadalomban, ahol ne létezett volna internet. Ebből fakadóan idejük és szociális életük jelentős részét töltik online. A generáció tagjai napjainkban jelennek meg a munkaerőpiacon.

Forrás: Kulcsár (s.a.), Meretei (2017)

A kutatás tárgyát az Y generáció tagjai, a jelenlegi egyetemista hallgatók jelentik. Az Y generáció tagjaival kapcsolatban több felületes állítás, sztereotípa is él a köztudatban. Ezek szerint a generáció tagjai felületesek, nem tudnak elmélyülni a munkában, türelmetlenek, nem lojálisak, és a sor még tovább folytatható. Az Y generáció tagjai gyakorlatilag beleszülettek a fogyasztói társadalomba és az arra jellemző folyamatos technológiai innovációkba. Füle (2016) szerint az Y generációnak két sajátossága van, az érzelmi inkontinencia, valamint a „multitasking”, azaz az egyidejűleg több párhuzamos tevékenység végzésére való képesség. A kommunikációs csatornák fejlődésével lehetővé vált az érzések, érzelmek külső környezettel történő azonnali megosztása. Mindez nem segít abban, hogy az egyén belül, saját maga dolgozza fel a saját problémáit, azokra gyakran – például a közösségi médián keresztül – másoktól vár választ. A digitalizációval megnövekedett az egyén körül levő információs zaj, és ezzel párhuzamosan jellemző trend, hogy az Y generáció tagjai párhuzamosan egyre több dolgot csinálnak, és szétszórják a figyelmüket.

Jelen kutatás elsődleges célja az volt, hogy felmérje a biztosítási szektor ismertségét az Y generáció tagjai körében, valamint áttekintse, hogy az iparág ismertsége miként javítható a „Biztosítsd Be Magad” esettanulmány-versenyhez hasonló kezdeményezéseken keresztül.

III. AZ ESETTANULMÁNY-MÓDSZER

Az esettanulmány-módszer a Harvard Egyetemen alakult ki, és vált idővel egyre elterjedtebbé a felsőoktatásban. Christopher Langdell 1870-ben lett a Harvard jogi karának dékánja, és első intézkedései közé tartozott, hogy intézményesítette a jogi esettanulmányokon keresztüli oktatást (Weaver, 1991). A módszer az üzleti oktatásba a Harvard Business School 1908-as megalapításával került át. Habár napjainkra az esettanulmány-módszert több tudományterületen is alkalmazzák a jogtól a gazdálkodástudományon át az orvostudományig (Merseeth, 1991), jelen tanulmány fókuszában az üzleti oktatásban történő alkalmazhatósága áll. Az esettanulmány-módszer tehát egy olyan pedagógiai módszer, mely a példákön – úgynevezett esettanulmányokon – keresztüli oktatást helyezi a középpontba.

III. 1. Ismeretátadás és kompetenciafejlesztés egyben

Az esetmódszerrel történő üzleti oktatás középpontjában minden esetben egy rosszul strukturált üzleti probléma áll. A rosszul strukturált probléma jellemzője, hogy túl kevés vagy éppen túl sok információ áll a döntéshozó rendelkezésére, a döntési kritériumok nem jól definiáltak, ebből következően a probléma megoldására sincs egyértelmű kimenet. Az esettanulmány tehát egy valós vagy fiktív üzleti esemény leírása, amely magába foglalja az eseményhez kapcsolódó döntéseket, kihívásokat, lehetőségeket, problémákat és attitűdöket, melyekkel egy személy vagy szervezet szembesül (Erskine, Lender, Mauffette-Lender, 1998). Az esettanulmányokra tehát egy esemény, döntési helyzet szimulációjaként is tekinthetünk.

Az esetek a főszereplők, a fókuszuk és a terjedelmük alapján széles skálán mozoghatnak. Találunk esettanulmányokat kezdő vállalkozásokról, személyes vezetői dilemmákról vagy akár multinacionális vállalatok transzformációiról. Hammond (2002) szerint az esettanulmányok használatának a legfontosabb előnye, hogy a résztvevőket megtanítják a valódi problémák és az azokhoz kapcsolódó kulcskérdések azonosítására. Levin (1995) szerint az esetek oktatási és tanulási céllal kialakított, kontextusba helyezett narratívák, melyek tényszerű és komplex kérdéseket vizsgálnak.

III. 1.1. Ismeretátadás az esetmegoldáson keresztül

Az esettanulmány-alapú oktatás célja, hogy gyakorlati példákon keresztül adjon át ismereteket az egyetemi hallgatónak. Az esettanulmány-megoldás során a résztvevők 1) probléma-, 2) vállalat-, 3) iparág-, valamint 4) földrajzi piac specifikus ismeretekkel gazdagodhatnak.

1. Problémaspecifikus ismeretek: Minden esettanulmány középpontjában egy rosszul strukturált probléma áll, melynek értelmezéséhez, azonosításához a diákoknak szükségük van problémaspecifikus ismeretekre, melyek kapcsolódhatnak egy-egy funkcionális területhez (pl. pénzügy vagy marketing).

2. Vállalatspecifikus ismeretek: Az esettanulmányok főszereplői vállalati döntéshozók, akiknek döntési helyzetét nagyban befolyásolja a vállalat. Az esettanulmány megoldása során a hallgatók közelebbről megismernek egy-egy vállalatot és annak stratégiáját, termékeit, folyamatait, működését.

3. Iparágspecifikus ismeretek: Minden vállalat egy adott iparágban működik, megvannak a maga beszállítói, fogyasztói és versenytársai, melyektől a feladat megoldása során nem lehet eltekinteni. A diákok feladata tehát a fentiekén túl, hogy megismerjék az adott iparágat, annak szereplőit és a szereplőkhöz kapcsolódó dinamikákat.

4. Földrajzi piac specifikus ismeretek: Egy adott földrajzi piachoz kapcsolódó ismeretek (pl. szabályozás, kultúra, demográfia), melyek szükségesek ahhoz, hogy a diákok megértsék a vállalat piacait, valamint megalapozott javaslatot tegyenek egy esetleges új földrajzi piacon történő terjeszkedésre.

Az adott esettanulmány megoldása során a résztvevők információkat gyűjtenek az adott döntési szituációval kapcsolatban. A szükséges információk egy része megtalálható az előre megírt esettanulmányban, illetve az adott szituációtól függően az interneten fellelhető publikus adatokban.

III. 1. 2. Kompetenciafejlesztés az esetmegoldáson keresztül

Boyatzis és társai (2002) az MBA programok képességfejlesztésre gyakorolt hatását vizsgálta. Jerrad (2005) szerint a diákok az esettanulmány-módszeren keresztül tudják fejleszteni a problémamegoldó készségüket, kritikai gondolkodásukat, analitikus készségeiket, valamint együttműködési készségüket. Kreber (2001) szerint az esettanulmány-megoldás folyamata során a diákok a logikus érvelési és intuíción alapuló készségüket használják.

A kutatómunka során nyolc, a problémamegoldó képességek családjába tartozó kompetenciát azonosítottam, melyeket a 2. táblázat foglal össze.

2. táblázat: A problémamegoldó kompetenciák családja

Problémamegoldó kompetenciák	Kompetencia bemutatása
Információk összegyűjtése	A rendelkezésre álló információk összegyűjtése, új információk felkutatása, valamint az azokhoz kapcsolódó prioritizálás.
Analitikus képesség	Jól és rosszul strukturált problémák megfogalmazása és megoldása.
Numerikus készség	A számokkal való bánásmód, különös tekintettel az alapvető matematikai műveletek magabiztos alkalmazására
Strukturáló képesség	Egy-egy probléma elemeire bontása és a kapott elemek rendszerezése.
Kritikus gondolkodás	A jól és rosszul strukturált problémák azonosításához és megoldásához kapcsolódó kritikus szemlélet.
Szintetizálás	A részinformációk kombinációjára épülő megoldás megfogalmazása .
Döntéshozatal	Egy problémához kapcsolódó megoldási alternatívák közötti választás, adott kritériumok alapján
Logikus érvelés	A rendelkezésre álló információk alapján meghozott döntés és a javaslat mögötti logikus érvelés.

Forrás: saját koncepció (2018)

Az esettanulmány megoldása során a résztvevők 3-5 fős csapatokban dolgozva információkat gyűjtenek össze, elemeznek, szintetizálnak és strukturálnak. Mindezt időnyomás

alatt teszik, ami rákényszeríti őket arra, hogy csapatként dolgozva fontosság alapján rendszerezék a feladatokat, és hatékonyan hozzanak jó döntéseket. A megoldásként elkészített javaslatot egy logikus érvelésbe építik fel, melyet egy szakmai zsűrinek prezentálnak.

III. 2. Játszva tanulás, versenyek és játékos oktatás

Az esettanulmány-módszer egyik egyedi alkalmazási területe az úgynevezett esettanulmány-verseny. A résztvevők legalább egy rosszul strukturált, komplex üzleti esettanulmányt dolgoznak fel, oldanak meg időnyomás alatt versenyhelyzetben. Az esettanulmány nehézségi fokát általában a rendelkezésre álló idő, valamint az üzleti probléma összetettsége határozza meg. A versenyeken keresztül a résztvevők tesztelik és megmutatják a problémamegoldó képességüket egy szakmai zsűri előtt, amely a verseny végén a hallottak alapján sorrendet állít fel a prezentált megoldások között. A zsűri a versenyszervezők által egy előre meghatározott szempontrendszer alapján kiválasztja a verseny legjobb csapatát.

Az esettanulmány-versenyek a való életben is elterjedt belső és külső tanácsadói projektek laboratóriumi változataiként is felfoghatók. A versenyeknek két főszereplőjük van, a résztvevők, valamint az esettanulmány témáját adó szervezet vagy vállalat (továbbiakban esetszponzor²). A résztvevők kontrollált körülmények között járnak körbe egy-egy üzleti problémát, melyet aztán strukturált prezentáció formájában adnak elő az adott vállalat vagy szervezet menedzsmentjének.

Az esettanulmány-versenyek a való életben is elterjedt tanácsadói projektek laboratóriumi változataiként is felfoghatók.

Az esettanulmány-versenyek során a résztvevők csapatban dolgoznak, saját maguk hozzák a belső szabályait, megtanulnak együttműködni és feladatot delegálni. A csapatok tagjai előre megtervezik, majd lekövetik az esettanulmány-megoldás folyamatának a főbb lépéseit (Kunselman és Johnson, 2004).

Az esettanulmány-versenyek a felépítésüket tekintve többfélék is lehetnek. A versenyek lehetnek publikusak – azaz bárki jelentkezhet, aki a versenyszabályzatban meghatározott kritériumoknak megfelel – és meghívásosak. Ez utóbbira csak a meghívót kapott szervezetek, intézmények delegálhatnak csapatokat, a versenyszabályzatban leírt feltételek betartása mellett. Az egyenlő feltételek és esélyek biztosítása révén a versenyek egyértelműen definiálják a résztvevők körét. Mindezek alapján vannak alapszakos és mesterszakos hallgatóknak szóló és kevert versenyek.

A formátum alapján megkülönböztethetünk egy és több esettanulmány megoldására épülő versenyt. Az eset(ek) megoldásához rendelkezésre álló idő lehet több mint 24 óra (általában 72 vagy 168 óra), 24 óra, valamint kevesebb mint 24 óra (általában 4, 8 vagy 10 óra).

Maier-Lyte és társai (2010) szerint az esettanulmány-versenyeken való részvétel előnyei négy kategóriába sorolhatók. Egyrészt a résztvevők új, specializált ismeretekkel gazdagodhat-

nak, másrészt a kommunikációs és előadói készségüket fejleszthetik. A harmadik csoportot a csapaton belüli kollaboráció fejlesztése jelenti. A résztvevők megtanulnak csoportosan döntést hozni, hatékonyan feladatot delegálni, valamint időnyomás alatt konstruktívan együtt dolgozni. Végül az esettanulmány-versenyeken keresztül a részt vevő diákok a munkaerőpiacon betöltött pozíciójukat is javíthatják, hiszen egy valós üzleti helyzethez hasonló komplex probléma megoldásán keresztül mutathatják meg rátermettségüket potenciális munkaadóiknak.

A biztosítási szektor ismertségéről szóló kutatás három tényezőt vizsgált: a versenyeken keresztül átadható tárgyi ismereteket, a fejleszthető és mérhető kompetenciákat, valamint a megoldás során a javaslatokban megfogalmazott ötleteket. A 3. táblázat ezeket az előnyöket mutatja be a részt vevő versenyzők és az esetszponzorok szemszögéből

3. táblázat: Az esettanulmány-versenyek előnyei a két főszereplő nézőpontjából

	Részt vevő versenyzők	Esetszponzor
ISMERETEK	A résztvevők új vállalat-, iparág-, piac-, valamint problémaspecifikus ismeretekkel gazdagodnak.	A résztvevők megismerik az esetet adó szervezet termékeit, belső működését, valamint azt az iparágat, amelyben működik.
KOMPETENCIÁK	A versenyszabályzatban meghatározott feltételek között, a csapatok munka közben (on the job) fejleszthetik a problémamegoldó képességüket.	Az esetszponzor zsűritagként felmérheti a résztvevők – mint potenciális munkavállalók – problémamegoldó képességét.
ÖTLETEK	A résztvevők saját ötleteiken, javaslataikon keresztül alakíthatják egy szervezet működését.	A résztvevők új ötletekkel gazdagodhatnak, valamint a meglévő ötleteiket validálhatják a csapatok által elkészített megoldásokon keresztül.

Forrás: saját koncepció (2018)

IV. A KUTATÁS MÓDSZERTANA

A tanulmány módszertana egy 2017 márciusában végzett fókuszcsoportos kutatásra, valamint a 2017 szeptember-novemberében először megrendezett „Biztosítsd Be Magad” esettanulmány-verseny tapasztalataira épül.

IV. 1. Fókuszcsoporthoz tartozó kutatás

A MABISZ Fiaatal generációs stratégia munkacsoportjában felmerült az igény, hogy alaposabb ismereteket szerezzenek az Y generációs fiatalok biztosítóról alkotott véleményéről. A MABISZ azt szeretné tudni, hogy a korcsoport tagjai mit gondolnak a biztosítóról. A fiatalok mint potenciális fogyasztók és mint leendő munkavállalók is érdekesek lehetnek a stratégiaalkotásban.

A kutatómunka során a célcsoport véleményét és ismereteit fókuszcsoporthoz tartozó módszerrel tártuk fel. A módszer fő előnye, hogy a MABISZ munkacsoport tagjai elmélyültebb ismereteket szereztek a témában, valós időben hallva az információkat közvetlenül a célcsoporttól. A fókuszcsoporthoz tartozó az alábbi módon épült fel:

- 5 fő
- 19-22 éves alapszakos egyetemi hallgatók
- üzleti, gazdaságinformatikus, tervező grafikus és szociológus hallgatók

A rendelkezésre álló egy órában a munkacsoport tagjai két blokkban hallhatták a résztvevők véleményét (lásd 4. táblázat). Az első kérdésblokkban előzetes tájékoztatás nélkül (a résztvevők nem tudták, hogy a MABISZ-hoz jönnek) mértük fel a hallgatók ismereteit a biztosítói szakmáról és termékekről. Mindezt egy reflexió követte, ahol a munkacsoport tagjai kifejtették véleményüket a hallottakról. A fókuszcsoporthoz tartozó 2. blokkjában a hallgatók – részben a hallottak alapján – válaszoltak további, a részletekbe menő kérdésekre.

4. táblázat: A fókuszcsoporthoz tartozó felmérés menetrendje

	Leírás	Hossz (perc)
Megnyitó	Az agenda ismertetése	5
1. kérdésblokk	Fókuszcsoporthoz tartozó beszélgetés	20
Reflektálás	A MABISZ-os kollégák reflektálása az 1. blokkra	15
2. kérdésblokk	Fókuszcsoporthoz tartozó beszélgetés	20
Reflektálás	Rövid reflektálás a 2. kérdésblokkra	10
Következő lépések	Következő lépések átbeszélése (a hallgatók nélkül)	20
		90

Forrás: saját koncepció (2018)

Miután a moderátor bemutatta a fókuszcsoporthoz tartozó koncepcióját, egy rövid, a témára történő ráhangolódás következett. A két kérdésblokkban körbejárt kérdéseket az 5. táblázat foglalja össze:

5. táblázat: A fókuszcsoporthoz tartozó felmérés vezérfonala

1. KÉRDÉSBLOKK: ÁLTALÁNOS KÉRDÉSEK		
Témára hangolódás	✓	Mi jut eszetekbe, ha azt mondjuk „pénz”?
	✓	Milyen pénzügyi intézményekkel álltok kapcsolatban?
Általános kérdések a biztosítási termékekről	✓	Mi jut eszetekbe a biztosításról?
	✓	Milyen biztosítási termékeket ismertek? Ezek közül melyikkel rendelkeztek ti vagy a családotok?
Általános kérdések a biztosítóról mint munkaadókról	✓	Hogy néz ki számotokra az ideális munkahely?
	✓	Milyen cégeknél dolgoztatok, vagy terveztek dolgozni? Mi alapján választottátok ki ezeket? Honnan gyűjtitek be a cégekről az infókat?
	✓	Jelentkeznének egy biztosítóhoz dolgozni? Miért?
2. KÉRDÉSBLOKK: RÉSZLETES KÉRDÉSEK		
Részletes kérdések a biztosítási termékekről	✓	Az imént hallottak alapján miben változott a biztosításról, biztosítóról kialakított véleményetek?
	✓	Nagyobb eséllyel vennétek ilyen terméket? Amennyiben igen, akkor milyen?
	✓	Mi alapján választotok/választanátok biztosítási terméket? Mennyire fontos az ár, a biztosító neve stb.?
Részletes kérdések a biztosítóról mint munkaadókról	✓	És miben változott a biztosítóról mint munkaadókról kialakított véleményetek?
	✓	Mit hallottatok a biztosítóról mint munkaadókról? Mit meséltek az ismerőseitek, akik ilyen cégnél dolgoznak?
	✓	Milyen elvárások teljesülése esetén dolgoznátok szívesen egy biztosítótársaságnál? (pl. rugalmas munkarend, home office lehetősége, innovatív munkakörnyezet stb.)
	✓	Milyen területen dolgoznátok szívesen egy biztosítónál az alábbiak közül: menedzsment, sales, marketing, HR, modellezés (aktuárius), elemzés, adminisztráció. Miért?

Forrás: saját koncepció (2018)

IV. 2. „Biztosítsd Be Magad” – esettanulmány-verseny

A „Biztosítsd Be Magad” esettanulmány-verseny célja a magyar biztosítási iparág népszerűsítése volt az Y generáció körében. Mindez egyszerre jelenti az alapvető biztosítási ismeretek terjesztését, a fiatalok edukációját, valamint a biztosítók és a fiatalok közötti távolság csökkentését is. A verseny szervezése során fontos célként jelent meg a fiatalok biztosítási szektorral kapcsolatos véleményének és ötleteinek a becsatornázása a MABISZ és az iparág szereplőinek a működésébe.

A verseny 2017 szeptembere és novembere között került megrendezésre. A versenyre a szervezők 2 fős csapatok jelentkezését várták, akik egy játékos online forduló után egy Harvard-stílusú esettanulmányt oldottak meg két hét alatt.

A verseny döntőjére a részt vevő csapatok egy kitalált magyarországi biztosító, a „Delta Biztosító” esetével foglalkoztak két héten keresztül. A feladat megoldása során a résztvevők arra keresték a választ, hogyan tudja a „Delta Biztosító” követni a legújabb digitalizációs trendeket, és ezekre építve hogyan tudja megcélozni az Y generáció tagjait. Mindezek alapján átgondolták az egyes online platformok működését, valamint azt, hogyan tudná a „Delta Biztosító” a megfelelő online jelenlét kialakításával növelni az ismertségét az Y generáció körében. A csapatok az Y generáció megcélzásáról szóló stratégiát alakították ki és prezentálták a biztosítási szektor szakértőiből álló zsűri előtt.

A csapatoktól a szakmai zsűri tehát azt várta, hogy átfogóan vizsgálják meg az esettanulmányban megfogalmazott kérdéseket, javasoljanak innovatív ötleteket a megfogalmazott kihívások kezelésére, ismertessék azok megvalósításának főbb lépéseit, erőforrásigényét, kockázatait, valamint azonosítsák a várható eredményhatásokat.

A kutatás során három szempont alapján elemeztük a csapatok által beküldött megoldásokat. A kutatás során alkalmazott szempontok nem azonosak a verseny során használt értékelési kritériumokkal. A megoldások elemzése során azt vizsgáltuk, hogy az esettanulmány-módszeren keresztül a) mennyiben sikerült megérteni az iparág működését, hogyan illeszkednek a Delta Biztosító stratégiájához, b) a javasolt megoldások mennyiben megvalósíthatók, valamint azt, hogy c) az ötletek mennyire kreatívak. A megoldások értékeléséhez kapcsolódó pontrendszert a 6. táblázat mutatja be.

6. táblázat: A versenyre beküldött megoldások elemzési kerete

Pont	Stratégiai illeszkedés	Megvalósíthatóság	Kreativitás
1	A logikai érvelés teljes hiánya, a javasolt megoldás nincs párhuzamban az iparági trendekkel és a „Delta Biztosító” stratégiájával.	Az esettanulmányban leírt információk alapján nem megvalósítható a megoldás.	Nincsenek az esettanulmányban említetteken felül kreatív ötletek.

2	Részben tartalmaz a megoldás logikus érvelést, de csak elszórtan, néhány ponton kapcsolódik a tanulmányban leírt stratégiához.	Az esettanulmányban leírt információk alapján inkább nem valósítható meg a megoldás, mint igen.	Egy-egy ötlet megjelenik a leadott megoldásban.
3	A megoldási javaslat kb. 50%-ban illeszkedik az esetben leírt stratégiához.	Az esettanulmányban leírt információk alapján kb. 50%-ban megvalósítható a megoldás.	Egy-egy ötlet megjelenik a leadott megoldásban.
4	Jól felépített, a stratégiához illeszkedő megoldás, mely azonban elszórtan tartalmaz inkonzisztens elemeket.	Az esettanulmányban leírt információk alapján inkább megvalósítható a megoldás.	Újszerű megközelítések is megjelennek az apróbb ötletek mellett.
5	Jól felépített érvelés, mely teljes mértékben illeszkedik az esettanulmányban bemutatott „Delta Biztosító” stratégiájába.	Az esettanulmányban leírt információk alapján megvalósítható a megoldás.	Radikálisan új megközelítések, „out of the box” ötletek.

Forrás: saját koncepció (2018)

Az 5. táblázatban bemutatott három szemponton keresztül definiáltam a biztosítási szektor ismertségét.

V. A KAPOTT EREDMÉNYEK BEMUTATÁSA

V. 1. Fókuszcsoportos kutatás

A fókuszcsoportos kutatás a biztosítási termékek, valamint a biztosítók mint munkaadók ismertségét vizsgálta. A kutatásból kiderült, hogy az Y generáció tagjai nem ismerik a biztosítási termékeket, illetve a biztosítókról mint munkaadókról alkotott képük lényegesen eltér a saját igényeiktől. Először tekintsük át a biztosítási termékek ismertségére vonatkozó eredményeket:

✓ **Nem értik a termékeket.** A biztosítási termékekkel közvetlenül nem találkoznak, így nincsenek rákényszerítve arra, hogy megértsék a termék működését. „*Anyukám mondta, hogy kötött nekem háztartási biztosítást.*” – hangzott el az egyik résztvevőtől a beszélgetés során. A fenti idézet jól szemlélteti, hogy nem ismerték a biztosítási termékeket a fókuszcsoport résztvevői.

✓ **Nagymértékben támaszkodnak a szülőkre.** A fontosabb döntések előtt többnyire kikérik a szülei véleményét. „*A szüleim mindig mondják utazás előtt.*” – hangzott el az utasbiztosításokat firtató kérdésre adott válasz. A sajátos élethelyzet miatt a fiatalok még nem hoznak önálló döntést, a biztosításokkal kapcsolatban a szülők véleményére támaszkodnak.

✓ **Sztereotípiákkal rendelkeznek.** Az Y generáció tagjainak többnyire nincs személyes tapasztalatuk, csak hallomásból ismernek dolgokat. Általános pszichológiai mintázatnak tekinthető, hogy a negatív hírekre jobban emlékszünk. A biztosításközvetítőkről szóló beszélgetés során az egyik résztvevő az alábbi kérdést tette fel: „*A biztosításközvetítő olyan, mint egy ... ügynök? Csak nem?!.*” Mint hozzátette, gyerekkorából él benne egy olyan kép, ahogy a szülei komoly dolgokról beszélgetnek az étkezőasztalnál egy számára idegen hölgygel.

✓ **Élményközpontú életszemlélet.** A generáció tagjainak hétköznapjait nagymértékben az élményszerzés (pl. utazás) és más közösségi tevékenységek (pl. szórakozás) teszik ki. „*Szabadidőmben a barátaimmal beülök sörözni, vagy elutazom valahová, ha éppen a pénztárcám engedi.*” A 18–25 éves korosztály az egyetemista létből fakadóan speciális élethelyzetben van, mely élethelyzet az élmények köre épül. A vizsgált csoportnak sok szabadideje van, ellenben általában nem rendelkezik önálló jövedelemmel.

✓ **Árérzékenység.** Mivel sokan még nem rendelkeznek önálló keresettel, ezért rendkívül árérzékeny a vizsgált csoport. „*Azért dolgozok, hogy az egyetemi tanulmányaimat és a diákéveimet finanszírozzam.*” Az árérzékenység miatt a fiatalok fogyasztási kosarában a biztosítási termékek hátul szerepelnek.

✓ **Rövid távon gondolkodnak.** Az egyetemista diákok jellemzően 1-3 éves időtávon gondolkodnak, és gondolkodásukat jellemzően a karrier és magánéleti kérdések határozzák meg. „*Jelenleg az egyetemi tanulmányaimra és a diákszervezeti feladataimra koncentrálok.*”

A kutatásból kiderült, hogy az Y generáció tagjai nem ismerik a biztosítási termékeket.

A biztosítókról mint munkaadókról alkotott kép is lényegesen eltér a valóságtól. A beszélgetés során kiderült, hogy a fiatal egyetemista hallgatókból álló csoport nincs tisztában azzal, hogy milyen típusú állás- és karrierlehetőségeket kínál egy biztosító. A fókuszcsoportos beszélgetés során többen is kiemelték, hogy nem ismerik a biztosítókat, nem találkoznak velük az egyetemen. Többen megemlítették, hogy az álláskeresőknél az egyetemen hallott információkra támaszkodnak.

V. 2. „Biztosítsd be magad” verseny

A 2017 őszién megszervezett „Biztosítsd be magad” esettanulmány-versenyen 41 csapat vett részt. A csapatok egy online fordulót követően egy kitalált, a „Delta Biztosító” nével ellátott biztosítótársasághoz kapcsolódó esettanulmányt oldottak meg. A megoldásokat 16 csapat adta le, melyeket a kutatásom céljából elemeztem, és a kapott eredményeket a vizsgálati szempontok alapján strukturáltam:

Stratégiai illeszkedés: Az elkészített megoldások a stratégiai illeszkedés szempontjából 2.87/5.00 pontot kaptak az értékelés során. A három vizsgált tényező közül ez a kategória kapta a legalacsonyabb pontokat. Egyrészt az elkészített megoldások reflektáltak az esettanulmányban felvetett két kérdésre, mely a „Delta Biztosító” digitalizációs stratégiájára, valamint az Y generáció elérésére vonatkozott, másrészt a javasolt megoldások egy része nem illeszkedett szervesen az esetben felvázolt stratégiai célokhoz.

Megvalósíthatóság: A javasolt ötletek megvalósíthatósága is széles skálán mozgott. Voltak csapatok, akik nyereséjüketekkel és más kampányokkal hívnák fel a fiatalok figyelmét a biztosítás fontosságára, míg mások online és offline képzéseket tartanának a fiatalok számára. Voltak csapatok, akik a mesterséges intelligencia, kiterjesztett valóság vagy chatbotok alkalmazását javasolták. A megvalósíthatóság szempont átlag pontszáma 3.13 /5.00.

Kreativitás: Az értékelés során a kreativitás kategória kapta a legmagasabb pontszámot (3.33/5.00). A kapott megoldások közül mindegyik valamilyen új termék vagy szolgáltatás bevezetésére irányult. Volt, aki InsurTech inkubátor programmal állt elő, míg volt olyan csapat, amelyik mobilapplikációt fejlesztett volna. A csapatok nagy része márkanévet adott a javasolt terméknek, szolgáltatásnak, és annak bevezetésére és működésére implementációs tervet dolgozott ki.

A kapott megoldások vizsgálata után megállapíthatjuk, hogy az eseményen részt vevő diákok minőségi időt töltöttek el a biztosítási szektorral kapcsolatos kérdések megoldásával. A kapott megoldások a biztosítási szektor szereplői számára releváns javaslatokat tartalmaztak, melyek illeszkedtek az iparági trendekbe. A javaslatok egy része a technológiai trendek és a digitalizáció hatására helyezte a hangsúlyt, és ezekhez kapcsolódóan lehetséges alkalmazási területeket azonosított például a virtuális valóság vagy chatbotok alkalmazására. Mások az online kurzusokon, tantermi figyelemfelkeltő órákon, versenyeken és más eseményeken keresztüli edukációra tettek javaslatot.

VI. KÖVETKEZTETÉSEK

Kutatómunkám során arra a kérdésre kerestem a választ, hogy miként növelhető a biztosítási piac ismertsége az Y generáció tagjainak körében az esettanulmány-módszeren keresztül. A módszer egyszerre alkalmas arra, hogy új – iparág-, vállalat-, probléma- és funkcionális terület specifikus – ismereteket adjon át, valamint, hogy fejlessze a diákok problémamegoldó képességét.

A kutatómunka első fázisában felmértem az iparág ismertségét egy egyetemista résztvevőkből álló fókuszcsoporthoz tartozó kutatáson keresztül, majd a „Biztosítsd Be Magad” esettanulmány példáján keresztül megvizsgáltam, hogy a verseny mennyiben járult hozzá a résztvevők biztosítói ismereteinek a bővüléséhez. A kutatás során nem tértem ki külön a versenyhez kapcsolódó kommunikációs ismertségre, a fókusz végig az üzleti és szakmai tartalom átadása volt.

A fókuszcsoporthoz tartozó kutatásból kiderült, hogy a részt vevő egyetemisták nem ismerik az iparágat, a biztosítási termékeket, és a biztosítók nem szerepelnek potenciális munkaadóként a fejükben. Mindez magyarázható a speciális élethelyzettel és azzal, hogy nem érzik még szükségét annak, hogy mélyrehatóbban foglalkozzanak biztosítási termékekkel. Nem rendelkeznek még jelentősebb vagyontárgyakkal (pl. lakás, gépjármű). Az élethelyzeten túl a megfelelő információk sem jutnak el hozzájuk, mivel más kommunikációs csatornákat használnak.

A módszertan második pillérét a „Biztosítsd Be Magad” esettanulmány-verseny jelentette, ahol a 2. fordulóhoz kiadott, „Delta Biztosító”-ról szóló esettanulmányra beérkezett megoldásokat értékeltem a szakmai ismertség szempontjából. A beérkezett javaslatok alapján megállapítható, hogy a diákok felmérték a hazai és nemzetközi biztosítási piac működését, és ennek alapján fogalmazták meg kreatív ötleteiket. Mivel a csapatok két hétig dolgozhattak a megoldásukon, így volt idejük részleteiben megismerni az iparág működését.

A kutatás arra a kérdésre kereste a választ, hogy mennyire ismert a biztosítási szektor az *Y generáció körében, illetve az ismertséget hogyan lehet javítani a szektor esetében az esettanulmányokon keresztül.* Az esemény után a versenyzők egyértelműen úgy nyilatkoztak, hogy a feladatokon keresztül megismerték az iparág működését. Mindezek alapján megállapíthatjuk, hogy a módszer alkalmas arra, hogy egy-egy iparág, vállalat ismertségét növelje a fiatal generáció tagjai körében, de vannak korlátai. A módszerrel jelenleg az üzleti hallgatók egy szűk körét lehet elérni, mivel a feladat megoldása során szükség van üzleti képzettségre. A kutatás másik fontos következtetése, hogy azok a diákok, akik részt vettek a „Biztosítsd Be Magad” versenyen, részleteiben ismerték meg az iparág és a biztosítók működését.

HIVATKOZÁSOK

¹A Case Solvers egy 2012 őszén alapított, az esettanulmány megoldásának oktatására szakosodott vállalkozás. Az esettanulmány-megoldás mellett tehetséges fiatalokat készít fel hazai és nemzetközi esettanulmány-versenyekre. A szerző a Case Solvers egyik alapítója.

²Esetszponzor lehet for-profit vállalkozás vagy nonprofit szervezet is. Az esetszponzor típusa a tapasztalatok alapján nagymértékben befolyásolja az esettanulmány témáját.

IRODALOMJEGYZÉK

- Boyatzis R. E. – Stubs E. C. – Taylor S. N. (2002): Learning Cognitive and Emotional Intelligence Competencies Through Graduate Management Education. In: Academy of Management Learning & Education. Vol. 1. No. 2. pp. 150–162. <https://doi.org/10.5465/amle.2002.8509345>
- Erskine, J. A., – Leenders, M.R. – Mauffette-Leenders, L. A. (1998): Teaching with cases. London. Ivey Publishing. Ivey School of Business Administration.
- Füle, R. (2016): Játékra fel! A játékos digitális generációk és a gamifikált rendszerek. Szakdolgozat. Pécsi Tudományegyetem, Közgazdaságtudományi Kar.
- Hammond J. S. (2002): Learning by the Case Method. Harvard Business School. 2002. April
- Jerrad, M. A. (2005): Assessing student learning and skills using the case study method. In: Journal of Management Education. Vol 3 (2), pp. 181–194.
- Kreber, C. (2001): Learning Experientially through Case Studies? A Conceptual Analysis, Teaching in Higher Education. pp. 217–228. <https://doi.org/10.1080/13562510120045203>
- Kulcsár, Zs. (s.a.): Az integrált e-learning felé .
- Kunselman, J. C. – Johnson, K. A. (2004): Using the Case Method to Facilitate Learning. In: College Teaching. 55:3, pp. 87–92. <https://doi.org/10.3200/ctch.52.3.87-92>
- Levin, B. B. (1995): Using the case method in teacher education: The role of discussion and experience in teachers' thinking about cases. In: Teaching and Teacher Education, Vol 11., pp. 63–79. [https://doi.org/10.1016/0742-051x\(94\)00013-v](https://doi.org/10.1016/0742-051x(94)00013-v)
- Maier-Lytle, J. – McGuire, B. – Ehlen C. R. (2010): Case Study Competitions Give Accounting Students a Competitive Edge. In: Management Accounting Quarterly. Vol. 11. No. 4.
- McCordle, M – Wolfinger, E. (2010): Az XYZ ábécéje. A nemzedékek meghatározása. In: Korunk. vol. 3. No. 11. pp. 13–18.
- Meretei, B. (2017): Generációs különbségek a munkahelyen. Szakirodalmi áttekintés. In: Vezetéstudomány. Vol. 48. No. 10. pp. 10–18. <https://doi.org/10.14267/veztud.2017.10.02>
- Merseth, K. (1991): The early history of case-based instruction: Insights for teacher education today. In: Journal of Teacher Education. Vol. 42(4), pp. 243–249. <https://doi.org/10.1177/002248719104200402>
- Weaver, R. (1991): Some reflections on the case method. Legal Studies, vol. 11, Issue 2. <https://doi.org/10.1111/j.1748-121x.1991.tb00554.x>

HELYZETKÉP A MEZŐGAZDASÁGI BIZTOSÍTÁSOK ALAKULÁSÁRÓL

Bábáné Demeter Edit (osztályvezető, Agrárgazdasági Kutató Intézet)

ÖSSZEFOGLALÓ

Magyarországon 2017-ben a mezőgazdasági termelők 13,3 milliárd forint növénybiztosítási díjat fizettek ki, és 10 milliárd forint után kívánták igénybe venni az utólagos állami támogatást. A díjtámogatott biztosítások minden típusánál növekedett a szerződések száma 2016-hoz képest, tehát egyre több gazda élt a lehetőséggel, és vette igénybe ezt a biztosítási formát.

SUMMARY

In Hungary, in 2017, farmers paid HUF a 13.3 billion flat-rate crop insurance premium and claimed HUF10 billion forints follow-up state subsidies. The number of contracts increased all types of premium-subsidised insurance compared to 2016, so more farmers have taken the opportunity to use this form of insurance.

Kulcsszavak: mezőgazdasági biztosítás

Keywords: agricultural insurance

JEL: G22, Q10

DOI: 10.18530/BK.2018.3.92

<http://dx.doi.org/1018530/BK.2017.3.92>

A mezőgazdasági biztosítások adatai az agrárium számára igen nagy jelentőséggel bírnak. Az Agrárgazdasági Kutató Intézet (AKI) 2016-tól indított kötelező adatgyűjtést, amely az „OSAP 2416 Mezőgazdasági biztosítások” címet kapta. A beérkezett és feldolgozott adatok alapján az AKI évente jelentést készít, melyet a Magyar Biztosítók Szövetségének és a Magyarországi Nonprofit Biztosító Egyesületek Szövetségének is megküld, illetve az AKI honlapján is közzétesz.

Az adatgyűjtés módszertana

Az adatszolgáltatás a statisztikáról szóló 2016. évi CLV. törvény (Stt.) 26. §-a alapján kötelező, és a törvény felhatalmazása alapján kiadott Országos Statisztikai Adatgyűjtési Programról (OSAP) szóló kormányrendelet szerint történik. Az AKI által begyűjtött információk a 2017-es évre vonatkozóan a mezőgazdasági biztosításokkal foglalkozó biztosítók és biztosítóegyesületek adatait tartalmazzák. Az adatok beküldési határideje a tárgyévét követő év február 28. A biztosítóknak és biztosítási egyesületeknek a mezőgazdasági biztosítások üzleti adatait kockázati csoportok szerint bontva kellett a tárgyévre vonatkozóan megadniuk. Az adatszolgáltatási kötelezettségének minden kijelölt adatszolgáltató eleget tett. Az MNB meghatározásaival összhangban a kérdőíven a „Csomagbiztosítások” egy darabnak számítottak, és a termék díjfelosztásakor kapott legnagyobb arányú díjrész szerinti biztosítási kockázati csoporthoz kellett az adatszolgáltatáskor beírni az összeget. A besorolás megtörténte után az adott biztosítások adatai (így a kárfizetése is) egyazon soron kellett, hogy szerepeljenek. Az adatok között csak a termelőkkel közvetlenül kötött biztosításokat kértük feltüntetni, a viszontbiztosításokat nem. A biztosításokról szóló jelentés a 19 magyarországi mezőgazdasági biztosítással foglalkozó biztosítótársaság és biztosítóegyesület adatai alapján készült, amelyek közül 3 biztosítóegyesület nem kötött mezőgazdasági biztosítást 2017-ben. A beérkezett adatokat az adatvédelmi előírásoknak megfelelően, kizárólag statisztikai célra használjuk fel, személyes adatokat harmadik fél részére nem adunk ki.

A mezőgazdasági biztosítások főbb jellemzői Magyarországon 2017-ben

Az agrárbiztosítások piacának alakulásában, fejlődésében jelentős szerepet játszik az igényelhető állami támogatás, mivel a termelők egyre inkább a díjtámogatott konstrukciót választják. A díjtámogatott agrárbiztosítási rendszer 2017-ben már hatodik éve működik, amelynek keretében a gazdálkodók a támogatott körbe tartozó biztosítások díjának legfeljebb 65 százalékát utólagos támogatásként visszakaphatják (túligénylés esetén visszaosztásra kerül sor). A konstrukció népszerűsége egyre nő, amiben kiemelt szerepet játszott, hogy 2016-ban visszatérhettek a rendszerbe egyes nagyvállalatok, valamint az állami és önkormányzati szereplők is, így a díjtámogatott szerződések állománydíja tovább növekedett, a tavalyi 7,86 milliárról 10,02 milliárd forintra 2017-ben. Magyarországon a gazdálkodók 13,3 milliárd forint növénybiztosítási díjat fizettek be

a biztosítók és biztosítóegyesületek részére 2017-ben, amiből 10,02 milliárd forint után kívánták a termelők igénybe venni az utólagos állami díjtámogatást.

A növénybiztosítási ágazat hegemóniája továbbra is fennáll, hiszen 2016-ban az összes mezőgazdasági biztosítási díjbevételnek 86, míg 2017-ben 87 százalékát adta ez a biztosítási ág. Az állatbiztosítások részesedése 2017-ben az összes díjbevételből 3,9 százalék, a vagyon- és felelősségbiztosításoké 9,0 százalék volt, míg az erdőbiztosításoké 2016-hoz képest változatlan maradt.

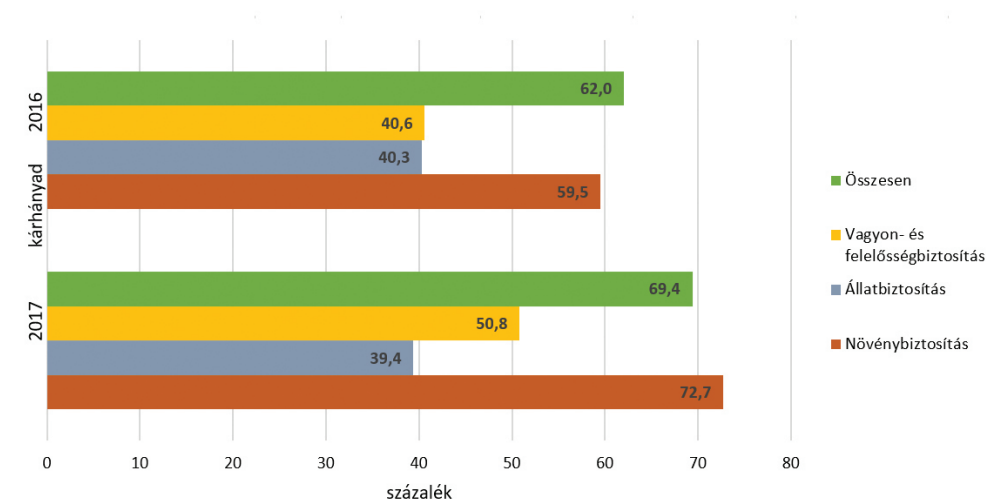
Az agrárbiztosítások piacának alakulásában, fejlődésében jelentős szerepet játszik az igényelhető állami támogatás.

Az időjárás szélsőségesen alakult 2017-ben a mezőgazdaság számára, a legjelentősebb károkat az aszály, az esőzések, a tavaszi fagyok, a vihar- és jégkarak okozták a gazdálkodóknak. A helyi károk intenzitása évről évre egyre erősebb, ami az időjárás szélsőséges jellegének fokozódását is mutatja. A mezőgazdasági jég- és viharkárok sok tájegységben előfordultak, de viszonylag kis körzetekben jelentkeztek intenzív formában. A mezőgazdasági termelők leginkább jégkára kötöttek biztosítást 2017-ben, és azok a konstrukciók, amelyek a jégkárt is tartalmazzák, a jövőben is népszerűek maradnak. Emellett a szerződésszám jelentősen emelkedett (megnégyszereződött) 2017-ben a téli fagyokra kötött biztosítások esetén.

Mezőgazdasági biztosítások kárnemenkénti alakulása 2017-ben

A mezőgazdasági díjbevételek összesen 15 295 millió forintot, míg a kárfizetések 10 697,5 millió forintot tettek ki 2017-ben. Az állatbiztosítási ágazat 2017. évi díjbevétele 603,8 millió forintot, kárfizetése 237,8 millió forintot (csökkenve az előző évhez képest) ért el, a vagyon- és felelősségbiztosítások díjelőírása 1382,1 millió forint, kárfizetése 701,9 millió forint volt. A mezőgazdasági biztosítások átlagos kárhányada 2017-ben 69,4, a növénybiztosításoké 72,7, az állatbiztosításé 39,0 százalék volt, míg a vagyon- és felelősségbiztosítás kárhányada 50,8 százalékot tett ki (1. ábra).

1. ábra: A kárhányadok alakulása a főbb biztosítási csoportoknál Magyarországon a 2016-os és 2017-es évben

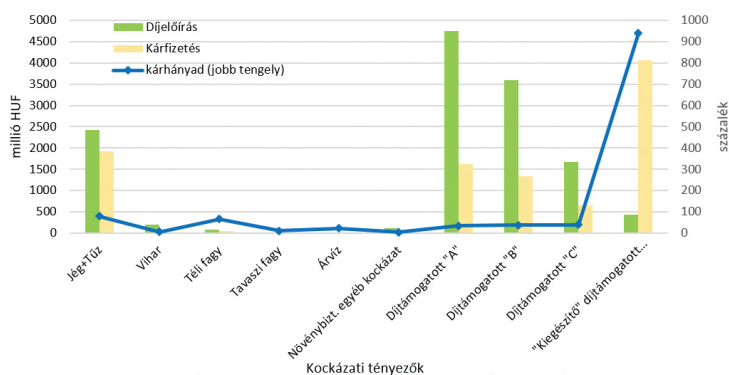

Forrás: AKI Agrárstatisztikai Információs Osztály

A hatályos jogszabályok szerint a hazai díjtámogatott biztosítási piacon az „A” típusú növénybiztosítás az összes díjtámogatott és a hozzá kapcsolódó kiegészítő biztosítások díjelőírásának 45,5 százalékát, kárfizetésének pedig 21,2 százalékát tette ki 2017-ben. A díjtámogatott növénybiztosításból (a kiegészítő biztosítások elhagyásával) a legnagyobb részesedést az „A” típusú érte el: a díjbevételek 47,4 százalékát, míg a kárkifizetések 45,1 százalékát adta. A kárhányadok 2017-ben az előző évhez viszonyítva a díjtámogatott növénybiztosításoknál a „B” típus esetén emelkedtek, a többinél csökkentek. A díjtámogatott növénybiztosítás átlagos kárhányada 36,0 százalékot tett ki 2017-ben. A kiegészítő biztosításkötések figyelembevételével – amelyeket a díjtámogatott biztosításokra kötöttek – 2017-ben a kárhányad 73,3 százalékra emelkedett, ami 12,0 százalékpontos növekedés 2016-hoz képest.

A jég és tűz kockázati tényező esetén 79,3, vihar esetén 6,3 százalékos kárhányad keletkezett 2017-ben. Az összes növénybiztosítást vizsgálva a legnagyobb mértékű, 939,2 százalékos kárhányad a kiegészítő biztosításoknál keletkezett. A növénybiztosítások esetén az átlagos kárhányad 72,7 százalék volt 2017-ben (2. ábra).

2. ábra: A növénybiztosítások díjelőírásának és kárfizetésének alakulása kockázati tényezők szerint 2017-ben

Forrás: AKI Agrárstatisztikai Információs Osztály

A díjtámogatott biztosítási szerződések száma 2017-ben minden típusnál erős növekedést mutatott, tehát egyre több gazda élt a lehetőséggel, és vette igénybe ezt a biztosítási formát. Közel kétszeresére nőtt a kiegészítő szerződések száma, és több mint 50 százalékkal emelkedett az „A” típusú szerződésszám 2017-ben. A díjtámogatott biztosításokról a Biztosítás és Kockázat IV. évfolyam 2. számában olvashatnak az érdeklődők (Gazdag Gyula – Tanczné Óvári Csilla: Indokolt az optimizmus a díjtámogatott növénybiztosítások kapcsán, illetve Füzesi Dániel: A díjtámogatott növénybiztosítás az első öt év tükrében).

További információk az Agrárgazdasági Kutató Intézet (AKI) honlapján (<https://www.aki.gov.hu/>) található, illetve a mezőgazdasági biztosításokról szóló statisztikai jelentések az alábbi linken: <https://www.aki.gov.hu/agrarstatisztikai-informacios-rendszer> érhető el.

IRODALOMJEGYZÉK

- Bábáné Demeter Edit (2017): Mezőgazdasági biztosítások 2016.
 Bábáné Demeter Edit (2018): Mezőgazdasági biztosítások 2017.

MÚLTUNK EMLÉKEI ROVAT

ALPÁR IGNÁC „SZÉGYENE”, AVAGY AZ ANKER-PALOTA

Horváth Gyula – Tamás Gábor

A palota

Sok budapesti épület születése köszönhető a biztosítótársaságoknak. Sorozatunk egyik előző részében bemutattuk a Gazdák Biztosító Szövetkezetének székházát, amely a Kálvin téren áll. Most egy másik épületről lesz szó, mely a városképet formálja, az ún. Anker-palotáról.

Nevét az Anker biztosítóról kapta, amelynek pesti fióktelepe már 1864-ben ezen a helyen működött. Amikor a fióktelep a mai Deák tér 6.-ba költözött, akkor még Gyertyányffy-háznak nevezték. A ház nevét egy örmény eredetű családról kapta (Dserakból magyarosították, a dserak örményül gyertyát vagy fényt jelent). Ez volt Pest első négyemeletes lakóháza. A biztosító mellett itt működött a Herzl kávéház, a pesti zsidó házasságközvetítők, a sadchenek törzshelye is.

A biztosító vezetése 1907-ben írt ki meghívásos pályázatot egy székház megépítésére. A kor két magyar sztárepítésze, Lechner Ödön (Iparművészeti Múzeum, Állami Földtani Intézet, Postatakarékpénztár) és Alpár Ignác (Vajdahunyad vára, Pesti Magyar Kereskedelmi Bank – ma Belügyminisztérium –, Pesti Hazai Első Magyar Takarékpénztár, Magyar Általános Hitelbank – ma Pénzügyminisztérium) mellett Walter Sobotka bécsi építésztt hívták meg.

A bírálók 1907. novemberi egyhangú döntése értelmében Alpár Ignácé lett a megbízás. A bírálók olyan épületet szerettek volna, amely kifejezi a biztosító erejét, gazdagságát, tehát egyfajta reklámként szolgál. Ez az igény teljesült, talán túlságosan is. Az épület fő (Deák Ferenc térre néző homlokzatán) mindezt jól megfigyelhetjük.

A három torony közül a legmagasabb 53 méter (összehasonlításképp: a Parlament és a Bazilika kupolája egyaránt 96 méter magas). A tornyoknak eredetileg csak díszítő funkciójuk volt, az 1970-es években alakították ki bennük műtermet. A timpanon mélyedésében egy horgony helyeztek el, illetve a társaság nevét: „Élet és járadék AZ ANKER Biztosító Társaság”. Ez utóbbi, ha halványan is, de ma is látszik. Markup Béla szobrászművész földgömböt tartó sasokat, a talán az elmúlást jelképező homokórát emelő nőalakokat is elhelyezett a homlokzaton. A timpanon alatt hat oszlop is van, ami ezt a részt egy templom vagy közintézmény bejáratához teszi hasonlónak, ámde mindezt a 3-4. emelet magasságában láthatjuk. Ha már reklám, látszódjon messziről! Az oszlopok alatt Kisfaludi Stróbl Zsigmond domborművét találjuk. A hatást (és az eklektikát) fokozandó az oszlopok mellett két oldalt két obeliszket is elhelyeztek, de ezeket az 1940-es években lebontották.

Nem csoda, hogy az elkészült épület nem nyerte el mindenki tetszését. Egy anekdota szerint, amikor Orth Antónia, Alpár Ignác felesége meglátta a házat, így kiáltott fel: „Na de Ignác! Nem szégyelli magát? Mit csinált itt?” Ami viszont nemcsak tetszett a közönségnek, de utánzásra is készítették, az az Anker köz kialakítása volt. Ezt másolták a Haris köz és a Phönix köz tervezésekor is.

1941-ben a Fővárosi Közmunkák Tanácsa a környezetükből kirívó épületek átalakítása

Forrás: Fortepan

mellett döntött. E terv keretében az Anker tornyainak eltávolítását is tervezték. A háború miatt ez elmaradt. Az ostromban a palota megsérült, ám sokat vitatott tornyai épen maradtak.

A palota 1945 után a szovjet tulajdonba került biztosítók összeolvastásából létrejött Kelet-Európai Biztosító székháza lett. A céget 1953-ban összevonták az Állami Biztosítóval.

1961-ben felújították, egyben megnyitották a gépjárműforgalom előtt az Anker közt, amely addig zárt magánterület volt.

2011 óta műemlék.

A biztosító

Mint említettük az épület nevét az Anker biztosítóról kapta. Az Ankert („horgony”) 1858-ban alapították Bécsben. Alapító igazgatója André Lagrand-Dumonceau, a Royal Belge belga biztosító alapítója volt. Lagrand-Dumonceau célja ezzel és más alapításaival is egy „keresztény” (értsd katolikus) pénzügyi hálózat kialakítása volt a zsidó és protestáns tőkével szemben. Erdemeiért 1865-ben IX. Pius pápa római gróffá nevezte ki. Az 1870-es válság után azonban csődbe ment, távollétében elítélték, végül Rómában száműzetésben halt meg 1900-ban. Az alapítók között volt Zichy Edmund gróf is alelnökként. Ezt azért

érdemes megjegyezni, mert a Zichy család két tagja, Ferenc és Henrik is részt vett a nagy konkurens, az EMÁBIT megalapításában.

Az alapítás után a társaság gyors növekedésnek indult, a századfordulóra a Monarchia négy legnagyobb biztosítója közé tartozott a Generali, az Adria és az Első Magyar mellett.

A társaság azonnal megjelent Magyarországon. Az 1858. december 1-jei engedély birtokában már az év december végén hirdettek a Pesti Naplóban. A társaság életében fontos maradt Magyarország. 1907-ben a társaság szerződéseinek 28 százaléka a Magyar Szent Korona országaiból származott. A birodalom magyar felének viszonylagos fejletlenségét jelzi viszont, hogy biztosítási összegben számolva ez az arány csak 19 százalék.¹ A két háború között magyarországi részesedése csökkent, a 30-as években mérlegfőösszeg alapján a hetedik-nyolcadik helyen volt a piacon. A társaság 1945-ig működött Magyarországon, akkor vagyona és állománya hadizsákmányként (lévén osztrák-német tulajdon) a Szovjetunió kezébe került, akik beolvastották a Kelet-Európai Biztosítóba.

Híres lakók

A ház – szokásos módon – nemcsak a biztosító székháza volt, hanem befektetés is, amelyet lakásként és üzlethelyiségként is felhasználtak. A házban lakott többek között Szondi Lipót pszichiáter, a Szondi-teszt kidolgozója, Hofi Géza, Polónyi Györgyi és Békés Itala is. Az Anker közben működött 1910–19 között a Galilei Kör, a baloldali fiatal értelmiség fontos szervezete.

HIVATKOZÁSOK

¹Pesti Napló 1907. április 19. (58/94) 16. oldal.

IRODALOMJEGYZÉK

Irodalom: Osgyán Edina: A Deák tér óriása: epizódok az Anker házról http://pestbuda.hu/cikk/20180228_epizodok_az_anker_hazrol
André Langrand-Dumonceanu: https://fr.wikipedia.org/wiki/André_Langrand-Dumonceanu
https://www.kozterkep.hu/p/83/Az_Anker_palota_tortenete.html

SZERZŐI ÚTMUTATÓ A BIZTOSÍTÁS ÉS KOCKÁZAT FOLYÓIRATBAN PUBLIKÁLÓK RÉSZÉRE

A kéziratokat elektronikus (Word/Excel fájl) formátumban mellékletként csatolva kérjük beküldeni a főszerkesztő (erszabet.kovacs@uni-corvinus.hu) és a szerkesztő (katalin.lencses@mabisz.hu) e-mail címére.

A kézirat befogadásához csatolni szükséges a kitöltött szerzői nyilatkozatot is, mely a MABISZ honlapjáról is letölthető (www.mabisz.hu) különböző verziókban (egyszeres, többszerzős nyilatkozat).

Terjedelmi ajánlás: 1-1,5 ív (1 ív=40.000 karakter). A közlemények hossza a 60.000 karaktert (szóközökkel) ne haladja meg. A karakterszámok tartásakor kérjük figyelembe venni, hogy amennyiben a cikkben/tanulmányban ábra vagy egyéb bokszt jelenik meg, akkor az ábránként 300 karakterrel kerül beszámításra. A publikálás főszabályként magyar nyelven, indokolt esetben pedig angol nyelven lehetséges. A Biztosítás és Kockázat eddig megjelent számai elérhetőek az alábbi linken keresztül:
<http://www.mabisz.hu/hu/esemenyek-publikaciok/450-biztositas-es-kockazat.html>

A kézirat a következő elemeket tartalmazza az alábbi sorrendben:

- CÍMOLDAL
A cikk címe, szerzője, elérhetősége. A cikk beadásának dátuma. Több szerző esetén a levelező szerző neve és elérhetősége is.
- CIKK CÍME
Alcím (opcionális)
- SZERZŐK NEVE ÉS AZOK AZ ADATOK, MELYEKET PUBLIKÁLÁSRA SZÁNNAK
Tudományos fokozat, munkahely, beosztás, e-mail cím
- ÖSSZEFOGLALÓ
Magyar nyelven, maximum 1000 karakter
- SUMMARY
Angol nyelven, maximum 1000 karakter
- KULCSSZAVAK
Maximum 5
- KEYWORDS
Maximum 5
- JEL
- DOI szám
Ezt a MABISZ adja.
- CIKK, TANULMÁNY
Törzsszöveg (ajánlott terjedelem 60 000 karakter)
Ábrák, táblázatok, képletek, lábjegyzet (opcionális)
Összefoglalás, következtetések
- IRODALOMJEGYZÉK

1. A címlapon sorrendben a következők szerepeljenek: a kézirat címe, esetleg alcíme, a szerzők neve, a szerzők tudományos fokozata, titulusa, a szerzők munkahelye, a szerzők beosztása, elérhetősége. A cikk beadásának dátuma. Amennyiben a szerző(k) hozzájárul(nak) az e-mail cím(ük) közzétételéhez, akkor itt ezt is kérjük megadni. Több szerző esetén a kapcsolattartáshoz mindenképpen kérjük megadni a levelező szerző e-mail címét, telefonszámát.

2. Az összefoglalót magyar és angol nyelven kérjük elkészíteni és a cikk elejére beszerkeszteni. Az összefoglaló nem tartalmazhat rövidítéseket. Ennek megszerkesztésekor az alábbiakat kérjük figyelembe venni: „Bevezetés”, „Célkitűzés”, „Módszer”, „Eredmények” és „Következtetések” lényegre törő megfogalmazása oly módon történjen, hogy csupán az összefoglalás elolvasása is elegendő legyen a dolgozat lényegének megértéséhez. A magyar és az angol összefoglaló hossza igazodjon egymáshoz, a maximális karakterszám 1000 lehet. Az összefoglalókat követően a kulcsszavakat kérjük szerepeltetni. Maximum öt kulcsszó adható meg magyar és angol nyelven egyaránt, szerepeljenek továbbá a JEL-kódok is (<https://www.aeaweb.org/econlit/jelCodes.php>)

3. A kézirat világos, jól tagolt szerkesztése különösen fontos, beleértve az alcímek megfelelő alkalmazását is. Az eredeti közleménynél a bevezetőben néhány mondatban meg kell jelölni a kérdésfelvetést. A módszertani részben a szerző világosan és pontosan mutassa be és hivatkozzon azokra a módszerekre, amelyek alapján az eredményeket megkapta. Az eredmények és a diskusszió részeket külön és érthetően szükséges megszerkeszteni. A diskusszió rész legyen kapcsolatban az idevonatkozó legújabb ismeretanyaggal, valamint azokkal a megállapításokkal, amelyekből a szerző a következtetéseket levonta. Az eredmények újszerűsége, illetve a szerző saját tudományos hozzáadott értéke világosan tűnjön ki az írásból! A módszerek, eredmények, megbeszélés részek megfelelő alcímet kapjanak. A kéziratban az ábrák helyét, címét kérjük arab számokkal jelölni! A cikken belül lehetőség szerint csak akkor legyen alfejezeteken belüli számozás, ha azt a téma jellege és feldolgozása indokolja.

4. A táblázatokat címmel kell ellátni, és minden táblázatot külön lapon szükséges megadni. A táblázat ne legyen kép, a táblázatokat Wordben/Excelben kérjük elkészíteni!

5. Az ábrák a kéziratban megfelelő helyen, számozottan (arab számok) szerepeljenek, és címmel is el legyenek ellátva. Kérjük a mértékegységek, jelmagyarazatok értelemszerűen történő megadását! Az ábra forrását is kérjük megjelölni, így a szövegben megfelelő helyen jelenjen meg az ábrákra, táblákra, jegyzetekre való hivatkozás! Az ábrákat és grafikonokat nagyfelbontású képként és xls formátumban egyaránt külön kérjük csatolni a beküldött íráshoz.

6. Az ábrák és táblák elnevezése az ábra, illetve táblázat felett szerepeljen, a forrás-megjelölés pedig alul kerüljön feltüntetésre. A cikk szöveges része is tartalmazzon utalást arra, hogy az ábra, illetve táblázat mely részéhez szolgál illusztrációként. Pl. „ahogy azt a 3. sz. ábra mutatja...”

7. A képleteket képletszerkesztővel kérjük elkészíteni, és azokat a jobb oldalon, zárójelben folyamatosan kérjük számozni!

8. A lábjegyzetek a felhasznált irodalom elé, a folyószöveg után kerüljenek!

9. Az irodalomjegyzék felsorolásánál ne legyen számozás, vagy bármilyen egyéb jelölés (bullet point stb.) Az irodalmi hivatkozásokat a legújabb eredeti közleményekre és összefoglalókra kell korlátozni. Kizárólag azok az irodalmi felsorolások sorolhatók fel, amelyekre a szövegben utalás történt, és közvetlen kapcsolatban vannak a kutatóttal problémával. Háromnál több szerző esetén a három szerző neve után „et al” irandó.

A szövegközti szakirodalmi utalásokat zárójelben kérjük feltüntetni, amennyiben a hivatkozás nem szerves része a mondatnak. Például (Osipian, 2009). Amennyiben valamelyik szerzőtől több, azonos évben megjelent munkára hivatkozik, a művek megkülönböztetésére használja az évszám mellé irt a, b, c stb. indexet. Szó szerinti idézetnél az oldalszám kötelezően jelölendő. Az irodalomjegyzéket a tanulmány végén abc-sorrendben közzé kell tenni a következőképpen:

- Könyveknél:
Dickson DCM (2005): Insurance Risk and Ruin, Cambridge University Press
- Tanulmányköteteken, gyűjteményes kötetekben megjelent publikációknál:
Mario Jametti & Thomas von Ungern-Sternberg (2003): Assessing the Efficiency of an Insurance Provider – A Measurement Error Approach, CESifo Working Paper Series 928, CESifo Group, Munich
- Folyóiratban megjelent cikkeknél:
Wiltrud Weidner – Robert Weidner (2014): Identifikation neuer Ansätze zur individuellen Kfz-Tarifierung, Zeitschrift für die gesamte Versicherungswissenschaft May, Volume 103, Issue 2, pp. 167-193.
- Dickson DCM. (2006): Premiumsand reserves for life insurance products, Australian Actuarial Journal, vol. 12 (2), pp. 259-279.
- Webcímeknél:
Insurance Europe (2012): How insurance works
Online: <http://www.insuranceeurope.eu/uploads/Modules/Publications/how-insurance-works.pdf>
Weboldal hivatkozások zárójelben a letöltés dátumát is szerepeltetni kell.

10. Két-három oldalanként kérünk javasolni egy-egy kiemelésre szánt mondatot vagy mondatrészt a szövegből.

11. A Biztosítás és Kockázat folyóirat csatlakozott a DOI CrossRef rendszerhez, ami növeli a folyóiratban megjelenő cikkek láthatóságát, illetve elérhetőségét. Kérjük a szerzőket, hogy a cikkek irodalomjegyzékében link formátumban tüntessék fel azon források DOI azonosítóját, melyeket más folyóiratok/kiadók már regisztráltak a CrossRef-nél. A források ezen szempontból való ellenőrzésére használható a CrossRef keresője: <http://search.crossref.org/>. A DOI-ból úgy képezhető link, hogy elé kell írni: <http://dx.doi.org/>, illetőleg amennyiben a CrossRef fenti keresőrendszerét használják, akkor az ott található DOI link egyszerűen átmásolható.

A Biztosítás és Kockázatban megjelent cikkeket a szerkesztőség az MTMT-n keresztül a REAL repozitóriumban archiválja.

12. A szerkesztőség szívesen fogad recenziókat is, melyek egy biztosításpolitikai szempontból érdekesnek ítélt könyv ismertetését tartalmazzák azzal a céllal, hogy figyelmet az adott műre mind szélesebb körben felhívják. A recenzióval szembeni elvárások az alábbiak:

- Szükséges feltétel a mű valamennyi bibliográfiai adatának pontos feltüntetése.
- Tartalmaznia kell minimálisan a könyv szerzői ismertetését, szerkezeti felépítését. A recenzió szerzője ezen túlmenően megosztja az olvasóval a könyvvel kapcsolatos észrevételeit, benyomásait, akár kritikai értékelését is.
- A jó recenzió felkelti a vágyat az olvasásra, miközben annak tudományos értéke is tetten érhető, szakmai szemmel – az ajánlott szempontjain keresztül – orientálja a könyv potenciális olvasóját.
- Az idézetek és források megjelölésénél – amennyiben ilyenek vannak – be kell tartani a Biztosítás és Kockázat szerzői útmutatójában foglaltakat.
- Ajánlott terjedelem: 2-5 oldal.

Köszönjük, hogy a megfelelően előkészített kéziratral Ön is segíti munkánkat!

